

JAARVERSLAG 2019

PENSIOENFONDS CARIBISCH NEDERLAND

6 juli 2020

Inhoudsopgave

Bestuursverslag	3
1. Voorwoord	3
1.1. Financiële positie	3
1.2. Lokale beleggingen	4
1.3. Pensioenadministratie	5
1.4. Opvolging onderzoeken DNB	5
1.5. Bestuurlijke organisatie	5
1.6. Impact van de Coronacrisis	6
2. Kerngegevens	8
3. Algemene informatie	9
3.1. Karakteristieken van het Pensioenfonds	9
3.2. Governancestructuur	9
3.3. Uitbesteding	13
4. Verslag over het boekjaar	15
4.1. Ontwikkelingen in 2019	15
4.2. Vergaderingen	19
4.3. Goed Pensioenfondsbestuur	20
4.4. Wijziging reglementen, statuten en actuariële en bedrijfstechnische nota	22
4.5. Uitbesteding	22
4.6. Kosten van de Pensioenregeling	24
5. Pensioenparagraaf	27
5.1. Pensioenregeling	27
5.2. Indexatie- en kortingsbeleid	27
5.3. Financiering	28
6. Beleggingsparagraaf	30
6.1. Terugblik economie en financiële markten 2019	30
6.2. Strategisch beleggingsbeleid	31
6.3. Ontwikkelingen beleggingsbeleid in 2019	34
6.4. Kerngegevens	35
6.5. Performance	37
6.6. Maatschappelijk verantwoord beleggen en corporate governance	38
6.7. Vooruitblik 2020	38
7. Financiële paragraaf	40
7.1. Ontwikkeling dekkingsgraad	40
7.2. Actuariële analyse van het resultaat	40
7.3. Oordeel van de externe actuaris op de financiële positie	42
8. Risicoparagraaf	43
8.1. Integraal risicomanagement	43
8.2. Doelstelling PCN	43
8.3. Risicobereidheid	43
8.4. Risicomanagementproces	44
8.5. Financiële risico's	45
8.6. Niet financiële risico's	48
9. Verwacht en gepland voor 2020	50
Verantwoording en toezicht	51
Geconsolideerde jaarrekening	62
Enkelvoudige jaarrekening	100
Actuariële verklaring	106
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	107

Bestuursverslag

1. Voorwoord

Overeenkomstig de statuten van Pensioenfonds Caribisch Nederland (hierna: PCN) brengen wij hiermede verslag uit over het boekjaar 2019. Het betreft een geconsolideerde jaarrekening, inclusief Participatie Maatschappij Caribisch Nederland B.V., een 100% dochter van PCN. Daarnaast gaan wij in op een aantal ontwikkelingen in 2019 en 2020. Alle in dit verslag opgenomen bedragen zijn vermeld in duizenden US Dollars tenzij anders is aangegeven.

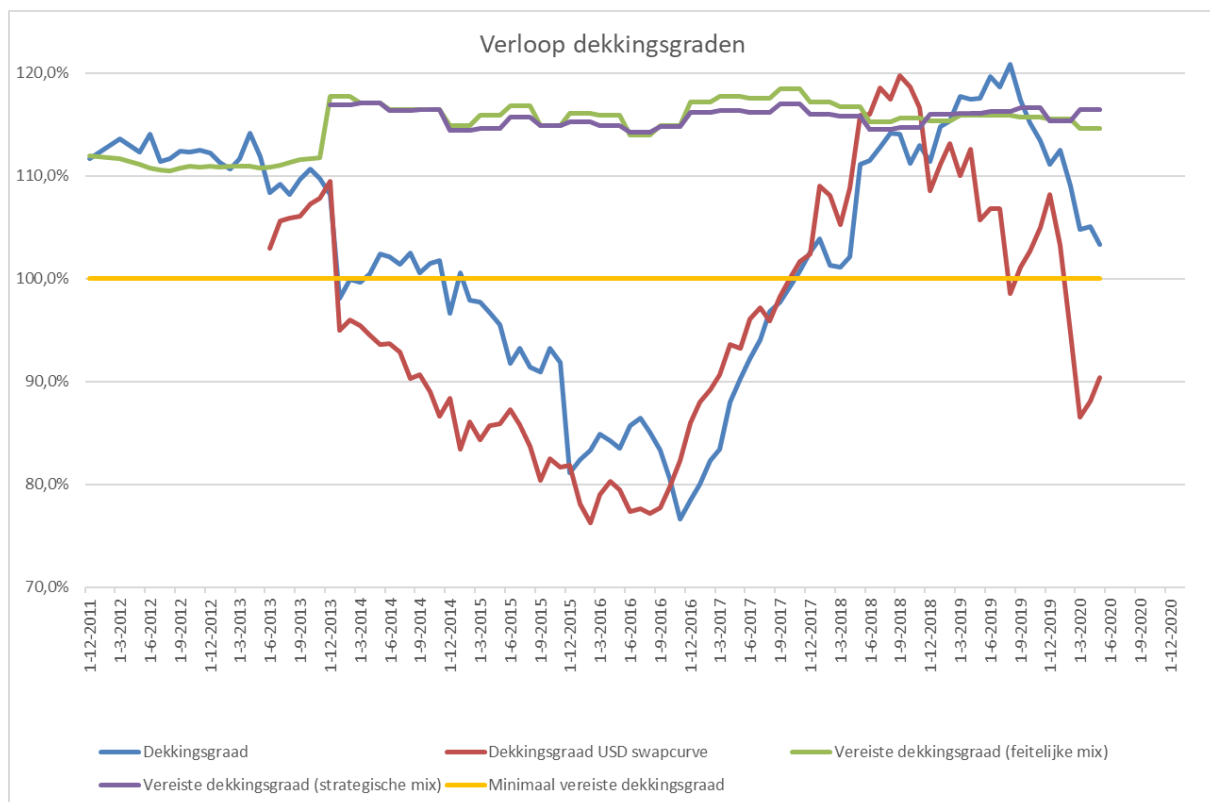
1.1. Financiële positie

De financiële positie van PCN heeft zich in 2019 zodanig hersteld dat PCN aan het eind van het derde kwartaal het langetermijnherstelplan heeft kunnen beëindigen. Het eigen vermogen van PCN was op dat moment drie aaneengesloten kwartalen hoger dan het vereist eigen vermogen.

PCN bepaalt conform het beleid de indexatie van de pensioenen en pensioenaanspraken op basis van de financiële positie ultimo september. Het bestuur heeft een indexatie van 0,75% per 1 januari 2020 toegekend.

In het vierde kwartaal van 2019 is de dekkingsgraad als gevolg van de lage rente opnieuw gedaald tot onder de vereiste dekkingsgraad van 115,5%. De dekkingsgraad bedroeg op 31 december 2019 111,1% op basis van de voor PCN geldende rekenrente van 2,20%. PCN monitort ook de dekkingsgraad op basis van de actuele rente. Deze dekkingsgraad bedroeg eind 2019 108,2% op basis van een actuele rente van 2,06%.

PCN heeft gezien de verslechtering van de financiële positie aan het einde van 2019 een nieuw langetermijnherstelplan opgesteld per 31 december 2019 en op 30 april 2020 ingediend bij DNB. Volgens dit herstelplan is PCN eind 2023 uit reservetekort. PCN houdt er rekening mee dat de verwachtingen waarop het herstelplan is gebaseerd drastisch wijzigen als gevolg van de wereldwijde Coronacrisis. De dekkingsgraad is sinds eind 2019 fors gedaald als gevolg van de sterk gedaalde actuele rente in de eerste maanden van 2020. De dekkingsgraad van eind mei bedraagt 103,3% en op basis van de actuele rente 90,4%.

De actuele rente ligt sinds eind 2018 onder de gemiddelde rekenrente. Dit betekent dat de rekenrente (12 maanden gemiddelde rente) de komende maanden zal dalen. Indien de actuele rente op het niveau van mei 2020 blijft zal de dekkingsgraad zich ontwikkelen in de richting van de marktrente-dekkingsgraad.

De impact van de Coronacrisis op de dekkingsgraad van PCN is – net als bij andere pensioenfondsen – groot. Dit is niet alleen gebaseerd op de huidige ontwikkeling van de dekkingsgraad, de verwachte ontwikkeling van de rekenrente en het effect op de dekkingsgraad, maar ook op een scenario-analyse die onlangs voor PCN is gedaan. Deze worden nader toegelicht in paragraaf 1.6.

1.2. Lokale beleggingen

Bijzondere aandacht is besteed aan onderzoek naar de mogelijkheden om te investeren in projecten in Caribisch Nederland. Het bestuur is van mening dat lokale investeringen waarde toevoegen aan de totale portefeuille omdat deze niet altijd in hetzelfde patroon bewegen als de internationale financiële markten. Daarnaast vindt het bestuur het belangrijk om bij te dragen aan de ontwikkeling van de eilanden. PCN heeft in 2018 diverse investeringsaanvragen beoordeeld. Medio 2018 heeft PCN de eerste lokale investering gedaan in de daarvoor separaat opgerichte Participatiemaatschappij Caribisch Nederland B.V. Deze financiering past in het beleggings- en risicobeleid van PCN. In 2019 heeft PCN twee lokale investeringen aan haar beleggingsportefeuille toegevoegd. Beide investeringen betroffen een lening.

1.3. Pensioenadministratie

PCN heeft in 2018 besloten de pensioenuitvoering in eigen beheer uit te voeren. Om dit te realiseren heeft PCN een project opgestart. Sinds 1 januari 2019 voert PCN zelf de pensioenbetalingen uit. PCN heeft zeven medewerkers aangetrokken die op 1 april 2020 gestart zijn op het kantoor van PCN te Bonaire. Dit jaarverslag markeert het einde van het project. Boekjaar 2020 wordt daarmee een regulier jaar voor de pensioenuitvoering.

1.4. Opvolging onderzoeken DNB

DNB heeft in 2018 een tweetal onderzoeken uitgevoerd, een on-site beleggingsonderzoek en een onderzoek naar integriteitsrisico's. Dit heeft geleid tot een rapport met een aantal bevindingen en aanbevelingen. Deze betreffen vooral de opzet, inrichting en het doorlopende beheer van de lokale beleggingsportefeuille. Van belang is een goede scheiding van de diverse taken en verantwoordelijkheden en een opzet die zodanig is dat het bestuur zich vooral kan richten op de strategie en het beleid van de portefeuille.

In 2019 heeft het bestuur hier verder invulling aan gegeven met een aanscherping van de governance structuur en het risicomanagement met betrekking tot de lokale beleggingen. In de governance structuur is een scheiding aangebracht tussen advies en uitvoering. Het lokaal investeringskader is aangescherpt, procesbeschrijvingen zijn opgesteld en nieuwe rapportages zijn opgezet. Een en ander is in diverse beleidsdocumenten vastgelegd.

In het tweede kwartaal van 2019 heeft PCN, na een zorgvuldig selectietraject, het beheer van de lokale beleggingen uitbesteed aan The Curaçao Financial Group (hierna: CFG). CFG selecteert en adviseert PCN over investeringsmogelijkheden. Als manager lokale beleggingen is CFG verder verantwoordelijk voor beheer en monitoring van de lokale beleggingsportefeuille conform de vastgestelde kaderstelling.

De lokale beleggingen zijn ondergebracht in een daarvoor opgezette participatiemaatschappij, Participatiemaatschappij Caribisch Nederland B.V. (hierna: PMCN). Het bestuur van PCN is afgetreden als bestuur van de participatiemaatschappij en heeft een tweetal directieleden, zijnde de directieleden van CFG, als bestuur aangesteld.

Tevens is er binnen PCN een Review Committee ingericht, bestaande uit bestuursleden van PCN, die de adviezen van CFG over de lokale investeringen beoordeelt. Die investeringen worden na goedkeuring van de Review Committee aan de lokale beleggingsportefeuille toegevoegd. De Review Committee wordt onafhankelijk bijgestaan door Montae & Partners.

1.5. Bestuurlijke organisatie

Advies- en Verantwoordingsorgaan

In 2019 zijn twee nieuwe leden in het Advies- en Verantwoordingsorgaan benoemd. In hoofdstuk 3 wordt dit nader toegelicht.

Bestuur

De zittingstermijn van de heer V.F. Marcha, die sinds de start van PCN zitting heeft in het bestuur, liep tot 10 oktober 2019. De Raad van Toezicht heeft ingestemd met een herbenoeming van de heer Marcha waarbij is afgesproken dat de heer Marcha zijn functie neerlegt zodra een opvolger is benoemd. In hoofdstuk 3 wordt dit nader toegelicht.

Raad van Toezicht

De samenstelling van de Raad van Toezicht is in 2019 niet gewijzigd.

Evaluatie van de bestuurlijke inrichting van PCN

In 2020 bestaat PCN tien jaar. PCN heeft in de periode sinds de oprichting veel stormen doorstaan. De stabiele bestuurlijke organisatie van PCN was essentieel om de grote uitdagingen het hoofd te kunnen bieden. Om dit ook voor de toekomst te waarborgen heeft PCN samen met de Raad van Toezicht de governance van PCN geëvalueerd. Vraagstukken die daarbij besproken zijn betreffen de omvang van het bestuur, de zittingstermijnen, de bevoegdheden van de Raad van Toezicht en de rol van bestuurders bij de lokale investeringen.

Het bestuur stelt vast dat PCN ook voor de toekomst gebaat is bij een stabiel en wendbaar bestuur. Dit houdt onder andere in dat tijdig aspirant bestuurders opgenomen worden om de continuïteit te waarborgen.

De bevoegdheden van de Raad van Toezicht, evenals de benoeming van de voorzitter van de Raad van Toezicht door de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties wijzigen niet. Wel is afgesproken dat de Raad van Toezicht betrokken zal zijn bij het opstellen van de functieprofielen voor nieuwe bestuursleden. De zittingstermijn van leden van de Raad van Toezicht zijn gewijzigd van (maximaal) twee perioden van zes jaar naar (maximaal) drie perioden van drie jaar.

1.6. Impact van de Coronacrisis

Business continuity

Het bestuur van PCN beschikt over een *business continuity plan* (hierna: BCP). Hierin staat beschreven hoe PCN dient te handelen in geval van een crisis. PCN heeft dit BCP direct toegepast aan het begin van de Coronacrisis. Het crisisteam is bijeengekomen en heeft maatregelen getroffen om a. de veiligheid van de medewerkers zo goed mogelijk te waarborgen en b. om de pensioenuitkeringen te kunnen blijven uitbetalen. Voorbeelden van maatregelen zijn het realiseren van de mogelijkheid om thuis te werken, het tijdelijk niet op kantoor ontvangen van deelnemers en werkgevers en het implementeren van het hygiëne protocol zoals door het RIVM opgesteld. Ook heeft PCN gezorgd voor spreiding van de liquiditeiten over meerdere bankrekeningen zodat te allen tijde de uitkeringen aan de pensioengerechtigden gestand kan worden gedaan. Bestuursvergaderingen vinden sinds de crisis telefonisch of via videoconferencing plaats.

Financieel crisisplan

Het bestuur beschikt naast het BCP ook over een financieel crisisplan. Dit crisisplan is niet in werking getreden, daar de dekkingsgraad op moment van schrijven ver boven het kritische niveau van 88% lag.

Vanaf het moment van het uitbreken van het Coronavirus begin maart 2020 heeft het bestuur de beleggingsportefeuille wekelijks gemonitord en is er wekelijks overleg geweest met beide fiduciair managers over zowel de lokale als internationale ontwikkelingen en portefeuilles. De afzonderlijke

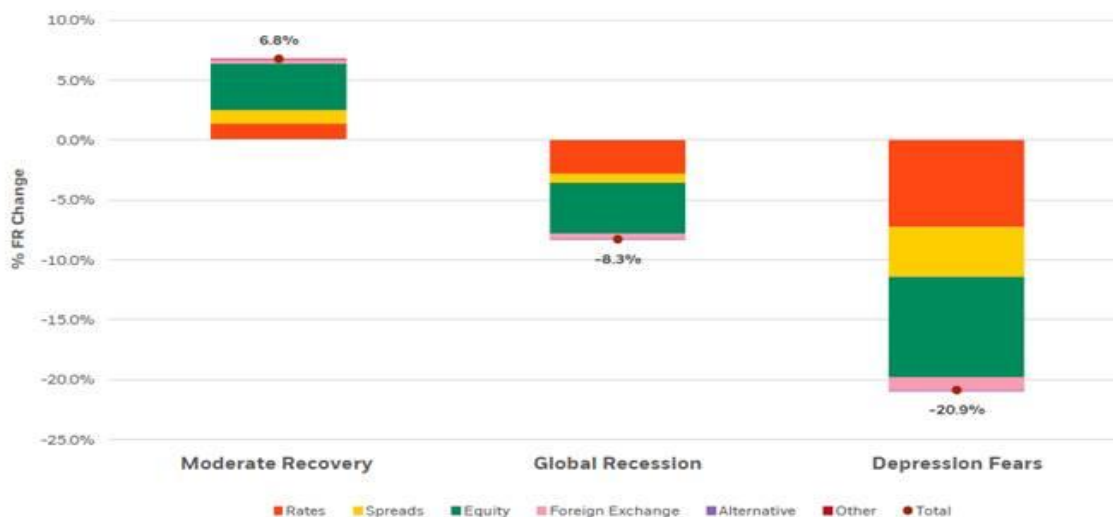
beleggingscategorieën zijn gedurende de meest volatiele periode in maart en april binnen de door het bestuur vastgestelde bandbreedtes gebleven. Herbalancering hoefde daarom niet plaats te vinden.

Internationale portefeuille

Er is een scenario-analyse uitgevoerd, welke inzicht geeft in de ontwikkeling van de dekingsgraad van diverse Corona-schok scenario's. Er zijn drie schokscenario's doorgerekend: gematigd herstel, wereldwijde recessie en angst voor economische depressie. Uitgangspunt voor elk scenario waren de standen van eind april. De impact op de marktrente-dekingsgraad in de drie scenario's ten opzichte van eind april was respectievelijk +6,8%, -8,3% en -20,9%. Deze analyse heeft geen aanleiding gegeven tot het doorvoeren van wijzigingen in het strategisch beleid en de portefeuille.

Pandemic Recession Stress Scenarios

We outline below the impact that the 3 scenarios outlined in the previous pages would have on PCN's portfolio. We see that equity is the biggest contributor in all scenarios followed by rates.

Source: BlackRock as at May 2020 with portfolio exposures as at 30th April 2020. Simulated performance is not a reliable indicator of future results.

BlackRock

LIMITED DISTRIBUTION

CSMD520E-1191068-6/7

6

Lokale portefeuille

Een tweetal lokale debiteuren heeft een verzoek tot uitstel van betaling van rente en/of aflossing ingediend. In goed overleg met de beheerder (The Curaçao Financial Group) en bestuur is tijdelijk uitstel verleend. Het uitstel is aanvankelijk voor drie maanden. Het betreft in totaal een maandelijks bedrag aan rente en aflossing van USD 59. PCN heeft periodiek overleg met PMCN hierover.

2. Kerngegevens

Activa	2019	2018
Aantal deelnemers		
Deelnemers	3.153	2.918
Gewezen deelnemers	1.680	1.811
Pensioentrekkenden	901	799
Totaal	5.734	5.528
Pensioenuitvoering		
Kostendekkende premie	19.860	20.144
Feitelijke premie	26.221	24.188
Pensioenuitkeringen	11.921	10.960
Uitvoeringskosten	2.393	2.135
Uitvoeringskosten per deelnemer (x USD 1,00) ¹	590	574
Toeslagverlening per 1 januari ²		
Actieve deelnemers	0,75%	2%
Inactieve deelnemers	0,75%	2%
Vermogen en solvabiliteit		
Aanwezig vermogen	520.102	433.139
Vereist eigen vermogen	72.578	62.126
Pensioenverplichtingen	467.929	388.564
Aanwezige dekkingsgraad	111,1%	111,5%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	100,0%	100%
Vereiste dekkingsgraad	115,5%	116,0%
Beleggingsportefeuille		
Vastgoedbeleggingen	653	599
Aandelen	181.414	138.159
Vastrentende waarden	323.653	275.045
Overige beleggingen	10.052	281
Totaal	515.772	414.084
Beleggingsrendement		
Beleggingsopbrengsten incl. rentebaten ³	75.639	-22.165
Totaal rendement portefeuille	18,4%	-5,3%
Benchmarkrendement portefeuille	18,5%	-5,6%
Kosten vermogensbeheer ⁴		
% gemiddeld belegd vermogen	0,33%	0,33%
Kosten vermogensbeheer	1.543	1.423
Kosten vermogensbeheer per deelnemer (x USD 1,00) ⁵	381	383

¹ Gewezen deelnemers worden hierbij buitenbeschouwing gelaten.

² Dit betreft de indexatie per 1 januari van het volgende boekjaar

³ Het beleggingsresultaat zoals hier weergegeven houdt bij de vermogensbeheerkosten rekening met alle betaalde vermogensbeheerkosten in het boekjaar zoals ook opgenomen in de staat van baten en lasten. Dit wijkt af van de vermogensbeheerkosten zoals die op totaalniveau zijn bepaald met betrekking tot het boekjaar.

⁴ Dit betreft alle vermogensbeheerkosten die betrekking hebben op boekjaar 2019 inclusief transactiekosten en indirecte kosten in beleggingsfondsen en kosten voor PMCN.

⁵ Gewezen deelnemers worden hierbij buitenbeschouwing gelaten.

3. Algemene informatie

3.1. Karakteristieken van het Pensioenfonds

Inleiding

In dit hoofdstuk vindt u eerst een beschrijving van de doelstelling en een aantal algemene gegevens van PCN. Daarna wordt de bestuurlijke organisatie toegelicht.

Statutaire doelstelling

PCN is een bedrijfstakpensioenfonds als bedoeld in artikel 1 van de Pensioenwet BES. Het pensioenfonds is statutair gevestigd te Bonaire. Het pensioenfonds heeft ten doel om de pensioenovereenkomst uit te voeren ten behoeve van de bedrijfstakken overheid, onderwijs, zorg en daarmee gelieerde lichamen in Caribisch Nederland.

Aangesloten werkgevers en pensioenregeling

De pensioenovereenkomst is gesloten door de overheidswerkgevers en de vakorganisaties aangesloten bij het Sectoroverleg Caribisch Nederland.

Krachtens de Pensioenwet ambtenaren BES zijn werkgevers aangesloten die werknemers bedoeld in de Pensioenwet ambtenaren BES in dienst hebben. Daarnaast zijn werkgevers aangesloten die zijn aangewezen als aangesloten lichaam in de zin van de Pensioenwet ambtenaren BES. De wet kent geen mogelijkheid tot het geven van vrijstelling van de aansluitverplichting.

De pensioenregeling is een middelloonregeling. De regeling kent een ouderdomspensioen, een nabestaandenpensioen op opbouwbasis en een invaliditeitspensioen.

Overige activiteiten

PCN verzorgt de administratie voor de pensioenregeling voor de politieke gezagdragers van het Openbaar Lichaam Saba. De financiering van deze regeling gebeurt vanuit de begroting van het Openbaar Lichaam en het Openbaar Lichaam verzorgt zelf de pensioenuitkeringen. Het pensioenfonds houdt derhalve geen voorziening pensioenverplichtingen aan voor deze uitkeringen. De kosten voor de administratie worden gedragen door het Openbaar Lichaam.

3.2. Governancestructuur

PCN kent een bestuur, een Review Committee, een Raad van Toezicht en een Advies- en Verantwoordingsorgaan.

Bestuur

Samenstelling en benoeming

PCN heeft een bestuur bestaande uit vier leden. Twee bestuursleden worden voorgedragen door de vertegenwoordiging van overheidswerkgevers op de BES-eilanden bestaande uit de Rijksdienst Caribisch Nederland (RCN), het openbaar lichaam Bonaire (OLB), het openbaar lichaam Sint-Eustatius (OLE) en het openbaar lichaam Saba (OLS). Twee bestuursleden worden voorgedragen door de vakorganisaties van werknemers die zijn toegelaten tot het sectoroverleg Caribisch Nederland.

Het bestuur benoemt de leden. De leden worden benoemd voor een periode van vier jaar en kunnen éénmaal worden herbenoemd. Een tweede herbenoeming is alleen mogelijk in geval van bijzondere omstandigheden mits de Raad van Toezicht hiermee instemt.

Het bestuur bestond gedurende 2019 uit:

Leden	Functie	Voorgedragen door	Einde zittingstermijn
De heer H.W .T. Linkels	Voorzitter	Werkgeversvertegenw oordiging	2020
De heer R.J. Hooker	Vice-Secretaris	Werkgeversvertegenw oordiging	2020
De heer V.F. Marcha	Vice-voorzitter	Vakorganisaties van werknemers	2019
De heer G.H. Bergsma	Secretaris	Vakorganisaties van werknemers	2022

De zittingstermijn van de heer V.F. Marcha, die sinds de start van PCN zitting heeft in het bestuur, liep tot 10 oktober 2019. Het bestuur heeft in 2019 de gezamenlijke vakorganisaties verzocht een kandidaat voor te dragen voor opvolging van de heer Marcha. De voordragende partijen hebben een kandidaat voorgesteld aan het bestuur. De kandidaat volgt op dit moment een opleidingsprogramma om zich te kwalificeren voor benoeming in het bestuur en is voorlopig benoemd tot aspirant bestuurslid.

Benoeming als pensioenfondsbestuurder is slechts mogelijk na toetsing door De Nederlandsche Bank. De heer Marcha is bereid gevonden om aan te blijven tot de opvolger kan worden benoemd. Aangezien het een derde termijn betreft, is de Raad van Toezicht om instemming gevraagd voor herbenoeming van de heer Marcha. De Raad van Toezicht heeft ingestemd met een herbenoeming waarbij is afgesproken dat de heer Marcha zijn functie neerlegt zodra een opvolger is benoemd.

Rol, taken en bevoegdheden

Het bestuur bestuurt het fonds en is belast met de dagelijkse leiding van het fonds. Het bestuur neemt daarbij in acht dat het dagelijks beleid van het fonds bepaald wordt door ten minste twee personen (vier-ogen-principe).

Het bestuur richt zich bij het vervullen van haar taak naar de belangen van de bij het fonds betrokken deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden, andere aanspraakgerechtigden en aangesloten werkgevers en zorgt er voor dat dezen zich door het bestuur op evenwichtige wijze vertegenwoordigd kunnen voelen.

Review Committee

Samenstelling

Medio december 2019 heeft het bestuur een Review Committee ingesteld voor besluitvorming over lokale investeringsvoorstellen. De Review Committee bestaat uit de vier bestuursleden van PCN. De Review Committee kan worden uitgebreid met een extern lid. De Review Committee wordt bijgestaan door de bestuursondersteuning voor de verslaglegging en de onafhankelijke toets van de voorstellen aan het mandaat.

Rol, taken en bevoegdheden

De Review Committee besluit over lokale investeringsvoorstellen en adviezen die vanuit PMCN aan PCN worden voorgelegd. Voor de besluitvorming dienen minimaal drie leden aanwezig te zijn. Zonder besluit van de Review Committee kan een lokale investering niet plaatsvinden. Ook kan de Review Committee een negatief advies van PMCN niet negeren of naast zich neerleggen.

Raad van Toezicht**Samenstelling en benoeming**

De Raad van Toezicht bestaat uit drie onafhankelijke leden. De voorzitter van de Raad van Toezicht wordt benoemd door de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Eén lid wordt benoemd door de Raad van Toezicht op voordracht van de werkgeversvertegenwoordiging. Eén lid wordt benoemd door de Raad van Toezicht op voordracht van de vakorganisaties. De zittingstermijn is gewijzigd naar maximaal drie jaar (voorheen zes jaar). Herbenoeming is twee keer mogelijk (voorheen onbepaald).

De Raad van Toezicht is als volgt samengesteld:

Leden	Functie	Benoemd/Voorgedragen door	Einde zittingstermijn
De heer A.F.P. Bakker	Voorzitter	Minister van BZK	2022
De heer C.J.A. Maas	Lid/plaatsvervangend voorzitter	Werkgeversvertegenwoordiging	2022
De heer H.F. Domacassé	Lid	Werknemersvertegenwoordiging	2020

Rol, taken en bevoegdheden

Het interne toezicht bij het pensioenfonds wordt uitgeoefend door een Raad van Toezicht. De Raad van Toezicht heeft tot taak toezicht te houden op de algemene gang van zaken binnen het fonds en het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging.

Het bestuur legt aan de Raad van Toezicht ter goedkeuring voor elk voorgenomen besluit tot vaststelling van:

- De begroting en verantwoording;
- De pensioenpremie;
- De indexatie;
- Het herstelplan;
- Het beleggingsbeleid;
- Een tweede herbenoeming van een bestuurslid in geval van bijzondere omstandigheden;
- Benoeming en ontslag van de accountant;
- Vaststelling van het jaarverslag en de jaarrekening;
- Vaststelling van de profielschets voor bestuursleden;
- Vaststelling van het beleid inzake beloningen, met uitzondering van de beloningen van de Raad van Toezicht;

- k. Gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het fonds of de overname van verplichtingen door het fonds;
- l. Liquidatie, fusie of splitsing van het fonds;
- m. Omzetting van het fonds in een andere rechtsvorm, als bedoeld in artikel 2:300 van het Burgerlijk Wetboek BES.

Vorgenomen besluiten ten aanzien van de genoemde onderwerpen alsmede de begroting en de jaarrekening van het fonds worden definitief nadat de Raad van Toezicht daarmee heeft ingestemd.

Advies- en Verantwoordingsorgaan

Samenstelling

Het Advies- en Verantwoordingsorgaan was gedurende 2019 als volgt samengesteld:

Leden	Functie	Eiland	Einde zittings-termijn
Mw. N.L. Croes-van Putten	Voorzitter	Sint Eustatius	2020
De heer D.K. Levenstone	Lid	Saba	2019
Mw. E. Paul-Nicolaas	Lid	Bonaire	2022
Mw. R. Granger	Lid	Saba	2022
Mw. J. Hooker-Soliana	Aspirant lid	Sint Eustatius	2023

In 2019 zijn twee nieuwe leden in het Advies- en Verantwoordingsorgaan benoemd. Op 10 oktober 2019 eindigde de zittingstermijn van de heer D. Levenstone. Hij is opgevolgd door mevrouw R. Granger. Mevrouw C. Fernanders-Pedra wiens zittingstermijn in 2018 is geëindigd, is opgevolgd door mevrouw E. Paul-Nicolaas. De zittingstermijn van de huidige voorzitter van het Advies- en Verantwoordingsorgaan, mevrouw N.L. Croes-van Putten, eindigt op 10 oktober 2020. In dat kader is reeds een aspirant lid toegetreden, te weten mevrouw J. Hooker-Soliana.

Rol, taken en bevoegdheden

Naast de Raad van Toezicht kent PCN het Advies- en Verantwoordingsorgaan. Het Advies- en Verantwoordingsorgaan bestaat uit vertegenwoordigers van de actieve deelnemers, de pensioengerechtigden en de werkgevers. Benoeming geschiedt door het bestuur op voordracht door de aangesloten lichamen van het betreffende eiland, de vakorganisaties van werknemers en de bond van de gepensioneerden gezamenlijk. Het bestuur kan bij het verzoek een kandidaat voorstellen. Alleen personen die woonachtig zijn op het betreffende eiland en die deelnemer, gewezen deelnemer of pensioengerechtigde zijn, kunnen worden voorgedragen. De benoeming als lid van het Advies- en Verantwoordingsorgaan is voor een periode van drie jaar. De leden kunnen tweemaal worden herbenoemd. Voor leden benoemd vóór 1 januari 2018 kan een andere zittingstermijn gelden die is opgenomen in een rooster van aftreden.

Het Advies- en Verantwoordingsorgaan heeft het recht advies uit te brengen over:

- a. Het vaststellen en wijzigen van de vergoedingsregeling voor bestuursleden;

- b. Het wijzigen van het beleid ten aanzien van het advies- en verantwoordingsorgaan;
- c. Het vaststellen en wijzigen van de vorm, inrichting en samenstelling van de Raad van Toezicht;
- d. Het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure;
- e. Het vaststellen of wijzigen van de statuten en de pensioenreglementen van het fonds;
- f. Het nemen van maatregelen van algemene strekking, waaronder te verstaan besluiten die alle of groepen van deelnemers aangaan, zoals in ieder geval, het strategisch beleggingsplan en, de vaststelling van de franchises en de premies;
- g. Het vaststellen en wijzigen van het toeslagbeleid;
- h. Het wijzigen van de hoogte van de pensioenaanspraken en de ingegane pensioenen in gevallen waarin de financiële toestand van het fonds daartoe aanleiding geeft;
- i. De gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het fonds;
- j. Het overnemen van of door een ander fonds en/of het samengaan van het fonds met een ander fonds;
- k. Het liquidatie, fusie of splitsing van het fonds;
- l. Het vaststellen, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsreglement;
- m. Het terugstorten van premie of geven van korting;
- n. Het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid.

Het Advies- en Verantwoordingsorgaan heeft verder de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van de Raad van Toezicht, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, alsmede over beleidskeuzes voor de toekomst. Dit oordeel wordt samen met de reactie van het bestuur daarop bekend gemaakt en opgenomen in het jaarverslag van het fonds.

Extern Toezicht

Externe accountant

Het bestuur heeft Ernst & Young Dutch Caribbean te Curaçao aangesteld als externe accountant. De externe accountant controleert de administratie van het fonds en brengt jaarlijks een rapport uit over de financiële toestand van het fonds en de controle van het door het bestuur uit te brengen jaarverslag. Hiertoe legt hij een verklaring af.

Certificerend actuaris

Het bestuur heeft Phenox Consultants aangesteld als bevoegd actuaris die het actuariael verslag waarmerkt.

Compliance

De compliance werkzaamheden zijn uitbesteed aan MPH Accountants & Adviseurs te Curaçao. Het betreft hier met name het toetsen van de naleving van de gedragscode.

3.3. Uitbesteding

Het bestuur heeft onder behoud van zijn verantwoordelijkheden een aantal werkzaamheden uitbesteed. Uitbesteding vindt plaats conform het bij of krachtens artikel 26b van de PW BES bepaalde.

Uitbesteding brengt risico's met zich mee. Voor het fonds houdt het uitbestedingsrisico met name in dat partijen waaraan is uitbesteed niet handelen in overeenstemming met het aan hen verstrekte mandaat.

Het fonds zorgt voor een systematische analyse van de risico's die samenhangen met de uitbesteding van werkzaamheden en legt deze vast. Het fonds maakt de analyse op het niveau van de eigen organisatie in zijn geheel en op het niveau van de onderscheiden bedrijfsonderdelen. Tevens voert het fonds een adequaat beleid en beschikt het over procedures en maatregelen met betrekking tot de uitbesteding van werkzaamheden, als onderdeel van een beheerste en integere bedrijfsvoering. Het pensioenfonds werkte in 2019 samen met de volgende uitbestedingspartijen.

Bestuursondersteuning

Montae Bestuurscentrum B.V., Rijswijk, Nederland

Fiduciair beheerder internationale portefeuille

BlackRock Investment Management (UK) Limited

Fiduciair manager lokale beleggingen

- The Curacao Financial Group N.V., Willemstad, Curacao

Vermogensbeheerders

- BlackRock Global Index Funds ('BlackRock');
- BlackRock Asset Management Ireland Limited ('BlackRock');
- Robeco;
- Legal & General Investment Management Limited;
- Nordea Investment Funds S.A.;
- Schroder Investment Management (Luxembourg) S.A.

Custodian

Caceis Investor Services N.V., Amsterdam, Nederland

Adviserend actuaris

Mevrouw M.L. Lelieveld, Montae Bestuurscentrum B.V., Rijswijk, Nederland

Certificerend actuaris

De heer G. Hellement, Phenox Consultants, Curaçao

Externe accountant

De heer C. Smorenburg, Ernst & Young Dutch Caribbean, Curaçao

Compliance officer

De heer J. Advokaat, MPHIC Accountants & Adviseurs N.V., Curaçao

4. Verslag over het boekjaar

4.1. Ontwikkelingen in 2019

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen waarmee het pensioenfonds te maken heeft gekregen in 2019. Als gevolg van deze ontwikkelingen zijn door het bestuur keuzes gemaakt. In dit hoofdstuk wordt hieraan aandacht besteed.

Dekkingsgraad

De dekkingsgraad wordt berekend door het vermogen te delen door de verplichtingen van het pensioenfonds. In 2019 is de dekkingsgraad licht gedaald van 111,5% ultimo 2018 naar 111,1% aan het einde van 2019.

Herstelplan

In 2013 heeft het bestuur per 31 december 2013 een gecombineerd lange- en kortetermijn-herstelplan (hierna: het herstelplan) opgesteld en ingediend bij DNB. In 2018 is het kortetermijnherstelplan beëindigd en aan het eind van het derde kwartaal van 2019 het langetermijnherstelplan.

In het vierde kwartaal van 2019 is de dekkingsgraad als gevolg van de lage rente opnieuw gedaald tot onder de vereiste dekkingsgraad van 115,5%. De dekkingsgraad bedroeg op 31 december 2019 111,1%. PCN heeft gezien de verslechtering van de financiële positie een nieuw langetermijnherstelplan opgesteld per 31 december 2019 en op 30 april 2020 ingediend bij DNB. Volgens dit herstelplan is PCN eind 2023 uit reservetekort. Maar PCN houdt er rekening mee dat de verwachtingen waarop het herstelplan is gebaseerd drastisch wijzigen als gevolg van de wereldwijde Coronacrisis. De impact van de Coronacrisis op de dekkingsgraad van PCN is – net als bij andere pensioenfonds – groot. De dekkingsgraad eind mei bedraagt 103,3% bij een rekenrente van 1,56%. Op basis van de actuele rente van 0,90% bedraagt de dekkingsgraad 90,4%.

Extra financiering

Bij de start van PCN in 2010 heeft de Nederlandse Staat de pensioenverplichtingen gefinancierd op basis van de sterftetafel en rekenrente (voortschrijdend gemiddelde) die werden gehanteerd door de rechtsvoorganger van PCN, het Algemeen Pensioenfonds van de Nederlandse Antillen (APNA). De toezichthouder De Nederlandsche Bank (DNB) heeft echter in 2013 aangegeven de gehanteerde grondslagen onvoldoende prudent te vinden. Dit heeft ertoe geleid dat het bestuur van PCN de verzekeringstechnische grondslagen heeft verzwakt: in 2013 is de sterftetafel aangepast aan de toegenomen levensverwachting en is de rekenrente (voortschrijdend gemiddelde) aangepast. Het bestuur is van mening dat PCN bij de start in 2010 door de Nederlandse Staat onvoldoende is gefinancierd. Immers, op het moment dat de pensioenaanspraken van APNA overgedragen werden gold in Europees Nederland reeds een ander financieel toetsingskader, en golden ook andere eisen voor pensioenfonds in Europees Nederland ten aanzien van de toe te passen sterftetafels. Het bestuur heeft in verband hiermee in 2015 een claim ingediend bij de Nederlandse Staat. Gesprekken hierover met het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in 2016 en 2017 hebben in het tweede kwartaal van 2018 tot een positief resultaat geleid. PCN heeft in december 2018 een eenmalige koopsom ontvangen van USD 25 miljoen (x USD 1,00) die direct heeft bijgedragen aan de verdere verbetering van de financiële positie. Daarnaast ontvangt PCN vanaf 2018 zes jaar lang een extra premie van USD 1 miljoen (x USD 1,00). De tweede premie is in december 2019 ontvangen.

Pensioenuitvoering

DNB heeft in 2017 een on-site onderzoek uitgevoerd naar de pensioenadministratie van PCN. Deze werd tot 31 december 2018 gevoerd door AGH. Het onderzoek heeft geleid tot een rapport met een aantal bevindingen. Naar aanleiding van het rapport is een verbeterplan opgesteld. In 2018 is gebleken dat onvoldoende voortgang werd geboekt in de opvolging van het verbeterplan. Hierdoor was PCN niet in staat een voldoende beheerste en integere bedrijfsvoering te realiseren. PCN heeft zich derhalve genoodzaakt gezien alternatieven voor de pensioenuitvoering te onderzoeken. Na een verkenning van uitvoeringsmogelijkheden heeft PCN besloten om per 31 december 2018 de pensioenadministratie bij AGH te beëindigen en de pensioenuitvoering vanaf 1 januari 2019 zelf uit te voeren op Bonaire (zelfadministratie). Dit is een ingrijpende keuze die het bestuur weloverwogen heeft gemaakt.

Het bestuur heeft een gedetailleerd projectplan uitgewerkt waarin is voorzien in het opzetten van de uitvoeringsorganisatie die gericht is op het voeren van een adequate, juiste, beheerste en integere bedrijfsvoering. Het bestuur heeft een projectorganisatie opgezet. In de stuurgroep van het project hebben twee bestuursleden zitting. Het projectmanagement en een deel van de uitvoering van het project zijn ondergebracht bij het bestuursbureau.

Het projectplan kent een uitwerking in meerdere deelprojecten waaronder:

1. Compliance: voldoen aan wet- en regelgeving
2. Governance: waaronder werving en selectie van medewerkers
3. Pensioenadministratie: inclusief financiële administratie en excasso
4. Communicatie
5. Administratieve organisatie en interne beheersing: beschrijving van uitvoeringprocessen gebaseerd op adequate functiescheiding
6. Opleiding: trainingsprogramma voor nieuwe medewerkers van PCN
7. IT-infrastructuur en beveiliging
8. Huisvesting
9. Continuïteit pensioenuitvoering
10. Data verzamelen

Er is gekozen voor een historische conversie zodat ook mutaties met terugwerkende kracht geautomatiseerd verwerkt kunnen worden. Omdat de vorige pensioenuitvoerder van PCN, AGH, weigerde de deelnemersbestanden en financiële administratie over te dragen aan PCN, heeft PCN met behulp van de aangesloten werkgevers en op basis van overige bronnen de pensioenadministratie en financiële administratie kunnen reconstrueren. PCN heeft alle mutaties van 2016, 2017, 2018 en 2019 verwerkt in de pensioenadministratie. Ter controle is de administratie van ieder boekjaar aangesloten met de jaarrekeningen.

Begin 2020 heeft PCN alsnog overeenstemming bereikt met AGH over de beëindiging van de pensioenuitvoering en worden alle bestanden alsnog door AGH overgedragen.

Dit jaarverslag markeert het einde van het project. Boekjaar 2020 wordt daarmee een regulier jaar voor de pensioenuitvoering.

Kostenbeheersing

Een pensioenfonds maakt noodzakelijke kosten voor onder meer de pensioenadministratie, het vermogensbeheer, de bestuurlijke activiteiten en de controles door de accountant en de actuaris. Om het kostenniveau te vergelijken met andere pensioenfondsen kunnen pensioenuitvoeringskosten

worden uitgedrukt in kosten per deelnemer en vermogensbeheerkosten in een percentage van het belegd vermogen. Hierbij zijn de kosten van kleinere fondsen zoals PCN in het algemeen vergelijkbaar met de kosten van kleine pensioenfondsen in Nederland.

De totale kosten van het fonds en de kosten per deelnemer zijn in 2019 licht gestegen door de extra werkzaamheden in het kader van het inrichten van de uitvoeringsorganisatie. De kosten die hier betrekking op hebben worden in 5 jaar afgeschreven.

De vermogensbeheerkosten zijn gestegen maar als percentage van het gemiddeld belegd vermogen gelijk gebleven en per deelnemer licht gedaald.

Het onderwerp heeft permanente aandacht van het bestuur.

Houdbaarheid van de pensioenregeling

Het pensioenfonds voert de pensioenregeling uit die is overeengekomen door de overheidswerkgevers en de vakorganisaties toegelaten tot het Sectoroverleg Caribisch Nederland. Hierbij is ook een maximale premie afgesproken. Het pensioenfonds dient ten minste een kostendekkende premie te ontvangen.

De kostendekkende premie is sterk afhankelijk van de geldende rekenrente. Sinds 2017 heeft het pensioenfonds bij de sociale partners aangegeven dat de overeengekomen maximale premie nog net kostendekkend is. Het bestuur heeft de sociale partners geadviseerd na te denken over aanpassingen in de pensioenregeling voor het geval de kostendekkende premie van de huidige pensioenregeling hoger wordt dan het maximum van de tussen sociale partners overeengekomen premiebijdrage. In maart 2019 heeft PCN opnieuw een toelichting gegeven aan het sectoroverleg over de mogelijke aanpassingen in de huidige pensioenregeling. Op dit punt zijn verder geen ontwikkelingen geweest in 2019.

Opvolging bevindingen intern toezicht, accountant en actuaris

PCN heeft opvolging gegeven aan de opmerkingen en aanbevelingen van de certificerende actuaris in het actuariael verslag over 2018. De actuaris en de accountant zijn hierover geïnformeerd. Hieronder volgende de onderwerpen waar de opmerkingen en aanbevelingen van de actuaris betrekking op hadden en in het kort de opvolging van PCN hierop.

1. *Resultaat op kosten*
Het bestuur zal de kostenopslag evalueren na afronding van de jaarrekening over boekjaar 2019.
2. *Resultaat op sterfte*
Middels de verantwoordingsrapportage van de conversie over de boekjaren 2016, 2017 en 2018 is inzage gegeven in het resultaat op sterfte in 2018.
3. *Resultaat op uitkeringen*
Bij de conversie is gebleken dat niet alle mutaties over boekjaar 2018 volledig in de pensioenadministratie van PCN verwerkt waren. In de verantwoordingsrapportage van de conversie is dit nader toegelicht.
4. *Resultaat op beleggingen*
Het bestuur monitort doorlopend het resultaat op beleggingen en de aanverwante risico's (risicomonitor). In de notulen van de bestuursvergaderingen wordt vastgelegd welke acties het bestuur onderneemt na analyse van de resultaten en risico's.
5. *Herverzekeringsovereenkomst*
Met ingang van 1 oktober 2018 is de herverzekering bij Fatum Life N.V. onderbracht. De voorwaarden van de herverzekering zijn opgenomen in de ABTN.

6. *Herverzekering*

Er waren geen overlijdensgevallen vanuit de actieve populatie in boekjaar 2018. PCN heeft daarom geen claim in kunnen dienen bij de herverzekeraar.

7. *ABTN reservering nabestaandenpensioen*

De ABTN is aangepast zodat de beschrijving van de reservering overeenkomt met de reserveringsmethode.

De accountant van PCN heeft tijdens de controle van de jaarrekening 2018 als voornaamste bevinding opgenomen de beheersing van de betrouwbaarheid van het deelnemersbestand en de financiële administratie bij de overgang van de pensioenadministratie en financiële administratie van AGH naar PCN alsmede de tijdige controle op juistheid en volledigheid van mutaties in de pensioenadministratie. PCN heeft op het moment dat AGH aangaf geen data over te zullen dragen deelproject 10 “data verzamelen” in werking gesteld. Onderdeel van deelplan 10 is het opvragen van mutaties over 2016 – 2018 door de accountmanager bij werkgevers. Hiermee is PCN in staat gebleken de pensioenadministratie over de genoemde periode te reconstrueren.

Premie

Het fonds stelt jaarlijks een kostendekkende premie vast. Voor de berekening of de kostendekkende premie binnen de maximale feitelijke premie past en voor de communicatie aan de werkgevers over de premie van het volgende boekjaar, wordt de rekenrente ultimo september gehanteerd. Ten behoeve van de kwartaalrapportage van het vierde kwartaal wordt de rekenrente ultimo december gehanteerd.

De feitelijk ontvangen premie dient ten minste gelijk te zijn aan de kostendekkende premie. De feitelijk ontvangen premie van 35,1% was in 2019 hoger dan de kostendekkende premie.

Op basis van de rekenrente ultimo september 2019 ligt de kostendekkende premie voor 2020 onder het niveau van de maximum premie zoals opgenomen in de pensioenovereenkomst tussen sociale partners. Het bestuur heeft daarom besloten de feitelijke premie voor 2020 te handhaven op het maximum van 22% van de salarissom. Zo draagt de premie bij aan het noodzakelijke herstel. De premie als percentage van de pensioengrondslag bedroeg in 2019 35,1% en bedraagt in 2020 35,5%⁶.

Indexatie en korting

Op basis van het indexatiebeleid heeft het bestuur besloten de pensioenaanspraken voor actieven, slapers en pensioengerechtigden per 1 januari 2020 te verhogen met 0,75%.

In 2019 is geen sprake geweest van korting van pensioenaanspraken.

Ontwikkelingen in het vermogensbeheer

De belangrijkste ontwikkelingen die in 2019 in het vermogensbeheer plaats hebben gevonden zijn de volgende:

- In 2018 is opnieuw een ALM-studie uitgevoerd. De risicohouding is niet gewijzigd en is in 2019 opnieuw bekeken. Het bestuur heeft besloten 5% van de portefeuille te beleggen in lokale beleggingen, deze allocatie is ten laste van de categorie global high yield gegaan;

⁶ De premie als percentage van de pensioengrondslag kan door de wijziging van de franchise wijzigen terwijl de premie als percentage van het salaris gelijk blijft.

- PCN is in 2018 gestart met het opstellen van beleggingscases (“investment cases”). Dit helpt het bestuur vast te stellen of een beleggingscategorie wel of niet interessant is. In 2019 heeft het bestuur beleggingscases voor de volgende categorieën opgesteld; aandelen, credits, emerging market debt en rates (staatsobligaties en rentederivaten). De beleggingscases staatsobligaties en rente derivaten zijn vastgesteld;
- Er is een portefeuilleconstruictiestudie uitgevoerd;
- PCN heeft een onderzoek gedaan naar het mogelijk gebruiken van rentederivaten en heeft in 2019 de implementatie afgerond voor het geval het lonend of noodzakelijk is om rentederivaten te gebruiken;
- Het bestuur heeft de kaderstelling voor de lokale beleggingen aangescherpt en in een beleidsdocument vastgesteld;
- In 2019 heeft het pensioenfonds twee lokale investeringen gedaan via de daarvoor opgerichte participatiemaatschappij;
- In het eerste kwartaal van 2019 heeft het bestuur de manager voor lokale beleggingen aangesteld: The Curaçao Financial Group;
- Het bestuur is afgetreden als bestuur van de participatiemaatschappij voor lokale beleggingen en heeft The Curaçao Financial Group als bestuur aangesteld;
- Er is een uitgebreide evaluatie gedaan van alle uitbestedingspartijen rondom het vermogensbeheer.

Risicomanagement

In 2019 heeft het bestuur nadrukkelijk aandacht besteed aan het integraal risicomanagement. Door het bestuur is vanuit risicomanagement perspectief prioriteit gegeven aan een tweetal belangrijke ontwikkelingen:

- De risico's die gepaard gaan met het besluit van het bestuur om de pensioenadministratie vanaf 2019 zelf uit te gaan voeren. Dit betreffen vooral de operationele en IT-risico's;
- Het besluit van het bestuur om invulling te geven aan de portefeuille lokale beleggingen. Dit betreffen vooral de governance, integriteit en operationele risico's als het gaat om de selectie, beoordeling, doorlopende monitoring en het beheer.

Als gevolg van deze ontwikkelingen zullen het risicomanagementbeleid en de risicorapportage in 2019 gewijzigd worden.

Verder heeft het bestuur in 2018 besloten de jaarlijkse integriteitsrisicoanalyse in verband met de genoemde ontwikkelingen begin 2019 uit te voeren, inclusief een uitgebreide integriteitsrisicoanalyse voor de zelfadministratie en de lokale beleggingen.

4.2. Vergaderingen

Bestuur

Het bestuur van PCN vergaderde in 2019 vier keer, steeds gedurende meerdere dagen. Deze vergaderingen vonden plaats op Bonaire, Curaçao en in Nederland. Daarnaast heeft het frequent telefonisch vergaderd met name over de lokale investeringen en de opvolgingen van de bevindingen uit het beleggingsonderzoek van DNB. In de vergaderingen is onder meer gesproken over de financiering van het fonds, het herstelplan, evaluatie van de governance, kostenbeheersing, het

project voor de implementatie van de eigen pensioenuitvoering, risicomanagement, vermogensbeheer en mogelijke lokale investeringen.

Review Committee

De Review Committee is in december 2019 opgericht en heeft de eerste vergadering in 2020 gehouden.

Raad van Toezicht

Het bestuur en de Raad van Toezicht hebben drie keer gezamenlijk vergaderd. Het bestuur heeft gedurende 2019 op de volgende onderwerpen formeel instemming gevraagd en verkregen van de Raad van Toezicht:

- Het meer expliciet maken van de risicohouding (zonder wijziging van de risicohouding)
- De portefeuille constructie studie
- De begroting voor 2020
- De gedeeltelijke indexatie per 1 januari 2020
- De premie voor 2020

Advies- en Verantwoordingsorgaan

Het bestuur en het Advies- en Verantwoordingsorgaan hebben in 2019 tweemaal gezamenlijk vergaderd. Het bestuur heeft conform de statuten op de volgende onderwerpen een adviesaanvraag ingediend bij het Advies- en Verantwoordingsorgaan:

- De begroting voor 2020
- De gedeeltelijke indexatie per 1 januari 2020
- De premie voor 2020

Het Advies- en Verantwoordingsorgaan heeft een positief advies op bovengenoemde onderwerpen gegeven.

Toeziethouder

In 2019 is er maandelijks contact geweest met De Nederlandsche Bank over de opvolging van de bevindingen uit het beleggingsonderzoek en over het project voor het implementeren van de pensioenuitvoering in eigen beheer.

4.3. Goed Pensioenfondsbestuur

Geschiktheid en geschiktheidsontwikkeling

Bij PCN wordt het beleid bepaald door het bestuur. De leden van de Raad van Toezicht zijn mede-beleidsbepalers in de zin van de Pensioenwet BES.

In de kring van personen die het beleid van het fonds bepalen of mede bepalen is ten minste een zodanig niveau van kennis en ervaring aanwezig dat het fonds adequaat wordt bestuurd. Het beleid van het fonds wordt bepaald of mede bepaald door personen die deskundig zijn in verband met de uitoefening van het bedrijf van het fonds.

Ten minste twee personen in de kring van (mede)beleidsbepalers hebben meerjarige ervaring in het besturen van een organisatie.

Het fonds hanteert met inachtneming van artikel 5a PW BES een geschiktheidsbeleid en een geschiktheidsplan. Deze documenten zijn in 2018 geactualiseerd. Het geschiktheidsbeleid beschrijft

de wettelijk vereiste en de geambieerde deskundigheid, competenties en professioneel gedrag, het beleid ter bevordering en de toetsing van de deskundigheid en hoe het bestuur zijn collectieve functioneren en dat van zijn individuele leden periodiek evalueert. Het geambieerde collectieve geschiktheidsniveau ligt hoger dan de Pensioenwet BES voorschrijft. Het geschiktheidsplan signaleert in ieder geval na elke wisseling in bestuur en/of Raad van Toezicht of het geambieerde geschiktheidsniveau wordt behaald en hoe eventuele lacunes zullen worden aangepakt. Een jaarlijks opleidingsplan maakt deel uit van het geschiktheidsplan.

De bestuursleden volgen opleidingsdagen en wonen seminars en themabijeenkomsten bij van CaPAs en van andere partijen. In 2019 heeft de fiduciair manager op verzoek van PCN een aantal opleidingen op het gebied van vermogensbeheer verzorgd.

Het bestuur evalueert jaarlijks het functioneren op collectief niveau. Hierbij wordt onder meer vastgesteld of uitvoering is gegeven aan de collectieve en individuele doelstellingen op basis van het deskundigheids- en opleidingsplan. De evaluatie richt zich in ieder geval op deskundigheid, bestuurlijke competenties, taakvervulling, houding en professioneel gedrag. In 2019 heeft de zelfevaluatie in november plaatsgevonden.

Compliance

Onder compliance wordt het geheel van maatregelen verstaan dat zich richt op de implementatie, handhaving en naleving van externe wet- en regelgeving, alsmede op interne procedures en gedragsregels om te voorkomen dat de reputatie en de integriteit van het pensioenfonds worden aangetast. Het pensioenfonds hecht belang aan een deugdelijk pensioenfondsbestuur en een goede naleving van interne en externe regels. Het pensioenfonds ziet compliance als een onmisbare schakel in de missie om de belangen van deelnemers optimaal te behartigen. De compliance officer houdt onder meer toezicht op de naleving van de gedragscode.

Gedragscode

Het pensioenfonds heeft een gedragscode ingesteld voor het bestuur, de leden van de Raad van Toezicht, het Advies- en Verantwoordingsorgaan en andere aan het fonds verbonden personen. De gedragscode stelt regels ter voorkoming van conflicten tussen het belang van het pensioenfonds en de privébelangen van betrokkenen alsmede ter voorkoming van het gebruik van vertrouwelijke informatie van het pensioenfonds voor privédoeleinden. De personen op wie de gedragscode van het fonds van toepassing is, ondertekenen bij infunctietreding de gedragscode. Ook ondertekenen zij jaarlijks een verklaring van naleving van de gedragscode. Ook de medewerkers van PCN ondertekenen een gedragscode.

Daarnaast heeft het fonds een incidentenregeling. Hierin is vastgelegd hoe gebeurtenissen die een ernstig gevaar (kunnen) vormen voor de beheerste en integere bedrijfsuitoefening van het fonds moeten worden gemeld en hoe de meldingen worden behandeld. Ook bevat de incidentenregeling bepalingen ter bescherming van zogenoemde klokkenluiders.

Integriteitsbeleid

Het pensioenfonds kent een schriftelijk vastgelegd integriteitsbeleid. Het integriteitsbeleid is ingebed in het integrale risicomanagement van het fonds.

Het bestuur voert jaarlijks een integrale risicoanalyse uit met betrekking tot mogelijke integriteitsissues. Het betreft daarbij niet alleen zaken als het risico op belangenverstrengeling, maar ook het voorkomen van fraude en corruptie en de risico's van cybercrime. De uitkomsten van de

risicoanalyse zijn verwerkt in het integriteitsbeleid. Zoals in hoofdstuk 8.6 aangegeven is deze analyse in 2019 uitgevoerd en uitgebreid.

Vergoedingsbeleid

Het pensioenfonds onderschrijft de principes voor beheerst beloningsbeleid. Het doel van deze principes is 'perverse beloningsprikkels' tegen gaan. De beloning van het bestuur is vastgesteld door de Raad van Toezicht. In 2018 is een nieuw vergoedingsbeleid vastgesteld per 1 januari 2018. De bestuursleden ontvangen een vaste vergoeding per maand gebaseerd op een normtijdsbesteding. De vergoeding is gebaseerd op een benchmark voor bestuurders van kleine pensioenfondsen in Nederland.

De leden van de Raad van Toezicht ontvangen een vaste maandelijkse vergoeding zoals vastgesteld door de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

De vergoedingsregeling voor de leden van het Advies- en Verantwoordingsorgaan is vastgesteld door het bestuur. Ook zij ontvangen een vaste vergoeding per maand.

Daarnaast ontvangen de leden van de fondsorganen een vergoeding voor reis- en verblijfkosten.

4.4. Wijziging reglementen, statuten en actuariële en bedrijfstechnische nota

Statuten

De statuten zijn voor het laatst gewijzigd in 2018.

Pensioenreglement

Het pensioenreglement is per 1 januari 2019 op enkele onderdelen aangepast. De aanpassingen betreffen de jaarlijkse wijziging van de franchise, het afkoopgrensbedrag en de flexibiliseringsfactoren.

Uitvoeringsreglement

Het uitvoeringsreglement legt de voorhouding vast tussen het pensioenfonds en de aangesloten werkgevers. Het reglement is voor het laatst in 2017 gewijzigd.

Actuariële en bedrijfstechnische nota

In de actuariële en bedrijfstechnische nota wordt het beleid van het fonds vastgelegd. Sinds 2015 maakt ook een crisisplan deel uit van de actuariële en bedrijfstechnische nota. In dit plan is beschreven welke maatregelen beschikbaar zijn in het geval van een financiële crisis, wat de impact is van deze maatregelen, de bijbehorende besluitvormingstrajecten en de communicatieprocessen. De nota inclusief crisisplan wordt elk jaar aangepast waarbij de beleidswijzigingen worden verwerkt.

4.5. Uitbesteding

Vermogensbeheer en Fiduciair Beheer

Het bestuur heeft het vermogensbeheer en fiduciair beheer uitbesteed. Het bestuur is eindverantwoordelijk voor het beleggingsbeleid. De uitbesteding vindt plaats op basis van een overeengekomen mandaat, ook wel beleggingsrichtlijnen genoemd, en een Service Level Agreement. De beleggingsrichtlijnen worden jaarlijks vastgesteld en bestaan onder meer uit de normportefeuille, de bandbreedtes, rebalancingbeleid, eventueel afdekking van risico's (valuta, rente, inflatie,

aandelen), de beleggingsrestricties en benchmarks voor beleggings(sub)categorieën en regio's. In de analyse voor de totstandkoming van het beleggingsbeleid wordt de lokale portefeuille meegenomen.

Internationale beleggingen

Het bestuur heeft het vermogensbeheer en fiduciair beheer uitbesteed van de internationale portefeuille uitbesteed aan BlackRock. Het fiduciair beheer omvat hoofdzakelijk:

- a. Advisering over het bepalen van het strategisch beleid en beleggingsdoelstellingen;
- b. Advisering over het operationeel beheer van de afzonderlijke beleggingscategorieën, waaronder mandaatbepaling, ontslag en aanstelling van operationeel beheerders, inclusief fee-onderhandelingen;
- c. Monitoring en bijsturen van de totale portefeuille conform de beleggingsrichtlijnen;
- d. Operationeel beheer van de matchingportefeuille;
- e. Operationeel balansbeheer bestaande uit het uitvoeren van het cashmanagement;
- f. Invulling geven aan maatschappelijk verantwoord beleggen;
- g. Monitoring van en rapportage over de totale portefeuille en afzonderlijke deelportefeuilles, inclusief dekkingsgraad ontwikkeling en performance- en risicometing;
- h. Bijdragen aan de invulling van het jaarwerk;
- i. Riskmanagement.

Lokale beleggingen

Het bestuur heeft het fiduciair beheer van de lokale beleggingen uitbesteed aan The Curaçao Financial Group. Het beheer van de lokale portefeuille omvat hoofdzakelijk:

- a. Beoordeling business cases lokale investeringen a.d.h.v. de vastgestelde kaderstelling en een grondige kredietanalyse;
- b. Advisering over mogelijke lokale investeringen;
- c. Onderhandeling over voorwaarden van lokale investeringen;
- d. Implementatie van de lokale investeringen;
- e. Operationeel beheer, administratie en performanceberekening van de lokale beleggingsportefeuille;
- f. Monitoring van en rapportage over de lokale beleggingsportefeuille (waarde beleggingen, rendement ontwikkeling, aflossingen & herbeleggingen, debiteurenbeheer, performance indicatoren, risico's);
- g. Invulling geven aan maatschappelijk verantwoord beleggen;
- h. Bijdragen aan de invulling van het jaarwerk;
- i. Riskmanagement.

Bestuursondersteuning

Het fonds heeft de bestuursondersteuning uitbesteed aan Montae Bestuurscentrum B.V. (Montae, sinds 1 januari 2020: Montae & Partners B.V.). Hiertoe is een overeenkomst gesloten tussen het fonds en Montae. Mede voor de uitvoering van deze taken heeft het fonds de beschikking over eShare, een webgebaseerd bestuurdersportal om vergaderingen te organiseren, taken uit te zetten en te monitoren, waarin ook de genomen besluiten (inclusief onderbouwing en wijze van totstandkoming) en fondsstukken worden gearchiveerd. Het bestuur heeft hiervoor een contract afgesloten met eShare Limited in Engeland.

Custodian

In september 2019 is KAS BANK onderdeel geworden van Caceis Investor Services. Caceis Investor Services is de custodian van het pensioenfonds. Caceis Investor Services verzorgt in dit kader de reguliere bewaarneming van effecten/beleggingsfondsen, als ook de uitvoering van

effectentransacties. Daarnaast verzorgt Caceis Investor Services de periodieke rapportages aan de toezichthouder en voert de financiële administratie van de beleggingen t.b.v. de jaarrekening.

Externe accountant

Het bestuur heeft een extern accountantsbureau aangesteld (Ernst & Young Dutch Caribbean). De accountant controleert jaarlijks het jaarverslag/jaarrekening en de staten voor DNB en doet verslag van zijn werkzaamheden in de vorm van een controleverklaring en een verslag aan het bestuur. Jaarlijks voert de externe accountant een controle uit op de jaarrekening en de daaraan ten grondslag liggende administratieve processen (in relatie tot de materialiteit voor de jaarrekening). De opdracht aan de accountant wordt jaarlijks vastgelegd in een schriftelijke opdrachtbevestiging.

Certificerend actuaris

Het bestuur heeft een externe certificerend actuaris aangesteld verbonden aan Phenox Consultants. De certificerend actuaris beoordeelt de financiële positie van het pensioenfonds volgens de eisen van DNB. De certificerend actuaris rapporteert eenmaal per jaar aan het pensioenfondsbestuur door middel van een actuariel rapport en een actuariële verklaring. De werkzaamheden die worden uitgevoerd door de certificerend actuaris zijn vastgelegd in een schriftelijke opdrachtbevestiging.

Adviserend actuaris

Het bestuur maakt gebruik van een adviserend actuaris verbonden aan Montae. De afspraken maken onderdeel uit van de overeenkomst voor bestuursondersteuning.

Compliance

De compliance werkzaamheden zijn uitbesteed aan MPHIC Accountants & Adviseurs te Curaçao. Het betreft hier met name het toetsen van de naleving van de gedragscode. De te verrichten werkzaamheden zijn vastgelegd in een overeenkomst.

Monitoring en evaluatie uitbesteding

Het bestuur werkt met een contractenregister dat dient als overzicht van de aangegane externe verplichtingen en als basis voor een gedegen evaluatie van de externe partijen.

4.6. Kosten van de Pensioenregeling

Kosten van de pensioenregeling

De door het pensioenfonds gemaakte kosten exclusief vermogensbeheerkosten in 2019 zijn als volgt:

	2019	2018
Kosten pensioenregeling	2.393	2.135

Kosten vermogensbeheer

In dit jaarverslag zijn de kosten zoveel mogelijk weergegeven conform de aanbevelingen zoals de Autoriteit Financiële Markten en de Pensioenfederatie deze heeft opgesteld. De gemaakte kosten, zoals hieronder gepresenteerd, worden ook aan de DNB gerapporteerd.

De kosten van het fiduciair management en vermogensbeheer zijn te onderscheiden naar de volgende kostencomponenten:

- Beheerkosten (directe en indirecte beheerkosten)
- Transactiekosten Kosten fiduciair beheer
- Kosten custodian (bewaarloon)
- Overige kosten, zoals advieskosten

In dit kostenoverzicht is zoveel als mogelijk gebruik gemaakt van werkelijke kosten. Waar deze kosten niet beschikbaar zijn, wordt gebruik gemaakt van een schatting. Bij gebruik van schattingen is een onderbouwing toegevoegd.

Kosten vermogensbeheer	Beheerkosten		Transactie-kosten	Totaal
	Direct	Indirect		
Kosten per beleggingscategorie				
Aandelen	197	80		277
Vastrentende waarden	180	130		310
Subtotaal (exclusief kosten overlay)	377	210	133	721
Kosten overlay	-	-	-	-
Subtotaal (inclusief kosten overlay)	377	210	133	721
				-
Overige vermogensbeheerkosten				-
Kosten fiduciair beheer	523			523
Bewaarloon	129			129
Overige kosten	32			32
Kosten PMCN	138			138
Subtotaal	822	-	-	822
Totaal kosten vermogensbeheer	1.199⁷	210	133	1.543

De kosten van bewaarloon zijn de kosten van het in bewaar geven van effecten bij de custodian en de kosten voor het aanhouden van bankrekeningen. De overige dienstverlening bij KAS BANK (exclusief bewaarloon) bestaan uit de kosten voor de beleggingsadministratie, financiële administratie, de accountantskosten voor de controle van de beleggingsrapportages en het opstellen van de toezichthoudersrapportage. Alle kosten van de custodian worden verantwoord onder de post

⁷ De directe beheerkosten sluiten niet aan bij de in de financiële administratie geboekte directe beheerkosten. In de financiële administratie is inclusief de kosten voor PMCN USD 1.137 opgenomen. Het verschil wordt veroorzaakt door dat bij de opstelling van deze tabel alle kosten zijn meegenomen die betrekking hebben op het boekjaar en in de financiële administratie de kosten die betaald zijn in het boekjaar. In het beleggingsresultaat in de staat van baten en lasten wordt uitgegaan van de directe beheerkosten zoals opgenomen in de financiële administratie.

'bewaarloon'. Overige kosten zijn de kosten die zijn gemaakt voor de lokale beleggingsportefeuille (bijvoorbeeld de oprichtingskosten van PMCN en advieskosten).

De transactiekosten zijn de kosten die gemaakt worden om de effectentransactie tot stand te brengen en uit te voeren. Deze kosten zijn door de vermogensbeheerders veelal op basis van een schatting tot stand gekomen, omdat er bijvoorbeeld bij transacties in de categorie vastrentende waarden niet separaat kosten in rekening worden gebracht. Deze uit zich in het verschil tussen de bied- en laat-spread. Daarnaast is het bij participatie in beleggingsfondsen niet exact te bepalen welke kosten er zijn gemaakt. Daarvoor is een schatting gemaakt van de 'turn-over' in de portefeuille en op basis van gemiddelde transactiekosten in de markt zijn vervolgens de transactiekosten bij benadering bepaald.

De kosten in voorgaande tabel omvatten naast de kosten, zoals gerapporteerd in de jaarrekening dus ook een uitsplitsing van 'onzichtbare kosten' voor beheer van onderliggende beleggingsfondsen. Hiervan zijn de kosten verwerkt in het beleggingsrendement en de schatting van kosten van de individuele transacties. In de jaarrekening worden alleen (directe) kosten getoond die het fonds op factuurbasis betaalt aan de tegenpartijen, waardoor deze cijfers niet een-op-een aansluiten. Het doel van deze tabel is om extra inzicht te verschaffen in lijn met het rapport van de AFM en de Pensioenfederatie.

Kosten vermogensbeheer als percentage van gemiddeld belegd vermogen	2019	2018 ⁸
Kosten vermogensbeheer uitgedrukt als percentage van het gemiddeld belegd vermogen (excl. transactiekosten)	0,30%	0,28%
Transactiekosten vermogensbeheer uitgedrukt als percentage van het gemiddeld belegd vermogen	0,03%	0,05%
Totaal	0,33%	0,33%

De kosten zijn ten opzichte van 2018 gestegen. Dit is het gevolg van de aanstelling van The Curaçao Financial Group voor het beheer van de lokale beleggingsportefeuille en de kosten die zijn gemaakt voor de nieuwe lokale beleggingen.

De relatief hoge kosten voor de lokale portefeuille via PMCN worden veroorzaakt doordat het analyseren van beleggingsvoorstellen, juridisch advies en begeleidingskosten relatief hoog zijn ten opzichte van internationale beleggingen. Voor de eerstkomende jaren wordt daarom nog steeds vergelijkbare kosten verwacht omdat de PCN een lokale portefeuille aan het opbouwen is.

De totale kosten vermogensbeheer ten opzichte van het belegd vermogen eind 2019 zijn gelijk gebleven en de kosten per deelnemer zijn gedaald.

Aansluiting met jaarrekening

De toelichting op de vermogensbeheerkosten in het bestuursverslag wijkt op onderdelen af van de kosten gepresenteerd in de jaarrekening. De toelichting in het bestuursverslag gaat uit van de 'Aanbevelingen Uitvoeringskosten' van de Pensioenfederatie, de kosten die worden verrekend binnen de beleggingsfondsen en de transactiekosten. In de jaarrekening zijn de kosten verantwoord overeenkomstig de Richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving.

Daarnaast wordt in de staat van baten en lasten uitgegaan van de daadwerkelijke betalingen in 2019 met betrekking tot vermogensbeheer. Hierdoor ontstaat een verschil in resultaat op beleggingen.

⁸ In 2018 worden de vermogensbeheerkosten exclusief de kosten voor PMCN gepresenteerd.

5. Pensioenparagraaf

5.1. Pensioenregeling

De pensioenregeling behelst de uitvoering van de tussen de Minister van Binnenlandse Zaken, sectorwerkgever BES met de bonden voor overheidspersoneel gesloten pensioenovereenkomst. Deelname is op grond van de Pensioenwet ambtenaren BES verplicht voor de bedrijfstakken overheid, onderwijs en zorg in Caribisch Nederland.

Deze pensioenovereenkomst is een uitkeringsovereenkomst. Het betreft een pensioenafpraak waarbij het te verkrijgen pensioen wordt vastgesteld in concrete jaarlijkse pensioenbedragen.

De pensioenen die verkregen kunnen worden volgens de pensioenregeling zijn:

- Ouderdomspensioen
- Nabestaandenpensioen (voor gehuwden)
- Wezenpensioen
- Invaliditeitspensioen

De hoogten van deze pensioenen zijn afhankelijk van de dienstdtijd en de pensioengrondslag, waarbij de pensioengrondslag gelijk is aan het ambtelijk inkomen verminderd met de franchise. De franchise is gelijk aan het product van 12 maal 10/7 van het bedrag van de maandelijkse uitkering van het wettelijke ouderdomspensioen zonder toeslagen, bedoeld in de Wet AOV BES. Het gaat hier om de hoogste uitkering van de eilanden Bonaire, Saba en Sint-Eustatius.

Het ouderdomspensioen gaat in op de eerste van de maand waarin de (gewezen) deelnemer zijn AOV-gerechtigde leeftijd bereikt. De jaarlijkse opbouw van het ouderdomspensioen is gelijk aan 1,75% van de pensioengrondslag. Er is derhalve sprake van een middelloonregeling. Het nabestaandenpensioen bedraagt 70% van het ouderdomspensioen. Het wezenpensioen bedraagt voor pensioengerechtigde kinderen 14% van het ouderdomspensioen, waarbij een verdubbeling geldt voor volle wezen.

Het fonds heeft een pensioenreglement vastgesteld conform de overeengekomen pensioenregeling. De verhouding tussen de aangesloten werkgevers en het fonds is vastgelegd in een uitvoeringsreglement.

5.2. Indexatie- en kortingsbeleid

Indexatie

Het fonds kent een voorwaardelijke toeslagregeling. Uitgangspunt hierbij is dat de pensioenaanspraken en pensioenrechten in principe jaarlijks per 1 januari worden aangepast aan de prijsontwikkeling. Onder prijsontwikkeling wordt verstaan het gemiddelde van de prijsontwikkelingen van Saba, Sint-Eustatius en Bonaire gewogen naar het aantal inwoners per eiland. Hierbij geldt de prijsontwikkeling ultimo november volgens de publicatie van het CBS.

De mate van indexatie is afhankelijk van de financiële positie van het fonds ultimo september van enig jaar. Indexatie wordt gefinancierd uit het beleggingsrendement. Er is geen recht op indexatie. Het fonds houdt geen reserve aan om de toekomstige indexatie te kunnen toekennen en er wordt geen opslag op de premie gehanteerd voor de indexatieverlening.

Indien de financiële positie van het fonds als voldoende kan worden beschouwd, zal in beginsel volledige indexatie worden verleend. De financiële positie van het fonds is toereikend indien het

vermogen van het fonds ten minste uitkomt op het vereist eigen vermogen. Als de dekkingsgraad minder dan 110% is, wordt geen indexatie verleend. In andere gevallen wordt de indexatie in principe bepaald op basis van lineaire interpolatie tussen 110% en de vereiste dekkingsgraad.

Indien slechts gedeeltelijke indexatie kan worden verleend, gebeurt dit in gelijke mate voor zowel pensioenaanspraken als pensioenrechten. Per 1 januari 2020 heeft PCN een indexatie toegekend van 0,75% die verwerkt is in de voorziening van 2019.

Een besluit om in enig jaar een indexatie te verlenen, vormt geen garantie voor in toekomstige jaren te verlenen indexatie. Ook een aaneengesloten indexering over een reeks van jaren houdt geen inperking in van de beleidsvrijheid die het bestuur van het fonds heeft.

Kortingsbeleid

Pensioenaanspraken en –rechten kunnen alleen worden gekort indien is voldaan aan het bepaald in artikel 13e van de Pensioenwet BES en artikel 18a Regeling Pensioenwet BES. Het is een noodmaatregel wanneer alle overige beschikbare sturingsmiddelen, met uitzondering van het beleggingsbeleid zijn ingezet, zoals uitgewerkt in een kortetermijnherstelplan. Er wordt niet meer gekort dan strikt nodig is om voldoende te kunnen herstellen. De noodmaatregel korten verlaagt de pensioenen voor alle (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden in beginsel in gelijke mate en daarmee in beginsel evenwichtig. Gegeven de aard en de opzet van de pensioenregeling is het naar de mening van het bestuur niet nodig om onderscheid te maken naar deelnemers, gewezen deelnemers of pensioengerechtigden, dan wel naar leeftijdscohorten. Er kunnen echter situaties voorkomen die het bestuur doen besluiten om af te wijken van dit principe, bijvoorbeeld als een specifieke groep recentelijk al heeft bijgedragen aan het herstel of als een korting een specifieke groep disproportioneel raakt.

Financieel herstel: ongedaan maken korten / toekennen van een inhaalindexatie

Wanneer de financiële situatie van het pensioenfonds het toelaat, bestaat de mogelijkheid voor het fonds tot het ongedaan maken van een korting of een toekennen van een inhaalindexatie (repareren van niet toegekende indexaties) onder de volgende voorwaarden:

- Het ongedaan maken van een korting of het toekennen van een inhaalindexatie mag niet leiden tot een dekkingsgraad lager dan de vereiste dekkingsgraad;
- Het ongedaan maken van een eerdere vermindering van aanspraken en rechten heeft voorrang op een inhaalindexatie;
- Aan het besluit tot het ongedaan maken van een korting of het toekennen van een inhaalindexatie ligt een continuïteitsanalyse ten grondslag, die inzicht geeft in de verwachte ontwikkeling van de dekkingsgraad na ongedaan making van een korting of toekenning van een inhaalindexatie.

Er wordt maximaal eenmaal per jaar gecompenseerd.

5.3. Financiering

Kostendekkende premie

Het fonds stelt jaarlijks een kostendekkende premie vast. Voor 2019 werd deze premie bepaald als de som van de volgende componenten:

- a. Actuariële koopsom voor de inkoop van de nieuwe aanspraken;
- b. Risicopremie voor het overlijdensrisico;
- c. Risicopremie voor het arbeidsongeschiktheidsrisico (10% over de bedragen in de voorgaande bullits);

- d. Opslag voor solvabiliteit conform artikel 32 lid 4 van de PW BES. PCN stelt de opslag voor solvabiliteit (ofwel het vereist eigen vermogen) vast op basis van de feitelijke beleggingsmix met als minimum het vereist eigen vermogen op basis van de strategische beleggingsmix. Voor het bepalen van de schokken met betrekking tot het renterisico (S1) wordt uitgegaan van de USD-swapcurve;
- e. Geschatte uitvoeringskosten, zijnde de uitvoeringskosten exclusief de kosten vermogensbeheer. De geschatte uitvoeringskosten worden gebaseerd op 3% van de pensioengrondslagsom. De kosten vermogensbeheer worden gefinancierd uit de beleggingsopbrengsten.

Feitelijke premie

De feitelijk ontvangen premie dient ten minste gelijk te zijn aan de kostendeckende premie. Elke werkgever is een pensioenbijdrage aan het pensioenfonds verschuldigd voor iedere in zijn dienst zijnde werknemer. De premie wordt jaarlijks vastgesteld. De pensioenpremie wordt geheven over de pensioengrondslag waarbij 1/3 van de premie door de werkgever wordt ingehouden op het salaris van de deelnemer, en 2/3 ten late komt van de werkgever. Voor 2019 gold de maximum premie van 22% van de salarissom. Dit komt overeen met een premie van 35,1% van de pensioengrondslag. Voor 2020 is de premie tevens vastgesteld op 22% van de salarissom hetgeen voor 2020 overeenkomst met 35,5% van de pensioengrondslag.

Incassobeleid

Het bestuur hecht veel belang aan tijdige premiebetaling en hanteert een stringent incassobeleid. Indien de werkgever de pensioenbijdragen niet of niet volledig betaalt, zal het pensioenfonds de betrokken werkgever uiterlijk een maand na het verstrijken van de betalingstermijn een eerste aanmaning sturen. Indien daarop binnen een maand niet of niet volledig is betaald, zal het pensioenfonds de werknemers hierover informeren (tenzij een betalingsregeling is afgesproken). Gelijktijdig zal het fonds de premie, wettelijke of reglementaire boeten en aanmaningskosten invorderen per dwangbevel.

Indien drie maanden daarna nog steeds niet of niet volledig is betaald, zal het pensioenfonds de opbouw van pensioenaanspraken van de betrokken werknemers beëindigen, onderscheidenlijk beperken en de pensioenaanspraken op risicobasis geheel of gedeeltelijk doen vervallen.

6. Beleggingsparagraaf

6.1. Terugblik economie en financiële markten 2019

Inleiding

Economische groeiverzwakking

Was er in 2017/2018 nog sprake van een internationaal gedragen groeiherstel, 2019 is het jaar geweest dat het groeimomentum wereldwijd juist tegenviel. Een centrale rol was hierbij weggelegd voor de internationaal opererende industriële sector. De groei afzwakking diende zich aan het einde van 2018 al aan met een duidelijke verzwakking van de industriële activiteit in Europa en China, maar breide zich gedurende 2019 verder uit naar de VS. De zwakte in de verwerkende industrie lijkt in belangrijke mate samen te hangen met de tegenvallende ontwikkeling van de wereldhandel, waarmee de bron van de verzwakking eveneens voor de hand ligt: de voortdurende handelsoorlog tussen de VS en China.

Dat we ondanks dat niet in een recessie zijn beland is te danken aan het feit dat de stabiele groei van de dienstensector, ondersteund door robuuste consumptieve bestedingen. Lage werkloosheid, lage inflatie en (licht) oplopende lonen bieden voorsnog de juiste voedingsbodem die de consumptieve uitgaves op peil houden. Desondanks valt moeilijk te ontkennen dat het groeimomentum duidelijk is verzwakt, waarbij de onzekerheid over de te volgen (handels)politiek van de VS en de uitkomst van het Brexit proces de investeringsbereidheid van het bedrijfsleven geen goed heeft gedaan.

Monetair beleid centraal

Wie denkt dat deze groeiverzwakking tot tegenvallende of lage rendementen op de financiële markten heeft geleid, heeft het bij het verkeerde eind. Een centrale rol was namelijk weggelegd voor de draai die de centrale banken in 2019 maakte. Werd in het derde kwartaal van 2018 nog alom gerekend op een (verdere) monetaire verkrapping, 2019 bracht uiteindelijk renteverlagingen en nieuwe monetaire stimuleringsmaatregelen. De hoofdrol was hierbij weggelegd voor de Amerikaanse centrale bank.

Werd aan het einde van 2018 nog rekening gehouden met drie renteverhogingen voor 2019, uiteindelijk werden het drie renteverlagingen. De 3-maands rente daalde van 2,4% aan het begin van het jaar naar net boven de 1,5% aan het einde. Daarnaast injecteerde de Fed in het vierde kwartaal de nodige extra liquiditeit in de markt, om te voorkomen dat de kortlopende rente tegen het jaareinde onverwachts zou oplopen. Ook de ECB liet zich niet onbetuigd, zij het dat de ruimte voor stimulering hier aanmerkelijk kleiner was. De rente werd wederom verlaagd (van -0,4% naar -0,5%), terwijl het opkoopprogramma van obligaties werd gereactiveerd. Met name deze laatste stap stond binnen en buiten de ECB sterk ter discussie, maar dat kon niet voorkomen dat Draghi het besluit in één van de laatste vergaderingen als President van de ECB wist door te drukken.

Financiële markten

De draai in monetair beleid vormde de rode draad van de ontwikkelingen in de financiële markten. De meest in het oog springende impact was die op de internationale kapitaalmarktrentes. In Europa dook de Duitse kapitaalmarkt diep in het rood en tikte - mede geholpen door de vooruitzichten van een herstart van het opkoopprogramma van de ECB - op een goed moment zelfs -0,7% aan. De vraag of hiermee de bodem is bereikt, werd ook dit jaar weer vaak gesteld, waarbij velen enige hoop putte uit de stijging die de kapitaalmarktrente in de tweede helft van 2019 liet zien. Stond de Duitse kapitaalmarktrente aan het begin van het jaar op +0,24%, aan het einde van het jaar was dat per saldo gedaald tot -0,19%.

Ook aandelen reageerden positief op de draai in het monetaire beleid, waarbij wel moet worden aangetekend dat de rendementen voor 2019 geholpen worden door de sterke V-vormige koersbeweging die we rond de jaarwisseling 2018/2019 hebben gezien: de punt van de V ligt vrijwel precies op 31 december. De mooie aandelenrendementen van 2019 vormen wat dat betreft een gedeeltelijke 'compensatie' voor de tegenvallende resultaten die we in 2018 hadden. Dat neemt niet weg dat het kalenderjaar met mooie plussen werd afgesloten. De MSCI All Countries index in lokale valuta leverde een rendement op van 29%, geholpen door de 34% die Amerikaanse aandelen wisten neer te zetten.

Valuta

De Euro deprecieerde ten opzicht van de Amerikaanse dollar met 1,8%, aangedreven door meerdere factoren, waaronder zwakke economische cijfers, zorgen over de geopolitieke stabiliteit van de Eurozone en onzekerheid over de impact rond Brexit. Een andere grote valutabeweging was de Britse pond ten opzichte van de Euro, waarbij de Britse pond met 5,9% beter heeft gepresteerd dan de Euro. Deze outperformance werd met name gedreven door het laatste kwartaal na de verkiezingsresultaten in het Verenigd Koninkrijk. Terwijl de valuta van de opkomende markten min of meer stabiel bleven ten opzichte van de Amerikaanse dollar, leidden idiosyncratische gebeurtenissen elders tot een sterke waardevermindering van specifieke landen zoals Argentinië, met een waardevermindering van 38,5%, ten opzichte van de Euro.

6.2. Strategisch beleggingsbeleid

Doelstelling beleggingsbeleid

Het hoofddoel van het beleggingsbeleid is, gegeven de risicobereidheid, het leveren van een optimale bijdrage aan het veiligstellen van de pensioenaanspraken. Gestreefd wordt naar rendementsoptimalisatie binnen een aanvaardbaar risicoprofiel en binnen de door het bestuur vastgestelde risicokaders en rekening houdend met:

- De lang- en kortlopende verplichtingen van het fonds;
- De solvabiliteits-eisen die aan haar worden gesteld;
- Het premiebeleid;
- Het toeslagbeleid.

Beleggingsbeleid 2019

Het pensioenfonds voert het volgende strategische beleggingsbeleid:

- De portefeuille is onderverdeeld in een matchingportefeuille, een returnportefeuille en lokale beleggingen. Met de matchingbeleggingen volgt PCN de ontwikkeling van de nominale verplichtingen binnen de beleggingskaders van PCN. Met de return- en lokale beleggingen wordt getracht extra rendement te behalen voor het kunnen voldoen aan de toeslag-ambitie;
- De returnportefeuille bestaat uit aandelen, bedrijfsobligaties met een wat lagere kredietwaardigheid en staatsobligaties van opkomende markten uitgegeven in zowel lokale valuta als 'harde' valuta (zoals Amerikaanse dollar en Euro). Het doel van de returnportefeuille is additioneel rendement te genereren boven het rendement van de pensioenverplichtingen om onder andere inflatiecorrectie te kunnen bieden;
- De portefeuille lokale beleggingen bestaat uit lokale leningen en vastgoedbeleggingen. Het doel van de lokale beleggingen is het genereren van additioneel rendement en bijdragen aan de economische ontwikkelingen op de BES eilanden;

- De matchingportefeuille bestaat uit US STRIPS en cash fondsen. Het doel van de matchingportefeuille is om het renterisico van de beleggingen uit hoofde van de marktwaardering van de verplichtingen te reduceren. Het renterisico wordt voor 50% afgedekt op marktrente;
- Er wordt belegd in aandelen uit Europa, Noord-Amerika, Japan, Verre Oosten exclusief Japan en opkomende landen;
- De beleggingen worden deels actief en deels passief beheerd. Actief beheer betekent dat de managers van de verschillende onderdelen van de portefeuille de mogelijkheid hebben om binnen de door het bestuur gestelde grenzen af te wijken van de benchmark om extra rendement te behalen. Bij passief beheer volgen de beheerders zo nauwkeurig mogelijk hun benchmarks teneinde de rendements- en risicokarakteristieken hiervan na te bootsen. Aandelen uit opkomende landen, bedrijfsobligaties met een wat lagere kredietwaardigheid en staatsobligaties van opkomende markten uitgegeven in 'harde' valuta worden actief beheerd. De overige aandelenregio's, staatsobligaties van opkomende markten uitgegeven in lokale valuta en de matchingportefeuille worden passief beheerd;
- Tactisch beleid tussen de verschillende beleggingen wordt niet toegestaan.

Criteria en beleggingsuniversum portefeuille

Categorie	Universum	Restricties	Benchmark
US Staatsobligaties	US staatobligaties	US staatsobligaties en STRIPS ⁹	Afgedekte verplichtingen
Cash fondsen	Cash, repo's en kortlopend schuld papier (in euro uitgegeven)	Dagelijkse liquiditeit Minimale rating AAA (of equivalent)	7-Day LIBID
Aandelen Europa	Beursgenoteerde Europese aandelen en financiële derivaten	Passief	MSCI Europe Net Index (USD)
Aandelen Noord-Amerika	Beursgenoteerde Noord-Amerikaanse aandelen en financiële derivaten	Passief	MSCI North America Net Index (USD)
Aandelen Japan	Beursgenoteerde Japanse aandelen en financiële derivaten	Passief	MSCI Japan Net Index (USD)
Aandelen Pacific ex-Japan	Beursgenoteerde aandelen van bedrijven uit Pacific ex-Japan en financiële derivaten	Passief	MSCI Pacific ex-Japan Net Index (USD)
Aandelen opkomende landen	Beursgenoteerde aandelen van bedrijven uit	Actief	MSCI Emerging Markets Net Index (USD)

⁹ STRIPS zijn Amerikaanse staatsleningen die geen tussentijdse rentebetalingen kennen.

	opkomende landen en financiële derivaten		
Obligaties High Yield	'Sub investment grade' obligaties uitgegeven door Amerikaanse en Europese bedrijven	Actief • Er wordt beperkt belegd in obligaties van financiële instellingen • Maximaal 50% in obligaties van ondernemingen met een rating hoger dan investment grade • 100% gehedged naar USD	Barclays US Corporate High Yield + Pan European High Yield (2,5% cap) market weighted index ex financials (USD Hedged)
Emerging Market Debt Hard Currency	Obligaties en geldmarkt-instrumenten, financiële uitgegeven door debiteuren uit opkomende landen en genoteerd USD, EUR, CHF, GBP en JPY, alsmede financiële derivaten	Actief • 100 gehedged naar USD	JPM EMBI Global Diversified Index (USD Hedged)
Emerging Market Debt Local Currency	Obligaties, geldmarkt-instrumenten, uitgegeven door debiteuren uit opkomende landen en genoteerd in de 'eigen' valuta, alsmede liquiditeiten	Passief	JPM ESG GBI Emerging Markets Global Diversified Local Currency Index
Lokale beleggingen	Leningen, obligaties, deposito's, cash, vastgoed	Actief	Voor de beoordeling van de categorie: rendement van wereldwijd high yield over een periode van 5 jaar. Voor de berekening van het rendement van de benchmark van de totale portefeuille

			wordt het rendement voor de benchmark van de lokale beleggingen gelijk gesteld aan het rendement op de lokale portefeuille.
--	--	--	---

6.3. Ontwikkelingen beleggingsbeleid in 2019

Aanvullende premiestorting Nederlandse Staat

In december 2019 is het jaarlijkse aanvullende premiebedrag uit hoofde van de claim op de Nederlandse Staat ontvangen en geheel belegd.

Lokale beleggingen

Eén van de investment beliefs van PCN is dat zij vanuit maatschappelijke doelstellingen en risico/rendement afwegingen ervoor kiest om een deel van haar middelen te beleggen in de lokale economie. De lokale beleggingen dienen maatschappelijk relevant te zijn. Eind 2017 heeft PCN besloten om daadwerkelijk invulling te geven aan deze investment belief door in twee lokale projecten te participeren als (mede)financier. Hierbij is het kader voor lokale beleggingen aangepast om bij verstrekking van voldoende garanties of andere zekerheden aan PCN het maximum te financieren bedrag per project te kunnen ophogen tot USD 5.000 (standaard geldt een maximumbedrag van USD 3.000 per project). In 2018 is de eerste lokale belegging gedaan via een daarvoor opgerichte participatiemaatschappij PMCN. De “kaderstelling lokale beleggingen” en het risicomanagement zijn met behulp van CFG in 2019 verder aangescherpt en vastgesteld. In 2019 is er een drietal nieuwe lokale investeringen gedaan. Er is een commitment afgegeven aan Fundashon Cas Bonairiano (woningbouw) op Bonaire, er is een lening verstrekt aan The Old Gin House op Sint Eustatius en er is een monumentaal pand aangekocht, The Hill Compound, eveneens op Sint Eustatius. Het bestuur streeft ernaar in 2020 de eerste investeringen op Saba te doen.

Belegging Emerging Markets Local Currency

In 2018 liet de vermogensbeheerder Stone Harbor (EMD LC) wederom een underperformance zien. Begin 2019 heeft het bestuur besloten afscheid te nemen van het actief beheerde fonds en deze categorie passief in te vullen. Het actieve fonds van Stone Harbor is vervangen door een passief beheerd maatschappelijk verantwoord beleggingsfonds van de vermogensbeheerder Legal & General.

ALM / risicohouding

Het bestuur heeft in 2018 een ALM-studie uitgevoerd. De doelstelling van deze studie was het beantwoorden van de vraag in hoeverre het huidige beleid aansluit bij de doelstellingen en risicoprofiel van het bestuur van het pensioenfonds gegeven de economische omstandigheden van dat moment. Op basis van de ALM studie heeft het bestuur besloten om het huidige profiel en beleggingsbeleid te handhaven, waarbij een allocatie van 5% naar lokale beleggingen wordt toegestaan ten laste van high yield.

In 2019 heeft het bestuur op basis van een workshop de risicohouding nader aangescherpt. Naast de risicohouding in termen van het vereist eigen vermogen, heeft het bestuur besloten aanvullende kwantitatieve en kwalitatieve beleidsuitgangspunten te definiëren. Aanvullende maatstaven

kwantificeren de afweging tussen 'welke risico's zijn acceptabel' en 'hoeveel toeslag wordt nagestreefd'.

Renteafdeckingsstrategie

PCN heeft in 2019 het renterisico voor 50% met een bandbreedte circa 5%-punt afgedekt op basis van marktrente. De renteafdekking is met US STRIPS en cashfondsen ingevuld onder andere om een relatief goede 'fit' te bereiken met het looptijdenprofiel van de verplichtingen en om het curverisico te reduceren. Daarbij is expliciet een matchingportefeuille in het leven geroepen. PCN maakt in haar renteafdeckingsstrategie nog geen gebruik van derivaten maar heeft dit in 2018 heroverwogen. Het bestuur heeft besloten dat het gebruik van rentederivaten in de toekomst nodig en/of wenselijk kan zijn en derhalve besloten om voorbereidingen te treffen. Het bestuur heeft daarbij gekozen de eventuele derivaten centraal te clearen.

Daarnaast heeft het bestuur onderzoek gedaan naar een dynamische rentestaffel. Begin 2019 heeft het bestuur besloten een rentestaffel als trigger te hanteren. Het afdeckingspercentage wordt hoger naarmate de rentestand hoger is. Op deze manier kan er bij een lage rente geprofiteerd worden van het opwaarts potentieel, terwijl bij een hoge rente het neerwaarts risico beschermd wordt. Bij het raken van een bepaald triggerniveau besluit het bestuur de renteafdekking wel of niet aan te passen.

6.4. Kerngegevens

De beleggingswaarden in onderstaande tabellen met kerngegevens van het belegd vermogen ultimo 2019 en 2018 zijn gebaseerd op beleggingsrichtlijnen en kunnen afwijken van de beleggingswaarden in de jaarrekening (gebaseerd op wettelijke eisen):

Kerngegevens belegd vermogen Ultimo 2019	Mandaat	Waarde 31-12-2019	Waarde 31-12-2019 Uitgedrukt als %	Rendement Portefeuille	Rendement Benchmark
Matching	53,5%				
Staatsobligaties VS	100%	261.485	50,7%	15,5%	17,8%
Return	41,5%		41,5%		
Aandelen Europa	7,0%	35.480	6,9%	24,0%	23,7%
Aandelen Amerika	18,2%	97.057	18,8%	30,7%	30,7%
Aandelen Opkomende markten	6,0%	29.787	5,8%	24,0%	18,4%
Aandelen Japan	2,6%	13.211	2,6%	19,4%	20,0%
Aandelen Verre Oosten excl. Japan	1,2%	5.878	1,1%	18,2%	18,2%
Obligaties opkomende landen HC	2,5%	12.764	2,5%	15,8%	15,0%
Obligaties opkomende landen LC	4,0%	19.542	3,8%	13,7%	12,7%

Illiquide portefeuille	5%				
Obligaties High Yield		24.251	4,7%	15,3%	14,0%
Lokale beleggingen		6.210	1,2%	-4,0%	-4,0%
Overig (cash)	0,0%	9.977	1,9%	0,0%	0,0%
Totaal	100,0%	515.642	100,0%	18,4%	18,5%

Kerngegevens belegd vermogen Ultimo 2018	Mandaat	Waarde 31-12-2018	Waarde 31-12-2018 Uitgedrukt als %	Rendement Portefeuille	Rendement Benchmark
Matching	53,5%				
Staatsobligaties VS en geldmarktfonds	100%	220.993	53,5%	-2,0%	-2,7%
Return	46,5%	187.337			
Aandelen Europa	14,9%	26.435	6,4%	-14,6%	-14,8%
Aandelen Amerika	39,3%	75.440	18,2%	-6,3%	-6,4%
Aandelen Opkomende markten	12,8%	21.452	5,2%	-15,2%	-14,6%
Aandelen Japan	5,6%	9.859	2,4%	-13,6%	-13,2%
Aandelen Verre Oosten excl. Japan	2,6%	4.973	1,2%	-10,3%	-10,2%
High Yield	10,8%	22.711	5,5%	-1,7%	-1,8%
Obligaties opkomende landen HC	5,4%	11.202	2,7%	-5,0%	-4,3%
Obligaties opkomende landen LC	8,6%	15.265	3,7%	-9,4%	-6,2%
Overig (lokale beleggingen en cash)	0,0%	5.078	1,2%	0,0%	0,0%
Totaal	100,0%	413.408		-5,3%	-5,6%

Per 31 december 2019 bevinden alle onderscheiden beleggingscategorieën in bovenstaande tabel zich binnen de gehanteerde bandbreedtes van het mandaat.

6.5. Performance

Het resultaat op de vermogensbeheerportefeuille over 2019 komt uit op 18,4% ten opzichte van een benchmarkrendement van 18,5%.

Vastrentende waarden

Alle vastrentende waarden portefeuilles (Matching, global high yield en obligaties opkomende landen) laten over 2019 op totaalniveau forse positieve rendementen zien, waarbij high yield obligaties en obligaties van opkomende landen ook outperformances laten zien ten opzichte van de benchmarks. Voornoemde categorieën behoren tot de returnportefeuille, waarbij de categorie global high yield vanaf 25 november 2019 van de return- naar de illiquide portefeuille is verschoven. Deze categorie wordt afgebouwd ten gunste van de lokale beleggingen.

US Staatsobligaties / matchingportefeuille

De US STRIPS-portefeuille (inclusief geldmarktfonds) behaalt met een rendement van 15,5% over 2019 een underperformance ten opzichte van haar benchmark (17,8%). Deze underperformance wordt verklaard door het verschil in ontwikkelingen die de STRIPS-curve en USD swaprente in deze periode hebben doorgemaakt.

High Yield

De beleggingscategorie Global High Yield laat over 2019 een rendement zien van 15,3%. De benchmark presteert over de verslagperiode met 14,00% minder. Er is dus sprake van outperformance.

Emerging Market Debt - Hard Currency en Local Currency

De beleggingen in Emerging Market Debt – Hard Currency laat met een rendement van 15,8% een outperformance zien ten opzichte van de benchmark, 15,0%. De beleggingen in Emerging Debt Local Currency laat een rendement van 13,7% zien. Hiertegenover staat een benchmarkrendement van 12,7%. Er is sprake van een outperformance. Deze categorie bevat het rendement van het Stone Harbor fonds tot het op 16 juli 2019 verkocht werd. Na deze datum wordt het rendement van het L&G Emerging Markets Debt Local Currency fonds getoond.

Aandelen

De aandelenportefeuille, die tot de returnportefeuille hoort, laat op totaalniveau over de verslagperiode een rendement zien van 27,0%. Dit is beter dan de benchmarkperformance die 26,0% bedraagt. Dit is het gevolg van een mooie outperformance van het actief beheerder fonds voor aandelen opkomende markten (Schroders). De andere regio's worden op een passieve wijze beheerd en daarvan dient het rendement dichtbij het benchmarkrendement te liggen.

De portefeuille Europese aandelen rendeert over 2019 24,0%. Het benchmarkrendement over de dezelfde periode bedraagt 23,7%. Er is dus sprake van een lichte outperformance van 0,3%.

De portefeuille Amerikaanse aandelen laat een rendement van 30,7% zien. Dit is gelijk aan de benchmarkrendement van 30,7%.

De belegging in Japanse aandelen rendeert 19,4% over 2019. Dit is lager dan de benchmarkperformance (20,0%) waardoor sprake is van een beperkte underperformance. De

portefeuille Verre Oosten exclusief Japan laat over de verslagperiode een performance zien van 18,2%, in lijn met het benchmarkrendement van 18,2%.

De belegging in aandelen opkomende markten boekt over 2019 een rendement van 24,0%. Dit is een aanzienlijke outperformance ten opzichte van het benchmarkrendement van 18,4%.

6.6. Maatschappelijk verantwoord beleggen en corporate governance

BlackRock

De beleggingsfondsen van BlackRock sluiten beleggingen in ondernemingen die betrokken zijn bij controversiële wapens uit. BlackRock zelf voldoet aan de UNPRI en UN Global Compact. Door actief de dialoog aan te gaan met de ondernemingen ('engagement') en door te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen ('proxy voting') kan het Investment Stewardship team van BlackRock actief ondernemingen bewegen tot beter sociaal, milieu-gerelateerd en ethisch gedrag. Het beleid dat BlackRock volgt, staat op de publiek toegankelijke BlackRock 'Investment Stewardship' website. BlackRock rapporteert uitgebreid over haar activiteiten op dit vlak middels zowel directe communicatie als publieke verslaglegging op voornoemde website. Ook biedt BlackRock een perspectief op de ontwikkelingen in de markt.

Robeco

Het Robeco High Yield Bonds fonds heeft een uitsluitingsbeleid dat alle investeringen in controversiële wapens uitsluit (d.w.z. biologische, chemische, cluster wapens, en anti persoonsmijnen). Het fonds integreert 'Environmental, Social en Governance' (ESG) kwesties in haar investeringsbeslissingen.

Nordea

Nordea heeft operationeel beheer van het betrokken beleggingsfonds uitbesteed aan Prudential Global Investment Management. Analisten en portefeuillemanagers van PGIM nemen ESG-onderwerpen expliciet mee in hun beleggingsbeslissingen. PGIM rapporteert met regelmaat over geboekte vooruitgang op ESG-zaken en details van ESG-integratie in haar kwartaalrapportages.

Legal & General

Legal & General heeft de UNPRI en de UN Global Compact richtlijnen ondertekend. Daarnaast integreren zij ESG criteria in de selectie van de beleggingen. Deze criteria zijn verwerkt in minimumeisen en ESG scores voor bedrijven en overheden waar het fonds in belegt, op duurzaam, sociaal, en bestuurlijk vlak.

Schröders

Schröders heeft de UNPRI richtlijnen ondertekend. Het Schröders Global Emerging Markets Equity fonds heeft geen expliciet maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid.

6.7. Vooruitblik 2020

Op de financiële markten was begin 2020 een tweestrijd gaande. Waar enerzijds de kapitaalmarktrente wereldwijd verder gedaald is, waarmee het coupon-rendement lager (of zelfs negatief) is komen te liggen, is anderzijds de opmars van de aandelenmarkten niet gepaard gegaan met een vergelijkbare stijging van de onderliggende winstgevendheid, wat betekent dat aandelen gedurende 2019 duurder zijn geworden. Daarbij is er geen wetmatigheid dat duurdere aandelen in jaar één tot lagere rendementen in jaar twee zullen leiden – de markt is doorgaans goed in het

negeren van onderliggende fundamentals. Dat neemt niet weg dat de opgelopen waardering als een extra punt van zorg moet worden gezien.

De groeivoorzichten voor 2020 waren in het begin nog gematigd. De correctie in de industriële sector lijkt zijn beste tijd te hebben gehad, terwijl een deel van de onzekerheid ten aanzien van Brexit en China -in elk geval op korte termijn- lijkt te zijn weggenomen. Het is daarbij afwachten of dit voldoende zal zijn om een nieuwe investeringsimpuls te genereren. 2020 staat vooral in het teken van de Amerikaanse verkiezingen, waarvan de uitslag meer dan ooit bepalend zal zijn voor het beleid voor de komende jaren. Ook voor financiële markten is de uitkomst van deze verkiezingen zeker van belang.

Deze vooruitzichten worden op moment van schrijven overschaduwd door het uitgebroken Corona virus, dat inmiddels tot een pandemie is uitgegroeid. Rentes en aandelenkoersen hebben vooral in februari en maart een duikvlucht genomen. Aandelenmarkten zijn in april en mei goed hersteld, maar de rente is per saldo nog steeds fors lager dan aan het begin van het jaar. De impact op de wereldwijde economie zal fors zijn en de onzekerheden zijn groot. Lange termijn vooruitzichten worden bijgesteld en er worden door vermogensbeheerders verschillende scenario's beschreven voor de ontwikkelingen op de meer korte tot middellange termijn. Van een zogenaamd V-shaped scenario (een diep dal, maar snel herstel), tot een L-shaped scenario, waarbij er wereldwijd sprake zal zijn van een langdurige depressie.

In paragraaf 1.6 is de impact beschreven van de Coronacrisis op de financiële positie van PCN en wordt een toelichting gegeven op de uitgevoerde scenario analyses.

7. Financiële paragraaf

7.1. Ontwikkeling dekkingsgraad

De dekkingsgraad geeft aan in hoeverre een pensioenfonds in staat is om aan haar (toekomstige) pensioenverplichtingen te voldoen. Ultimo 2019 is de vereiste dekkingsgraad 115,5% en de minimaal vereiste dekkingsgraad 100,0%. Het pensioenfonds heeft een dekkingstekort als de dekkingsgraad minder dan 100,0% is en een reservetekort als de dekkingsgraad minder dan 115,5% is. Ultimo 2019 is er sprake van een dekkingsoverschot van 11,1 procentpunt en een reservetekort van 4,4 procentpunt. De dekkingsgraad ultimo jaar heeft zich de afgelopen jaren als volgt ontwikkeld:

	2019	2018
	%	%
Beginstand	111,5	103,5
Premie	1,5	1,6
Uitkeringen	0,2	-0,1
Toeslagen	-0,7	-2,0
Wijziging rentetermijnstructuur	-12,8	8,0
Rendement	13,7	-8,2
Actuariële grondslagen	0,1	0,6
Andere oorzaken	-2,4	8,1
Eindstand	111,1	111,5

In 2013 heeft het bestuur per 31 december 2013 een gecombineerd lange- en kortetermijn-herstelplan (hierna: het herstelplan) opgesteld en ingediend bij DNB. In 2018 is het kortetermijnherstelplan beëindigd en aan het eind van het derde kwartaal van 2019 het langetermijnherstelplan.

In het vierde kwartaal van 2019 is de dekkingsgraad als gevolg van de lage rente opnieuw gedaald tot onder de vereiste dekkingsgraad van 115,5%. PCN heeft gezien de verslechtering van de financiële positie een nieuw langetermijnherstelplan opgesteld per 31 december 2019 en op 30 april 2020 ingediend bij DNB.

7.2. Actuariële analyse van het resultaat

De samenstelling van het resultaat over 2019 en 2018 en de wijzigingen daarin blijken uit het volgende overzicht:

	2019	2018
Resultaat uit hoofde van interest en beleggingen ¹⁰	3.923	-669
Resultaat uit hoofde van premie	8.803	6.709
Resultaat uit hoofde van kosten:	-376	-120
Resultaat uit hoofde van uitkeringen:	-369	-731
Resultaat uit hoofde van toeslagen:	-3.462	-7.619
Resultaat uit hoofde van kanssystemen:	-1.045	-376
Resultaat op herverzekering	-335	-199
Resultaat uit hoofde van wijziging actuariële grondslagen en methoden en overige (incidentele) mutaties technische voorziening	707	2.689
Resultaat uit hoofde van andere oorzaken:	-310	31.000
Eindstand	7.536	30.684

¹⁰ Het resultaat is gebaseerd op de geconsolideerde staat van baten en lasten. In 2018 was het resultaat uit hoofde van interest en beleggingen op basis van de enkelvoudige staat van baten en lasten -731.

Hieronder volgen de belangrijkste verklaringen voor het resultaat.

Resultaat op interest/beleggingen

Het resultaat op beleggingen wordt gevormd door de behaalde directe en indirecte beleggingsopbrengsten, de benodigde interesttoevoeging aan de pensioenverplichtingen (gelijk aan 2,98%) en het effect van de wijziging van de rente voor de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen. Het resultaat wordt voor een groot deel bepaald door het effect van de wijziging van de rekenrente (voortschrijdend gemiddelde) voor de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen. Door die wijziging van de rekenrente (voortschrijdend gemiddelde) steeg de voorziening pensioenverplichtingen met 60.002. De interesttoevoeging heeft een negatief effect van 11.714 en de beleggingsopbrengsten na aftrek vermogensbeheerkosten hebben een positief effect van 75.639.

Resultaat op premie

De ontvangen premie was hoger dan de kostendeekkende premie. Hierdoor ontstond een positief resultaat. De kostendeekkende en feitelijke premie volgens artikel 19 van de Pensioenwet BES zijn als volgt:

	2019	2018
Actuarieel benodigde koopsom	15.748	15.769
Opslag voor uitvoeringskosten	1.670	1.710
Solvabiliteitsopslag	2.442	2.665
Kostendeekkende premie	19.860	20.144
Feitelijke premie	26.221	24.188

Resultaat op uitkeringen

Dit is het verschil tussen de werkelijke uitkeringen en de verwachte netto vrijval uit de technische voorzieningen in verband met uitkeringen. Dit leverde een negatief resultaat op (USD 369).

Resultaat op toeslagen

De indexatie die het bestuur aan de deelnemers heeft toegekend per 1 januari 2020 is inbegrepen in de technische voorziening ultimo 2019. De voorziening is hiervoor verhoogd met USD 3.462.

Resultaat op kanssystemen

Het resultaat op kanssystemen bestaat uit het resultaat op sterfte (-362), arbeidsongeschiktheid (1.019) en mutaties (-1.702).

Resultaat op actuariële grondslagen en overige mutaties

Het resultaat op actuariële grondslagen en overige mutaties (USD707) heeft betrekking op de aanpassing van de waardering voor smartegeld (288), wijziging extracomptabele voorziening (-148), conversieeffect (-415) en TWK mutaties (982). Ultimo 2019 hanteert het fonds de Prognosetafel AG 2018 onder toepassing van de correctiefactoren van het Verbond van Verzekeraars (ES-P2a).

Resultaat op andere oorzaken

Het resultaat op andere oorzaken betreft de mutatie in de reservering voor onvindbare deelnemers die hun pensioen niet op de pensioeningangsdatum hebben geclaimd (last van 242). PCN houdt een

reserve hiervoor aan en die bedraagt eind 2019 498. Tevens is het resultaat op waardeoverdrachten meegenomen in het resultaat op andere oorzaken.

In 2018 is het bestuur van PCN met BZK een eenmalige extra koopsom overeengekomen van USD 25.000 en een jaarlijkse extra premie van USD 1.000 voor een periode van zes jaar (2018 tot en met 2023). De bijdrage van USD 1.000 in 2019 is vermeld onder andere oorzaken.

7.3. Oordeel van de externe actuaris op de financiële positie.

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

De vermogenspositie van PCN is naar de mening van de certificerend actuaris niet voldoende omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereiste eigen vermogen.

8. Risicoparagraaf

8.1. Integraal risicomanagement

De wijze waarop het bestuur om gaat met integraal risicomanagement, het risicoraamwerk en de wijze waarop risicomanagement deel uitmaakt van het besturen van het Fonds is vastgelegd in het beleidsdocument integraal risicohandboek. Een samenvatting van dit beleid is vastgelegd in de ABTN van het Fonds.

8.2. Doelstelling PCN

Het pensioenfonds heeft de volgende drie doelstellingen:

1. Het uitvoeren van de pensioenovereenkomst van de aangesloten lichamen. Het fonds voert daarmee de in de Pensioenwet ambtenaren BES opgedragen werkzaamheden uit;
2. Een nominaal pensioen realiseren en indien mogelijk een waardevast pensioen;
3. Met de gekozen technische beleidsuitgangspunten (overlevingstafel, leeftijdsterugstellingen en opslag uit hoofde van excasso), de kans zo groot mogelijk te maken dat het fonds langdurig aan haar verplichtingen zal kunnen voldoen.

8.3. Risicobereidheid

Bij de realisatie van de doelstellingen van het Fonds wordt het bestuur geconfronteerd met risico's. Sommige risico's worden bewust gelopen en in andere situaties wil het Fonds een zo minimaal mogelijk risico lopen. Hierbij maakt het bestuur van het Fonds bewust onderscheid tussen financiële en niet-financiële risico's.

Risicohouding en risicobereidheid

Een "risico" wordt door PCN gedefinieerd als: een gebeurtenis waarbij de realisatie van een of meerdere doelstellingen negatief wordt beïnvloed. Een gebeurtenis waarbij de realisatie van een of meerdere doelstellingen positief wordt beïnvloed, definieert PCN als een "kans".

Bij de kerntaak vermogensbeheer kunnen zowel positieve effecten als negatieve effecten optreden afhankelijk van de gebeurtenis, bijvoorbeeld de renteontwikkeling of beurskoersen. Dit noemen we de "Risico exposure" van het vermogen op marktontwikkelingen. Hierbij is het gewenst om gebeurtenissen met een positief effect op het vermogen mogelijk te maken en tegelijkertijd de negatieve effecten te verkleinen.

Een gebeurtenis kan gelijktijdig zowel positieve als negatieve effecten op een doelstelling hebben. Het doel van een functionerend risicomanagement systeem is om de negatieve effecten te beperken zonder de positieve effecten in te perken. In de praktijk zal PCN een optimum zoeken waarbij de negatieve effecten en positieven effecten in lijn zijn met het gewenste risicoprofiel van PCN. Dit risicoprofiel wordt de "Risicohouding" genoemd.

De risicohouding is geen statische grootheid, maar kan (op een of meerdere) onderdelen veranderen door bijvoorbeeld veranderingen in de interne, financiële of externe situatie. PCN heeft daarom als uitgangspunt dat de risicohouding en daarmee de inschatting van de risico's en het samenstellen van beheersmaatregelen jaarlijks wordt geëvalueerd en indien nodig bijgesteld.

Risicocultuur en Governance

Het bestuur is eindverantwoordelijk voor het beheersen van het risicomanagement van het beleid. De Raad van Toezicht ziet toe op de wijze waarop door het bestuur wordt omgegaan met adequate risicobeheersing op de langere termijn.

De risicocultuur wordt in praktische zin uitgevoerd door in de besluitvorming consequent afwegingen te maken ten aanzien van de invloed van een mogelijk besluit op het totale risicoprofiel van PCN en de risicobereidheid van de verschillende stakeholders. Bij de voorbereiding van besluiten en beleid worden steeds verschillende opties en consequenties beschouwd. Bij de afwegingen wordt de impact op het individuele risico en het collectieve risico nadrukkelijk meegewogen. De beslisnotities bevatten daartoe standaard een risicoparagraaf. De afwegingen en uiteindelijke besluiten van het bestuur worden vastgelegd in de beslisnotities die integraal onderdeel uitmaken van de notulen.

8.4. Risicomanagementproces

STAP	Onderdeel	Toelichting
1	Risicostrategie	Het opstellen van de risicostrategie en hieraan gekoppeld de risicotolerantie en de risicobereidheid
2	Identificatie risico's	Jaarlijkse update van de integrale risicoanalyse. Welke risico's hebben een hoge mate van prioriteit en worden het komende jaar opgepakt?
3	Bepalen en implementeren van beleid	Wat zijn de normen en beheersmaatregelen? Zijn er nieuw vastgestelde normen en beheersmaatregelen die moeten worden geïmplementeerd?
4	Monitoring en rapportage	Hoe wordt er over risico's gerapporteerd en op welke wijze vindt de monitoring plaats?

Het bestuur monitort de ontwikkelingen van (de beheersing van) de risico's. De rapportage vindt op kwartaalbasis plaats en wordt voorbereid door de risicomanager van het Fonds. Hiervoor verzamelt de risicomanager informatie, toetst zij (niet-) reguliere rapportages (waaronder de SLA en ISAE 3000/3402 rapportages) van de uitbestedingspartijen, heeft periodiek overleg met de uitbestedingspartijen over relevante ontwikkelingen en stelt vervolgens een dashboard rapportage op. Met de rapportage verkrijgt het Fonds op integrale wijze management informatie en weet hiermee prioritering aan te brengen in de strategische jaaragenda.

Het Fonds is zich ervan bewust dat naast het toedelen van verantwoordelijkheden ook de risicocultuur of het risicobewustzijn een kritische succesfactor is in het hebben van integraal risicomanagement. De risicocultuur wordt doorlopend door PCN benoemd en uitgedragen in de evaluatiegesprekken die het Fonds houdt, de controle van het Fonds op de naleving van de processen en door risicobewustzijn als vast onderwerp te maken in de jaarlijkse bestuurs-evaluatie. Daarnaast worden te nemen besluiten expliciet getoetst aan de risicohouding, doelstelling, missie en visie van het Fonds. In de beslisdocumenten is een risicoparagraaf opgenomen waarin de impact op alle risico's zijn genoemd.

8.5. Financiële risico's

In alle stappen van het beleggingsproces is sprake van risico's die geaccepteerd en beheerst dienen te worden. Daarnaast bestaan er binnen de beleggingsportefeuille zelf risico's. Voor deze risico's zijn beheersmaatregelen vastgesteld en geïmplementeerd. Hierover wordt periodiek door zowel de fiduciair managers als Montae gerapporteerd. De afspraken ter beheersing van de risico's - zoals concrete begrenzings en periodiciteit van evaluatie - zijn beschreven in de beleggingsrichtlijnen.

Matching-/renterisico

Het risico als gevolg van het niet gematcht zijn van activa en passiva (inclusief off balance posten) dan wel inkomsten en uitgaven in termen van rentevoet, rentetypische looptijden, basisvaluta, liquiditeit typische looptijden en gevoeligheid voor ontwikkeling in prijspeil. Binnen deze risicocategorie zijn de belangrijkste risico's het renterisico, valutarisico, liquiditeitsrisico en inflatierisico.

Renterisico

Het pensioenfonds loopt renterisico doordat de waarde van de verplichtingen van het fonds (per jaar) anders op renteveranderingen reageert dan de waarde van de beleggingen. Het beleid is met ingang van 2016 als volgt: de rekenrente wordt gebaseerd op een 12-maands-voortschrijdend gemiddelde van de zogenaamde interne rente. Het bestuur beoogt hiermee beter aan te sluiten bij de (risicovrije) marktrente en zo grote schokken te voorkomen. Bovendien is de sturing van de afdekking van het renterisico minder gecompliceerd bij een rekenrente (voortschrijdend gemiddelde) gebaseerd op een 12-maands voortschrijdend gemiddelde. Dit betekent dat de waarde van de verplichtingen gedurende het jaar kan veranderen door rentebewegingen.

Beheersmaatregel: het renterisico wordt voor 50% afgedekt op marktrente met Amerikaanse staatsleningen / STRIPS waarbij sinds de overgang naar BlackRock ook de renteafdekking per looptijdinterval wordt ingericht, gemonitord en, indien nodig, bijgestuurd. In 2019 is een dynamische staffel vastgesteld, waarbij de rente afdekking verhoogd of verlaagd kan worden afhankelijk van de rentestand.

Valutarisico

De waarde van beleggingen kan veranderen door schommelingen in de wisselkoersen ten opzichte van de US dollar. De verplichtingen van PCN luiden immers in USD. Het beleid van PCN is dat er zoveel mogelijk belegd wordt in USD, zodat het valutarisico beperkt is. Op basis van het risicoprofiel wordt het aanwezige valutarisico binnen de beleggingsfondsen gedeeltelijk afgedekt door middel van valuta termijn contracten.

Liquiditeitsrisico

Het risico in deze context is dat een fonds niet op korte termijn aan zijn betalingsverplichtingen kan voldoen ofwel dat uitkeringen en inkomsten onvoldoende op elkaar zijn afgestemd. Het liquiditeitsrisico is beperkt, daar de premie-inkomsten vooralsnog hoger zijn dan de uitkeringen. Om het risico verder te beheersen heeft vanaf 2019 de pensioenadministratie binnen PCN een gedegen cash managementproces ingericht, waarbij afstemming plaatsvindt met Montae en de fiduciair managers. De inrichting hiervan maakt onderdeel uit van het project ZAF evenals de procesmatige inbedding.

Inflatierisico

Het pensioenfonds loopt inflatierisico doordat de waarde van de geïndexeerde pensioentoezeggingen anders op inflatieveranderingen reageert dan de waarde van de beleggingen. Het risico is koopkrachtverlies voor de deelnemer als de uitkeringen niet geïndexeerd kunnen worden door tegenvallende beleggingsresultaten. PCN loopt inflatierisico, waarbij de inflatie van de BES eilanden wordt gehanteerd. PCN beheerst dit risico door de toeslagambitie mee te nemen en te toetsen in de ALM-studie. In de beleggingsportefeuille wordt niet belegd in inflatie gerelateerde producten.

Marktrisico

Het marktrisico betreft het risico als gevolg van het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen van verhandelbare financiële instrumenten binnen een (handels-) portefeuille. Binnen het marktrisico wordt gekeken naar volatiliteit (inclusief actief beheer), diversificatie / spreiding, liquiditeit (verhandelbaarheid), concentratie en correlatie.

Verschillende risico's kunnen elkaar versterken of werken juist diversifiërend. Om die reden wordt het risico van marktwaardebewegingen op totaalniveau getoetst.

Marktvolatiliteit

Het grootste deel van de beleggingsportefeuille is belegd in vastrentende waarden. Een beperkt deel is belegd in risicovollere categorieën als High Yield en obligaties uit opkomende landen (hogere volatiliteit). Een deel (29%) is belegd in zakelijke waarden (hoge volatiliteit). De samenstelling van de portefeuille is gebaseerd op een ALM-studie en jaarlijkse portefeuilleconstructie studies. Gewenste risico's worden meegenomen in deze studies. Het betreft risico's waar bewust voor gekozen wordt op basis van risico/ rendement verwachtingen.

Er gelden zogenaamde 'floating' normen gedurende een jaar: de portefeuille kan langere tijd afwijken van de strategische norm, maar binnen een beperkte bandbreedte. De monitoring hiervan vindt maandelijks plaats. Er is geen sprake van leverage.

Aandelenrisico

Als onderdeel van marktrisico kan gekeken worden naar aandelenrisico. Aangezien het aandelenbelang onderdeel van de totale portefeuille uitmaakt, nemen we dit risico apart op. Het aandelenrisico betreft het risico op een daling van de marktwaarde van aandelen en zakelijke waarden. In de ALM en portefeuilleconstructie wordt de gewenste allocatie naar aandelen en zakelijke waarden bepaald en beheerst aan de hand van het risicoprofiel. Ieder kwartaal wordt een gevoeligheidsanalyse gemaakt.

Actief risico

Met actief risico wordt bedoeld de mate waarin de daadwerkelijke performance afwijkt van de strategische benchmark. PCN accepteert een bepaalde mate van actief beheer en beheerst het risico door voor actief beheerde mandaten limieten op maximale tracking error te hanteren. Daarmee wordt de afwijking ten opzichte van de benchmark gelimiteerd. Monitoring vindt per kwartaal plaats.

Diversificatie/spreiding en correlatie

PCN beschikt over een goed gediversifieerde portefeuille, welke periodiek getoetst wordt in een ALM studie en/of portefeuille constructiestudie. Hierbij wordt rekening gehouden met geldende correlaties. Een aandachtspunt is dat correlaties in tijden van crisis richting 1 bewegen en het voordeel van diversificatie voor een groot deel wegvalt. Een belegging in meer risicovollere categorieën vindt plaats door participatie in een beleggingsfonds, zodat er een zekere mate van spreiding bestaat.

Liquiditeitsrisico

Het risico dat beleggingen niet op korte termijn verkocht kunnen worden. Dit risico is voor PCN beperkt, daar alleen belegd wordt in liquide producten.

Concentratierisico

Door gebrekkige spreiding kan concentratierisico ontstaan waarbij verliezen optreden doordat een te grote gevoeligheid bestaat naar één regio, sector of marktpartij. In de portefeuille van PCN wordt er een groot deel in Amerika belegd, wat een concentratierisico betekent. Ook binnen de lokale portefeuille, waarbij er sprake is van een relatief beperkt aantal beleggingen, is sprake van concentratierisico. Verder is de portefeuille gespreid over meerdere beleggingscategorieën en regio's. Het concentratierisico wordt beheerst in de ALM en portefeuilleconstructie studie en door het vaststellen van limieten per directe belegging en wordt periodiek gemonitord.

Kredietrisico

Het risico dat een tegenpartij contractuele of andere overeengekomen verplichtingen (waaronder verstrekte kredieten, leningen, vorderingen, ontvangen garanties) niet nakomt al dan niet als gevolg van het aan restricties onderhevig zijn van buitenlandse betalingen. Met betrekking tot het kredietrisico wordt enerzijds gekeken naar het kredietrisico in de beleggingsportefeuille en anderzijds naar het tegenpartijrisico.

Kredietrisico beleggingsportefeuille

PCN accepteert een bepaalde mate van kredietrisico in de beleggingsportefeuille door beleggingen aan te houden in bedrijfsobligaties met hoger risicoprofiel en staatsobligaties van ontwikkelingslanden. Ook binnen de lokale portefeuille is er sprake van kredietrisico. In de ALM studie en de portefeuille constructie wordt op basis van risicomaten een allocatie naar vastrentende beleggingscategorieën bepaald. Het fonds beheerst dit risico verder door binnen de beleggingsportefeuilles limieten op te nemen op kredietwaardigheidsratings van beleggingen in instrumenten, landen en/of sectoren en individuele issuers.

Monitoring vindt op maand en kwartaalbasis plaats. Per kwartaal wordt een gevoeligheidsanalyse uitgevoerd, waarbij het effect van een beweging van de creditspread (kredietopslag) op de dekkingsgraad inzichtelijk wordt gemaakt.

Tegenpartijrisico

Bij het aangaan van transacties met externe partijen (o.a. derivatenposities en het gebruik van securities lending) wordt exposure opgebouwd bij tegenpartijen. Een faillissement van een tegenpartij kan tot verliezen leiden. Binnen het vastrentende USD staatsobligatiemandaat kan gebruik worden gemaakt van derivaten. Dit wordt gedaan via central clearing om risico's te beheersen. Binnen een aantal van de beleggingsfondsen worden in beperkte mate securities lending activiteiten uitgevoerd. Jaarlijks worden de securities lending activiteiten geëvalueerd op basis van een overzicht van de beleggingsfondsen.

Risico alternatieve beleggingen

Het fonds belegt inmiddels ook lokaal. Dit zou gezien kunnen worden als alternatieve beleggingen. Hiervoor is een separaat risicokader met criteria en limieten opgesteld, welke in 2019 is geïmplementeerd.

Verzekeringstechnisch risico

Risico dat uitkeringen (nu dan wel in de toekomst) niet gefinancierd kunnen worden vanuit de premie- en/of beleggingsinkomsten als gevolg van onjuiste en/of onvolledige aannames en grondslagen bij de vaststelling van de premie en de technische voorziening.

Het beleid is om de technische beleidsuitgangspunten (overlevingstafel, leeftijdsterugstellingen, opslag uit hoofde excasso) zo te kiezen, dat de kans zo groot mogelijk wordt gemaakt dat het fonds langdurig aan zijn verplichtingen zal kunnen voldoen. Het fonds toetst deze uitgangspunten regelmatig. Het fonds voert een zogenaamd eigen beheer, waarbij het overlijdensrisico sinds oktober gedeeltelijk is herverzekerd. Het betreft een kapitaalverzekering met een eigen behoud, een maximale dekking en een stoploss herverzekering.

8.6. Niet financiële risico's

Operationeel risico (waaronder interne beheersing en integriteitsrisico)

Het risico samenhangend met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting dan wel procesuitvoering. Beleid is gericht op het beschrijven van de administratieve organisatie en de maatregelen van interne controle. Het gaat hier om de processen die plaatsvinden binnen het bestuur en tussen het bestuur en de uitvoeringsorganisatie. Het bestuur is verantwoordelijk voor het uitvoeren van interne controlemaatregelen gericht op de juiste en volledige registratie van de gegevens van het pensioenfonds.

Om zicht te houden op de beheersing van de operationele risico's bij de uitbestedingsrelatie wordt jaarlijks een ISAE 3402 rapportage opgevraagd bij de fiduciair beheerder en de custodian en worden SLA rapportages vereist, welke periodiek worden gecontroleerd op juistheid, tijdigheid en volledigheid.

Integriteitsrisico

Het risico dat de integriteit van het pensioenfonds wordt beïnvloed als gevolg van niet integere, onethische gedragingen van de organisatie, medewerkers dan wel van de leiding van het pensioenfonds. In 2019 is een uitgebreide integriteitsrisicoanalyse uitgevoerd, mede in het kader van de eigen pensioenuitvoeringsorganisatie en de inrichting van de lokale beleggingsportefeuille.

In het kader van integere bedrijfsvoering kent het pensioenfonds het volgende beleid:

- Er is een gedragscode opgesteld die door het bestuur, en degenen die namens of in opdracht van het pensioenfonds werken en door het bestuur aan te wijzen betrokkenen dient te worden ondertekend;
- Het fonds heeft een incidentenregeling en die ook bepalingen bevat ter bescherming van klokkenluiders;
- Het pensioenfonds heeft een integriteitsbeleid wat tevens beleid bevat om het risico van belangenverstrengeling te voorkomen;
- Het pensioenfonds kent een vergoedingsbeleid. Het beheerst beloningsbeleid met betrekking tot derden aan wie werkzaamheden zijn uitbesteed, maakt onderdeel uit van het uitbestedingsbeleid.

Uitbesteding en hiermee samenhangende risico's

Het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden uitbesteede werkzaamheden dan wel door deze derden ter beschikbare gestelde apparatuur en personeel wordt geschaad.

Het beleid is vastgelegd in een separaat document. Het uitbestedingsbeleid heeft tot doel te waarborgen dat de uitbesteede werkzaamheden aan derden op een beheerste en integere wijze

worden uitgevoerd. Zo worden onder andere eisen gesteld aan de uitbestedingspartijen omtrent reputatie, continuïteit en kwaliteit. Deze worden geborgd binnen de contracten en de SLA afspraken.

Juridische risico's

Het risico samenhangend met (veranderingen in en naleving van) wet- en regelgeving, het mogelijk bedreigd worden van de rechtspositie van het pensioenfonds, met inbegrip van de mogelijkheid dat contractuele bepalingen niet afdwingbaar of niet correct gedocumenteerd zijn. Daarnaast loopt het fonds een juridisch risico indien deelnemers of gepensioneerden het niet eens zijn met de hoogte van de pensioenaanspraak of pensioenuitkering.

Er is voldoende juridische kennis binnen de organisatie (bestuur, ondersteuning en adviseurs) aanwezig. Daarnaast zijn alle risico's beoordeeld op wet- en regelgeving en zijn hiervoor beheersmaatregelen vastgesteld.

IT risico

Het risico dat bedrijfsprocessen en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continue of onvoldoende beveiligd zijn worden ondersteund door IT.

Een groot deel van de gegevens omtrent opgebouwde pensioenrechten wordt geadmineistreerd in geautomatiseerde gegevensbestanden en systemen aanwezig bij de administrateur. Afspraken omtrent back-up, uitwijk en calamiteiten zijn vastgelegd in een contract met de administrateur/uitvoerder. Bij de uitbestedingspartijen worden de IT risico's afgedekt in de uitbestedingsovereenkomst en bijbehorende bewerkersovereenkomst.

Vanaf 2019 voert PCN zelf de pensioenadministratie uit. De IT-inrichting en de risicobeheersing in verband hiermee maken onderdeel uit van het project ZAF. In dat kader is gedetailleerd beleid uitgewerkt en zijn contracten gesloten met leveranciers van de software en de hostingpartij die voldoen aan het beleidskader van PCN. Ook zijn cloudrisicoanalyses uitgevoerd en is hiervan melding gemaakt bij de toezichthouder. De IT-processen zijn vastgelegd en de medewerkers volgen trainingen in het kader van kennis, bewustwording en implementatie van processen.

9. Verwacht en gepland voor 2020

Uitvoeringsorganisatie

In 2020 zal naar verwachting de bouw van een nieuw kantoorpand naast het huidige kantoor van PCN op Bonaire worden afgerond. Voor Saba en Sint Eustatius blijft het kantoor op Sint Eustatius gevestigd en is onze accountmanager frequent op Saba voor contact met werkgevers en deelnemers.

Na schikking tussen PCN en AGH in het voorjaar van 2020 zal AGH de pensioenadministratie overdragen aan PCN. PCN zal de pensioenadministratie analyseren in hoeverre het bruikbaar is en aanvult op de reeds opgezette administratie in 2019 en 2020.

Governance

Op het gebied van de bestuurlijke inrichting wordt verwacht dat een nieuw bestuurslid wordt benoemd voor de opvolging van de heer Marcha. De gezamenlijke vakorganisaties hebben reeds een nieuwe kandidaat voorgedragen en de kandidaat zit nu in een opleidingstraject om voorgedragen te worden voor toetsing door DNB.

Beleggingen

PCN heeft ook voor 2020 de ambitie om de portefeuille verder te versterken met investeringen in Caribisch Nederland. Na de eerste investeringen die PCN in 2018 en 2019 heeft gedaan zijn de organisatiestructuur en de beleidskaders met betrekking tot deze projecten in 2019 verder uitgewerkt, zodat PCN vanuit een solide en objectieve basis projectaanvragen kan beoordelen en investeringen kan realiseren. Gedurende de eerste helft van 2020 heeft PMCN een aantal investeringsvoorstellen gedaan, die naar verwachting in de zomer van 2020 tot concrete investeringen zullen leiden op Saba. De onderhandelingen bevinden zich in de laatste fase en de impact van de huidige Corona ontwikkelingen worden mee gewogen in de onderhandelingen en besluitvorming door het bestuur.

Bonaire, 6 juli 2020

Pensioenfonds Caribisch Nederland
Het bestuur

H.W.T. Linkels
Voorzitter

V.F. Marcha
Plaatsvervangend voorzitter

G.H. Bergsma
Secretaris

R.J. Hooker
Plaatsvervangend Secretaris

Verantwoording en toezicht

Het verslag van de Raad van Toezicht

Inleiding

Voor PCN was 2019 een belangrijk jaar wat betreft de implementatie en bestendiging van de eigen pensioenuitvoering. Daarnaast was de financiële positie van het fonds een belangrijk aandachtspunt. In 2019 zijn belangrijke stappen gezet op het terrein van de lokale beleggingen en de kaderstelling en inrichting van het proces hieromtrent. Tenslotte heeft de raad van toezicht de governance van het pensioenfonds geëvalueerd.

Uitvoering

Het bestuur is verantwoordelijk voor een beheerste en integere bedrijfsvoering. De pensioenadministratie was tot en met 2018 uitbesteed aan het in Nederland gevestigde AGH. In 2018 is het voor PCN duidelijk geworden dat AGH niet meer de juiste partij is om de pensioenregeling uit te voeren.

Het oprichten van een eigen uitvoeringsorganisatie was, gezien haar geringe omvang, nooit de eerste keus van het pensioenfonds. Gezien de ontwikkelingen bij de uitvoerder in Nederland, de locatie van het pensioenfonds, de afwijkende valuta en bijzondere positie van PCN op de eilanden kon het bestuur uiteindelijk niet anders dan besluiten om toch een eigen uitvoeringsorganisatie in te richten om tot een beheerste en integere uitvoering te komen. De raad heeft dit besluit gesteund. De raad heeft het bestuur geadviseerd om tot een minnelijke schikking met AGH te komen en is blij dat deze episode achter de rug is. De raad heeft waardering voor de soepele wijze waarop het bestuur, de medewerkers van het fonds en haar adviseurs de transitie naar een zelfadministrerend pensioenfonds tot stand heeft gebracht.

In 2019 is veel werk verricht om te komen tot het bestendigen van een volwaardige uitvoeringsorganisatie. Zo bleek het noodzakelijk om veel tijd en inspanning te steken in het op orde maken van alle noodzakelijke data en mutaties teneinde tot een juiste jaarrekening voor 2018 en 2019 te kunnen komen. De raad complimenteert het bestuur, haar medewerkers en adviseurs met het wederom zonder aantekeningen goedkeurende accountantsverklaringen bij de jaarrekeningen 2018 en 2019.

De omgeving waarin het bestuur acteert is uitdagender geworden door de overplaatsing van de administratie en de uitvoerende pensioenactiviteiten naar Caribisch Nederland en de vergrote inzet op lokale beleggingen. De fysieke afstand tussen bestuursleden onderling en met leden van de raad vormt eveneens een uitdaging, die nog wordt versterkt door de beperkingen die worden opgelegd door de coronacrisis. De raad waardeert de proactieve wijze waarop het bestuur in deze omstandigheden opereert. De continuïteit van de operaties wordt goed bewaakt door het bestuursbureau van Montae & Partners. De voorzitters van bestuur en de raad hebben maandelijks in een open sfeer telefonisch overleg waarin de stand van zaken wordt doorgesproken.

Governance

De raad heeft geadviseerd over de herbenoemingen van twee bestuursleden en het aantrekken van een nieuw bestuurslid. Gezien het rooster van aftreden is in 2019 gezocht naar opvolging van bestuurslid dhr. V. Marcha. In juli 2019 hebben de gezamenlijke vakbonden, vertegenwoordigd in het SOCN, unaniem Prof. Dr. Ir. Gilbert Cijntje voorgedragen. Dhr. Cijntje neemt inmiddels als aspirant-lid

deel aan de vergaderingen van het bestuur en volgt een opleidingstraject ten einde, na instemming door DNB, formeel te kunnen worden benoemd in het bestuur.

Dhr. Marcha heeft, met goedkeuring door de raad, ingestemd om tot het moment van formele benoeming van dhr. Cijntje, voorzien voor 10-10-2020 nog aan te blijven als bestuurslid. Hiervoor is de raad de heer Marcha erkentelijk.

Voorts is de raad akkoord gegaan met een 2^e herbenoeming van de voorzitter van het bestuur in oktober 2020. Daarbij zijn afspraken gemaakt om de continuïteit en overdracht van het voorzitterschap in de toekomst te borgen. Ook heeft de raad het bestuur geadviseerd bij toekomstige benoemingen werk te maken van de gewenste diversiteit binnen het bestuur.

De opvolging van bestuursleden blijkt een tijdrovende moeizame zaak, waarbij ook speelt dat het niet eenvoudig is geschikte bestuurders te vinden in Caribisch Nederland die aan de toegenomen kwalificatie-eisen kunnen voldoen. De raad heeft dan ook geadviseerd om tenminste 2 jaar voor de afloop van een benoemingstermijn over te gaan tot het zoeken van een opvolger, zodat de opvolger voldoende tijd heeft voor opleiding en het ervaring opdoen als aspirant-lid.

Evaluatie governance

De raad heeft de governance van het pensioenfonds geëvalueerd en besproken met het bestuur. Uitkomst van de evaluatie is dat de governance structuur op hoofdlijnen goed voldoet. Wel heeft de raad geadviseerd te overwegen, mede in het licht van de toegenomen activiteiten zoals het zelf administreren en het lokaal beleggen, de statutaire mogelijkheid te creëren om het bestuur uit te kunnen breiden van vier naar zes bestuurders. Hiermee wordt naar de mening van de raad de continuïteit beter gewaarborgd, kunnen de deskundigheidsgebieden evenwichtiger worden verdeeld en kan een sterkere presentie bij het hoofdkantoor in Bonaire worden verzekerd. Voorts roept de raad het bestuur en de sociale partners in het SOCN op om de mogelijkheden te bekijken om de sector zorg en sector onderwijs directer bij de pensioenaangelegenheden te betrekken.

De raad heeft besloten zijn eigen zittingstermijnen aan te passen van twee keer zes jaar naar maximaal drie periodes van drie jaar. Deze aanpassing was wenselijk om tot een passender rooster van aftreden te komen waarbij het doel is om de continuïteit te waarborgen.

Als onderdeel van de evaluatie van de governance heeft het bestuur extern advies ingewonnen over de opzet van de compliance binnen het pensioenfonds. Naar aanleiding van het advies heeft de raad een nadere bespreking gevoerd met deze externe partij. De raad vroeg zich namelijk af of er aanleiding bestaat om de gedragscode aan te passen in het licht van de sterk toegenomen activiteiten van PCN in Caribisch Nederland. Nu het fonds ook lokaal belegt en zelf zijn administratie voert kan het risico op de schijn van belangenverstrengeling toenemen. Conclusie is dat de compliance in opzet voldoet maar dat in de uitwerking strakker kan worden gestuurd. Zo dient de kwalificatie van verbonden personen te worden uitgebreid en dienen nevenfuncties meer in detail en adequaat te worden geregistreerd alsmede expliciet te worden besproken in het voltallige bestuur. Ook heeft de raad het bestuur dringend geadviseerd om commissariaten die bestuursleden aanhouden bij bedrijven waarin PCN belegt zo spoedig mogelijk te beëindigen en in de toekomst te vermijden.

Financiële positie

Helaas was het pensioenfonds in 2017 genoodzaakt de pensioenen met 3,5% te korten. In 2018 heeft de financiële positie van het pensioenfonds zich echter positief ontwikkeld. Deze positieve ontwikkeling had zich in de loop van 2017 al ingezet, is doorgezet in 2018 en verder bestendig in 2019. Vanaf augustus 2019 doemden echter alweer donkere wolken aan de horizon als gevolg van de

sterk dalende dollarswapcurve. De dekkingsgraad in september 2019 (bepalend voor de besluitvorming over de indexatie) was voldoende om, net als in 2018, te besluiten tot een – gedeeltelijke – indexatie. De dalende trend van de dekkingsgraad was voor het bestuur echter wel aanleiding om de indexatie tot een beperkt en prudent percentage te beperken. Gezien de prudente keus van het bestuur over de hoogte van het percentage heeft de raad het besluit van het bestuur goedgekeurd. De premie bleef, mede vanwege de eerder vermelde verslechterende vooruitzichten voor 2020, op het niveau van 2019 gehandhaafd. Ook dat besluit had de instemming van de raad. Na het besluit is de financiële positie verder onder druk komen te staan door de scherpe daling van de Amerikaanse rente en de afwaarderingen op de financiële markten onder invloed van de begin 2020 losgebarsten coronacrisis.

Lokale investeringen

In 2017 is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om investeringen te doen in projecten in Caribisch Nederland. Het pensioenfonds vindt deze investeringen belangrijk om direct een bijdrage te kunnen leveren aan de ontwikkelingen van de eilanden. Daarnaast is het een goede toevoeging aan de totale portefeuille. Wel moet worden gerealiseerd dat het investeringen zijn in een kwetsbare economische omgeving. In 2018 is in een eerste project geïnvesteerd. Gedurende 2019 is nog een aantal lokale beleggingen van de grond gekomen en is ook een begin gemaakt met een zekere spreiding van de beleggingen over de eilanden.

Voor het bestuur was het in 2019 nog een zoektocht om in het beleggingsbeleid balans te brengen tussen de wens van maatschappelijke meerwaarde voor Caribisch Nederland enerzijds en de rentabiliteit, de beheersbaarheid en de governance van de lokale beleggingen voor PCN anderzijds. In lijn met de aanbevelingen van DNB en het verzoek van de raad is het bestuur in 2019 tot formulering gekomen van een helder toetsingskader en een beheersbare governance voor de lokale investeringen. Ook is zij tot een duidelijke scheiding gekomen tussen besluitvorming enerzijds, advies en beheer van de lokale beleggingen anderzijds door met name de inschakeling van adviesbureau CFG.

De raad heeft geadviseerd over de governance rond lokaal beleggen en meent dat er met de tussenschakeling van een onafhankelijke investeringsadviseur en beheerder een goed afwegingskader en een adequate governance structuur is ontstaan voor lokaal beleggen. Wel heeft de raad, zoals eerder vermeld, het bestuur geadviseerd om commissariaten bij partijen waarin PCN een belang heeft genomen te vermijden. De raad is namelijk van mening dat op deze wijze betere checks and balances verkregen kunnen worden tussen de belangen van PCN en de belangen van de partij waarin geïnvesteerd is.

Tot slot heeft de raad het bestuur gevraagd om in relatie tot de lokale beleggingen en deelnemingen alsmede de bijbehorende governance, een gedegen juridische scan te laten uitvoeren op alle aansprakelijkheidsrisico's voor PCN en het pensioenvermogen van de deelnemers als gevolg van deze lokale activiteiten.

Tenslotte

Waar de raad in haar vorige verslag nog de hoop uitsprak op een voortgaand krachtig herstel in 2019, is inmiddels helder dat het fonds wederom in zwaar weer terecht is gekomen. De gevolgen van de coronacrisis op de financiële markten en op de dollarrente ontwikkeling zijn, zoals ook bij andere fondsen in Nederland van dien aard dat de dekkingsgraad ver is onderuitgegaan en het fonds wederom in reservetekort is geraakt. Uiteraard hoopt de raad op een spoedig herstel van de economie, maar vreest dat dit toch meer tijd nodig zal hebben dan wenselijk voor de deelnemers. De raad heeft er, op basis van de ervaringen van de afgelopen jaren, alle vertrouwen in dat het bestuur zich weer volledig en enthousiast zal inzetten om het fonds door deze woelige tijden heen te loodsen.

De Raad heeft in 2019 ingestemd met:

- Het meer expliciet maken van de risicohouding, de risicohouding is niet gewijzigd
- De portefeuille constructie studie, deze heeft niet geleid tot een wijzigingen in portefeuille
- De begroting voor 2020
- De gedeeltelijke indexatie per 1 januari 2020
- De premie voor 2020, de hoogte van de premie 2020 is gelijk aan die van 2019

Bonaire/Nederland, 6 juli 2020

Pensioenfonds Caribisch Nederland
De Raad van Toezicht

De heer A.F.P. Bakker
Voorzitter

De heer H.F. Domacassé
Lid

De heer C.J.A. Maas
Lid

Reactie van het Bestuur op het verslag van de Raad van Toezicht

Het Bestuur heeft nota genomen van het verslag van de Raad van Toezicht en herkent zich hierin. Het Bestuur ervaart de samenwerking met de Raad van Toezicht als positief en bedankt de Raad van Toezicht voor hun inzet en betrokkenheid.

Bonaire, 6 juli 2020

Het Bestuur van Pensioenfonds Caribisch Nederland

Verslag van het Advies- en Verantwoordingsorgaan

Samenstelling Advies- en Verantwoordingsorgaan

Het Advies- en verantwoordingsorgaan (AVO) is in augustus 2014 opgericht en functioneert nu ruim zes jaar. Het AVO bestaat uit drie leden die samen de drie geledingen van het pensioenfonds vertegenwoordigen. Het AVO bestaat uit drie leden die elk een van de drie eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba vertegenwoordigen. In november 2019 nam het AVO afscheid van haar lid Dave Levenstone. In 2019 zijn drie (aspirant) leden benoemd: Jeanette Hooker-Soliana, Raquel Granger en Elyane Paul-Nicolaas. Eind 2020 zal het allerlaatste lid van de allereerste AVO van PCN, Nadya Croes-van Putten afscheid nemen.

In juni en november 2019 is het AVO bij elkaar geweest waarbij ingegaan is op de volgende onderwerpen:

- Fondsdocumenten
- Diverse adviesaanvragen
- Lokale investeringen
- Communicatie
- Vermogensbeheer
- Beleggingsbeleid
- Premie- en Indexatiebeleid
- Herstelplan
- Begroting en jaarrekening
- Actuariële rapportages uitvoeringsorganisatie en actuaris
- Governance van het fonds

Formele adviesaanvragen

Het bestuur heeft in 2019 formele adviesaanvragen ingediend bij het Advies- en Verantwoordingsorgaan ten aanzien van de volgende onderwerpen:

- Wijziging Statuten i.v.m. ZAF project
- Begroting 2020
- Indexatie 1-1-2020
- Franchise en pensioenpremie 2020

Het AVO heeft een positief advies op bovengenoemde onderwerpen gegeven.

Terugblik

Het AVO blikt terug op een rustig jaar. Het jaar 2019 stond in het teken van het doorzetten van het financieel herstel dat reeds in 2018 was ingezet en het verder implementeren van het ZAF-project. Het beleid dat gevoerd is de afgelopen jaren heeft zijn vruchten afgeworpen. De dekkingsgraad is per eind 2019 gestegen en boven de minimale vereiste dekkingsgraad gebleven. Er kan teruggekeken worden op een goed jaar.

Vooruitblik 2020

Het bestuur heeft het in 2019 – in vergelijking met voorgaande jaren - relatief rustig gehad. Het AVO hoopt dat in 2020 meer lokale investeringen gestalte kunnen krijgen op Bonaire, Sint Eustatius en Saba die positief bijdragen aan het rendement en dat deze investeringen bijdragen aan de sociaal-economische vooruitgang van de eilanden.

Sint Maarten/Saba/Sint Eustatius/Bonaire, 6 juli 2020

Pensioenfonds Caribisch Nederland
Het Advies- en Verantwoordingsorgaan

Mw. N.L. Croes - van Putten
Voorzitter

Mw. E. Paul
Lid

Mw. R. Granger
Lid

Mw. J. Hooker-Soliana
Aspirant Lid

Reactie van het Bestuur op het oordeel van het Advies- en Verantwoordingsorgaan

Het Bestuur heeft nota genomen van het oordeel van het Advies- en Verantwoordingsorgaan en herkent zich hierin. Het Bestuur ervaart de samenwerking met het Advies- en Verantwoordingsorgaan als positief en bedankt het Advies- en Verantwoordingsorgaan voor hun inzet en betrokkenheid.

Bonaire, 6 juli 2020

Het Bestuur van Pensioenfonds Caribisch Nederland

Verslag werkzaamheden Compliance Officer

Opmerkingen n.a.v. de vragenlijst gedragscode 2019 en overige zaken over 2019

Vragenlijst 2019

De bevindingen zijn als volgt met betrekking tot de ingevulde vragenlijsten 2019:

- 1) Op de website <https://pensioenfondscn.com/downloads/Gedragscode2017.pdf> staat de gedragscode met datum 16 maart 2017. Bij het onderzoek van afgelopen oktober heb ik een nieuwe versie ontvangen gedateerd 22 januari 2019. Is dit de laatste versie en dient deze dan niet op de website van PCN te staan?
- 2) Bij het invullen van gedragscode wordt bij de opgegeven nevenfunctie(s) vaak niet de mogelijk schijn van belangenverstrengeling ingevuld;
- 3) Ten aanzien van nevenfuncties dient er op grond van de gedragscode (versie 27 januari 2019) toetsing plaats te vinden of er sprake is van een nevenfunctie die:
 - a) de schijn heeft, of kan opwekken van een belangenconflict
 - b) onevenredige tijdbesteding met zich meebrengt
 - c) kan leiden tot reputatieschade voor het pensioenfonds

Twee bestuursleden van PCN zijn commissaris bij EZ Air. EZ Air is een lokale investeringspartner zoals op de vragenlijst is opgenomen. In deze situatie kunnen de bovengenoemde punten a) en c) van toepassing zijn. PCN zou waarborgen moeten treffen om het risico van mogelijke belangenverstrengeling bij de twee leden van PCN in de RvC van EZ Air te voorkomen

Correspondentie en meldingen

Over de periode van 1 januari 2019 tot en met 31 december 2019 is er de volgende correspondentie geweest:

- a) Over het eerste halfjaar zijn volgens de ambtelijk secretaris geen meldingen geweest van relatiegeschenken en uitnodigingen;
- b) Op 7 augustus 2019 is er een vraag gekomen over het gebruik maken van diensten van het kantoor van een bestuurder door het personeel van PCN. In mijn email van 13 augustus 2019 heb ik als volgt gereageerd:
In de email van 7 augustus jl. beschreven casus is het van belang dat de aanbesteding (waarbij de beslissing door het bestuur is genomen) wel goed wordt gedocumenteerd, mn mbt "prijzen zijn markt conform en er geen andere locale aanbieders is";
- c) Op 13 augustus jl. er een vraag gekomen over de aanbesteding van de bouw, maar hierbij kon ik als compliance officer geen concrete advies over geven;
- d) Voor een melding van een mogelijk belangenconflict op 25 oktober 2019 is op verzoek van het bestuur nader onderzoek gedaan. Dit betrof nevenactiviteiten van enkele bestuursleden. Dit onderzoek is niet afgerond omdat de opdracht later werd ingetrokken;
- e) Op 28 november jl. is ter informatie een bestuursbesluit ontvangen ten aanzien van een nevenfunctie van een personeelslid. Hiermee is het bestuur accoord mee gegaan.

Verslag werkzaamheden Compliance Officer over het boekjaar 2019

De vragenlijsten met betrekking tot de gedragscode 2019 zijn recentelijk beoordeeld en hierover zijn enige opmerkingen gemaakt en adviezen gegeven (zie bovenstaande paragraaf Vragenlijst 2019).

In het boekjaar 2019 is correspondentie gevoerd met de compliance officer met name over mogelijke belangenconflicten. In enkele gevallen is hierover ook advies gegeven (zie bovenstaande paragraaf Correspondentie en meldingen).

Bonaire, 6 juli 2020

J. Advokaat, Compliance Officer
MPHC Accountants & Adviseurs N.V.

Reactie van het Bestuur op het verslag werkzaamheden Compliance Officer

Het Bestuur heeft nota genomen van het verslag werkzaamheden Compliance Officer. De punten 1 t/m 3 met betrekking tot de vragenlijst bij de gedragscode zullen in 2020 worden opgevolgd.

Ten aanzien van de rollen van twee bestuursleden bij PCN en EZ air kan worden verwezen naar de aangepaste governance structuur in 2019. In de governance structuur is een scheiding aangebracht tussen advies en uitvoering. Het beheer van de lokale beleggingen is sinds 2019 uitbesteed aan The Curaçao Financial Group (hierna: CFG). CFG selecteert en adviseert PCN over investeringsmogelijkheden. Als manager lokale beleggingen is CFG verder verantwoordelijk voor beheer en monitoring van de lokale beleggingsportefeuille conform de vastgestelde kaderstelling. Het bestuur van PCN is afgetreden als bestuur van de participatiemaatschappij en heeft een tweetal directieleden, zijnde de directieleden van CFG, als bestuur aangesteld. Tevens is er binnen PCN een Review Committee ingericht, bestaande uit bestuursleden van PCN, die de adviezen van CFG over de lokale investeringen beoordeelt.

Ten aanzien van de melding van een mogelijk belangenconflict op 25 oktober 2019 met betrekking tot nevenactiviteiten van bestuursleden, heeft PCN advies ingewonnen bij TriVu op 17 maart 2020. Naast een aantal aanbevelingen heeft TriVU de conclusie getrokken dat PCN met de governance structuur compliant is.

Het Bestuur ervaart de samenwerking met de Compliance Officer als positief en bedankt de Compliance Officer voor zijn inzet en betrokkenheid.

Bonaire, 6 juli 2020

Het Bestuur van Pensioenfonds Caribisch Nederland.

Geconsolideerde jaarrekening

GECONSOLIDEERDE BALANS PER 31 DECEMBER 2019

Geconsolideerde balans per 31 december 2019

Na bestemming van het saldo van baten en lasten.
(In USD 1.000)

Activa		2019	2018
Beleggingen voor risico pensioenfondsen	1	515.772	414.084
Vorderingen en overlopende activa	2	7.745	7.568
Overige activa	3	8.219	13.903
Totaal		531.736	435.555

Passiva		2019	2018
Groepsvermogen	4	52.173	44.637
Technische voorzieningen	5	467.929	388.564
Overige schulden en overlopende passiva	6	11.634	2.354
Totaal		531.736	435.555

Dekkingsgraad (in%)		2019	2018
Aanwezige dekkingsgraad		111,1%	111,5%

GECONSOLIDEERDE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Geconsolideerde staat van Baten en Lasten over 2019

(In USD 1.000)

Baten		2019	2018
Pensioenpremiebijdragen van werkgevers en werknemers	7	26.221	24.188
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds ¹¹	8	75.389	-22.321
Rente Baten		250	156
Overige baten	9	3	31.000
Totaal Baten		101.863	33.023

Lasten		2019	2018
Pensioenuitkeringen	10	11.921	10.960
Uitvoeringskosten pensioenregeling	11	2.393	2.135
<i>Mutatie technische voorzieningen voor risico pensioenfonds:</i>	12		
Pensioenopbouw		15.748	15.769
Toeslagen		3.462	7.619
Rentetoevoeging		11.714	9.744
Onttrekking voor pensioenuitkeringen		-11.552	-10.229
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten		-347	-305
Wijziging marktrente		60.002	-31.241
Wijziging actuariële grondslagen en methoden		-288	-2.343
Wijziging uit hoofde van waardeoverdrachten		-	-523
Overige mutaties		626	31
Saldo overdrachten van rechten risico pensioenfonds	13	71	523
Rentelasten		-	-
Herverzekeringen	14	335	199
Overige lasten	15	242	-
Totaal lasten		94.327	2.339

	2019	2018
Saldo van baten en lasten	7.536	30.684

	2019	2018
Bestemming van het saldo van baten en lasten		
Mutatie algemene reserve	7.536	30.684

¹¹ Het beleggingsresultaat wijkt af van het vermogensbeheerverslag van Caceis door het verschil aan meegenomen vermogensbeheerkosten. In het beleggingsresultaat in de staat van baten en lasten wordt uitgegaan van de directe beheerkosten zoals opgenomen in de financiële administratie van USD 1.137.

Geconsolideerd Kasstroomoverzicht over 2019

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.
(In USD 1.000)

Kasstroom uit pensioenactiviteiten		2019	2018 ¹²
Ontvangen premiebijdragen risico pensioenfonds		24.917	38.866
Ontvangen herverzekeringen		-	-
Betaalde pensioenuitkeringen		-11.607	-11.003
Betaalde herverzekeringen		-590	-372
Betaalde overdrachten van rechten risico pensioenfonds		-71	-523
Betaalde pensioenuitvoeringskosten		-3.374	-3.369
Storting beleggingsrekening		-13.500	-
Betalingen PMCN (via rekening-courant)		-44	-
Overige mutaties		4.073	-
Overige baten en lasten		-	200
Totaal		-195	23.800

Kasstroom uit investeringsactiviteiten		2019	2018
Betaalde investeringen vaste activa		-1.941	-
Totaal		-1.941	0

Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		2019	2018
Ontvangen inzake verkopen beleggingen		145.665	55.715
Betaald inzake aankopen beleggingen		-153.122	-97.261
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten		1.463	585
Overige mutaties inzake beleggingen		1.000	25.913
Betaalde kosten van vermogensbeheer		-129	-3
Totaal		-5.123	-15.051

Samenstelling geldmiddelen		2019	2018
Liquide middelen per 1 januari		13.408	4.659
Mutatie liquide middelen		-7.258	8.749
Liquide middelen per 31 december¹³		6.150	13.408

¹² Het kasstroomoverzicht van 2018 betreft het enkelvoudig kasstroomoverzicht.

¹³ Tegoeden op bankrekeningen van MCB en ABN.

Toelichting op de grondslagen geconsolideerde jaarrekening

ALGEMEEN

Inleiding

PCN is statutair gevestigd: Kaya General Carlos Manuel Piar 5, Kralendijk te Bonaire. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel Bonaire onder nummer 7579. Het doel van het pensioenfonds is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het pensioenfonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. Deze doelstelling is nader uitgewerkt in onder andere de statuten, het pensioenreglement, de uitvoeringsovereenkomst en de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek BES en met inachtneming van de Nederlandse Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, m.u.v. de actuariële rekenrente (voortschrijdend gemiddelde). Volgens de Pensioenwet BES wordt uitgegaan van een maximale vaste rekenrente (voortschrijdend gemiddelde) van 4%. Ultimo 2019 is een rekenrente (voortschrijdend gemiddelde) gehanteerd van 2,20%, zijnde het gemiddelde van de interne rente over de laatste 12 maanden van de met de USD-swapcurve berekende voorziening pensioenverplichtingen over die laatste 12 maanden (ultimo 2018: 2,98%).

Alle bedragen zijn vermeld in duizenden US Dollars, tenzij anders is aangegeven. De in de tabellen opgenomen getallen zijn afgeronde bedragen. Door afronding kan het voorkomen dat de totalen niet geheel overeenstemmen met de som van de afzonderlijke getallen.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaand jaar, met uitzondering van de toegepaste schattingswijzigingen zoals opgenomen in paragraaf 'Schattingswijzigingen'.

De jaarrekening 2018 van PCN was enkelvoudig opgesteld, vanaf het boekjaar 2019 wordt een geconsolideerde jaarrekening van PCN opgesteld, zie de paragraaf 'Consolidatie'. Ten behoeve van de vergelijking zijn naast de cijfers van 2018 ook de geconsolideerde cijfers opgenomen.

Schattingswijzigingen

De actuariële grondslagen en/of methoden worden periodiek beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid.

Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen voor zowel de gehele bevolking als specifiek voor de populatie van het pensioenfonds.

TOELICHTING OP DE GRONDSLAGEN

Consolidatie

Vanaf het boekjaar 2019 wordt er door PCN een geconsolideerde jaarrekening uitgebracht. In de geconsolideerde jaarrekening van PCN zijn de financiële gegevens verwerkt van de volgende entiteiten:

- Stichting Pensioenfonds Caribisch Nederland, gevestigd te Bonaire
- Participatiemaatschappij Caribisch Nederland B.V., gevestigd te Bonaire.

Stichting Pensioenfonds Caribisch Nederland is 100% aandeelhouder van Participatiemaatschappij Caribisch Nederland B.V. Consolidatie vindt plaats volgens de integrale methode, intercompany verhoudingen worden in de geconsolideerde jaarrekening geëlimineerd.

ALGEMENE GRONDSLAGEN

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Boek 2 BW BES vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van

grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft, of in de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief transactiekosten, provisies, valutakoersverschillen, e.d., worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar de rapporteringsvaluta US Dollar tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

SPECIFIEKE GRONDSLAGEN

Beleggingen voor risico pensioenfondsen

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde, slechts indien de reële waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs. Overlopende activa en passiva alsmede liquiditeiten vermogensbeheer worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Het verschil tussen reële waarde en nominale waarde is bij deze activa en passiva in het algemeen gering.

Participaties in beleggingspools en -instellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor die onderliggende beleggingen ("look-through"-benadering). Bij gemengde beleggingsfondsen wordt aangesloten bij de hoofdcategorie, bepaald op basis van reële waarde.

Vorderingen en schulden uit beleggingen welke samenhangen met een specifieke beleggingscategorie worden onder beleggingsdebiteuren dan wel -crediteuren opgenomen in de betreffende beleggingscategorie.

Financiële instrumenten worden gebruikt ter afdekking van beleggingsrisico's en het realiseren van het vastgelegde beleggingsbeleid. De derivatenposities zijn opgenomen als een afzonderlijke beleggingscategorie.

PCN heeft haar beleggingen ondergebracht bij verschillende vermogensbeheerders (via een fiduciair manager). Op basis van de look-through informatie van deze vermogensbeheerders (aangeleverd aan de custodian) zijn de waarden van de beleggingen opgenomen in de jaarrekening van PCN. In de jaarrekening zijn diverse toelichtingen opgenomen van de beleggingen qua onderverdeling om zo een beter inzicht te geven in de verdeling en de risicospreiding. De informatie van de vermogensbeheerders is opgesteld op basis van look through. Door gebruik te maken van look through gegevens kan het zijn dat de totale waarde per beleggingscategorie afwijkt van de waarde per beleggingscategorie op de balans (dit heeft te maken met verdergaande verbeteringen die worden aangebracht in de look through methode). Dit komt voor als er binnen een beleggingsfonds meerdere categorieën aanwezig zijn, op totaal niveau over alle categorieën sluit de waarde wel.

Reële waarde

De beleggingen van het pensioenfonds worden gewaardeerd tegen de reële waarde per balansdatum. Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van genoteerde marktprijzen. Derivaten worden gewaardeerd door gebruik te maken van netto contante waardeberekeningen. Bepaalde instrumenten, zoals participaties in beleggingsfondsen worden gewaardeerd door gebruik te maken van de intrinsieke waarde. Het is gebruikelijk en mogelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Slechts indien de reële waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs.

Voor financiële instrumenten zoals beleggingsvorderingen en -schulden geldt dat de boekwaarde de reële waarde benadert als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde.

Vastgoedbeleggingen

Beleggingen in direct vastgoed worden gewaardeerd tegen de reële waarde per balansdatum, gebaseerd op door onafhankelijke deskundigen verrichte taxaties. Indien daartoe aanleiding is, wordt bij de waardering rekening gehouden met de feitelijke verhuursituatie en/of renovatieactiviteiten.

Beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de reële waarde, zijnde de beurskoers per balansdatum.

Niet-beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de reële waarde welke is bepaald op basis van de door de vermogensbeheerder van het pensioenfonds afgegeven intrinsieke waarde, zijnde een benadering van de marktwaarde.

Aandelen

Aandelen worden gewaardeerd tegen reële waarde. Voor beursgenoteerde aandelen is dit de beurswaarde. Voor niet- beursgenoteerde participaties in aandelenfondsen is dit de door de vermogensbeheerder afgegeven intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Vastrentende waarden

Vastrentende waarden worden gewaardeerd tegen reële waarde inclusief opgelopen rente. Voor beursgenoteerde vastrentende waarden is dit de beurswaarde per balansdatum. Voor niet-beursgenoteerde participaties in vastrentende waardenfondsen is dit de door de vermogensbeheerder afgegeven intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd tegen reële waarde, te weten de relevante marktnotering of, als die er niet is, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen.

Derivaatcontracten met een negatieve waarde worden in de balans onder de overige schulden en overlopende passiva verantwoord.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde. De waardering hiervan geschiedt tegen de intrinsieke waarde, die de reële waarde van de onderliggende beleggingen representeert.

Uitsplitsing beleggingen

De uitsplitsingen van de beleggingen zijn gebaseerd op key figures van de beleggingsfondsen.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Na de eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Overige activa

Onder meer worden hieronder de liquide middelen opgenomen voor zover dit banktegoeden betreft welke onmiddellijk opeisbaar zijn. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

Onder overige activa worden tevens geactiveerde posten opgenomen. De geactiveerde posten worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. De afschrijvingen worden berekend als een percentage over de aanschafprijs volgens de lineaire methode op basis van de verwachte economische levensduur.

De verwachte economische levensduur is als volgt:

- ZAF: 5 jaren
- Inventaris en inrichting: 5 jaren
- Vervoermiddelen: 5 jaren

Stichtingskapitaal en reserves

De algemene reserve houdt rekening met de financiële positie en de aard en omvang van de risico's die het pensioenfonds loopt. De algemene reserve is bedoeld voor het opvangen van de verzekeringstechnische risico's en beleggingsrisico's. Het jaarresultaat zal toegevoegd of onttrokken worden aan de algemene reserve.

Technische voorzieningen voor risico pensioenfonds**Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds**

Het ouderdomspensioen, het nabestaandenpensioen en het wezenpensioen worden gefinancierd op basis van kapitaaldekking. Ter bepaling van het benodigde kapitaal stelt het bestuur de hoogte van de technische voorzieningen vast op basis van de contante waarde van de verwachte uitgaande

kasstromen die voortvloeien uit de tot de datum van vaststelling opgebouwde pensioenaanspraken. De voorwaardelijke toeslagverlening maakt geen onderdeel uit van de technische voorzieningen.

Het pensioenfonds stelt toereikende technische voorzieningen vast met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen. Bij het vaststellen van technische voorzieningen neemt het pensioenfonds de volgende beginselen in acht:

- De gebruikte grondslagen inzake overlijden of arbeidsongeschiktheid en levensverwachting zijn gebaseerd op prudente beginselen;
- De methode en grondslag blijft van boekjaar tot boekjaar ongewijzigd, tenzij juridische, demografische of economische omstandigheden wijzigingen rechtvaardigen.

Uitgaande van deze uitgangspunten is het pensioenfonds gekomen tot de volgende grondslagen:

Rekenrente (voortschrijdend gemiddelde)

De gehanteerde rekenrente (voortschrijdend gemiddelde) is ultimo 2019 2,20% (ultimo 2018: 2,98%).

Sterftetafel

Net als ultimo 2018 wordt gebruik gemaakt van de Prognosetafel AG2018 zoals gepubliceerd door het Actuariel Genootschap (AG) onder toepassing van de correctiefactoren van het Verbond van Verzekeraars (ES-P2a) in verband met de zogenaamde verzekerdensterfte.

Gehuwdheidsfrequentie

Voor de gehuwdheid tot de pensioenleeftijd wordt uitgegaan van een onbepaalde actuariële factor met een leeftijdsafhankelijke gehuwdheidsfrequentie gebaseerd op CBS waarnemingen per 1 januari 2016.

Partnerfrequenties CBS	M	V
20-30	7%	14%
30-40	39%	48%
40-50	56%	60%
50-60	65%	66%
60-70	74%	68%

Na het bereiken van de pensioenleeftijd wordt uitgegaan van het bepaalde partner systeem.

Leeftijdsverschil

Verondersteld wordt dat de mannelijke deelnemers drie jaar ouder zijn dan hun partner. De vrouwelijke deelnemers worden verondersteld drie jaar jonger te zijn dan hun partner.

Uitkeringen

Bij de waardering van de aanspraken is uitgegaan van de veronderstelling dat de pensioenuitkeringen continu geschieden.

Kostenopslagen

Opslag voor excassokosten: 3,0% van de technische voorzieningen.

Eenmalige uitkeringen (smartengeld)

De voorziening voor smartengeld wordt actuariael bepaald vanaf 1 januari 2019 (2018: een opslag voor eenmalige uitkeringen voor actieve en premievrije deelnemers van 0,90% van de technische voorzieningen voor het ouderdomspensioen en voor pensioengerechtigden een opslag 1,25% van de technische voorzieningen van het ouderdomspensioen).

Wezenpensioen

Voor nog niet ingegane wezenpensioen worden de technische voorzieningen voor het opgebouwde latente nabestaandenpensioen met 1,5% verhoogd. Bij het bereiken van de pensioendatum komt deze opslag te vervallen.

De technische voorzieningen voor ingegane wezenpensioen worden bepaald door de contante waarde te bepalen van de toekomstige kasstromen; met sterfte wordt geen rekening gehouden.

Arbeidsongeschiktheid

Het fonds heeft een opslag in de premie opgenomen voor het arbeidsongeschiktheidsrisico. De omvang hiervan bedraagt vanaf 2018 10% van de jaarlijkse inkoopsom voor de pensioenopbouw inclusief de risicopremies voor het overlijdensrisico. De opslag in de premie valt in het jaar van de premieheffing vrij.

Leeftijdsbepaling

De leeftijdsbepaling geschiedt in maanden nauwkeurig.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Na de eerste verwerking worden schulden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Dekkingsgraad

De aanwezige dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

GRONDSLAGEN VOOR DE RESULTAATBEPALING**Algemeen**

Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben. De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Pensioenpremiebijdragen van werkgevers en werknemers

Onder pensioenpremiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan hen in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds

(In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als indirecte beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Aankoopkosten zijn verwerkt in de reële waarde van de beleggingen. Verkoopkosten worden verantwoord als onderdeel van de gerealiseerde herwaarderings.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten.

Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Kosten van vermogensbeheer

Onder kosten van vermogensbeheer worden de externe en de daaraan toegerekende interne kosten verstaan.

Verrekening van kosten

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen, e.d.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Uitvoeringskosten pensioenregeling

De uitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie technische voorzieningen voor risico pensioenfonds

De mutatie technische voorzieningen voor risico pensioenfonds betreft de wijzigingen in de waarde van de technische voorzieningen voor risico pensioenfonds.

Pensioenopbouw

De pensioenopbouw is de contante waarde van de pensioenaanspraken die toegekend zijn in het boekjaar.

Toeslagen

Het bestuur beslist jaarlijks of en in hoeverre pensioenrechten en pensioenaanspraken kunnen worden aangepast. Hierbij wordt als uitgangspunt de prijsontwikkeling genomen. Voor deze voorwaardelijke toeslagverlening is geen reserve gevormd en wordt geen premie betaald. De toeslagverlening wordt uit beleggingsrendement en/of aanwezige middelen van het pensioenfonds gefinancierd.

Rentetoevoeging

De in 2019 aan de voorziening pensioenverplichtingen toe te voegen interest is gebaseerd op de rekenrente (voortschrijdend gemiddelde) ultimo 2018, zijnde 2,98%.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de technische voorziening. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen in de verslagperiode.

Onttrekking voor uitvoeringskosten pensioenregeling

Toekomstige uitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de technische voorziening. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de kosten van de verslagperiode.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Hieronder zijn opgenomen de aan het verslagjaar toe te rekenen overdrachtswaarde van de overgenomen respectievelijk overgedragen pensioenaanspraken met betrekking tot de actuariële waarde.

Wijziging overige actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen voor de gehele bevolking als voor de populatie van het pensioenfonds. De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het pensioenfonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële grondslagen worden herzien.

Saldo overdrachten van rechten voor risico pensioenfonds

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Herverzekeringen

De financiële risico's van overlijden waren tot 13 oktober 2018 ondergebracht bij Ennia Caribe Leven N.V. op basis van een stop loss verzekering met een prioriteit van USD 250 en een eigen behoud van USD 40 per leven. Daarna is het overlijdensrisico verzekerd bij Guardian Group onder dezelfde voorwaarden.

Overige baten en lasten

De overige baten en lasten worden opgenomen voor de aan het verslagjaar toe te rekenen bedragen.

GRONDSLAGEN KASSTROOMOVERZICHT

Het kasstroomoverzicht is opgesteld overeenkomstig de directe methode. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

Toelichting op de geconsolideerde balans

ACTIVA

1. Beleggingen voor risico pensioenfonds¹⁴

	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2019	599	138.159	275.202	124	414.084
Aankopen	54	9.030	153.306	-	162.390
Verkopen	-	-2.912	-124.983	-	-127.895
Overige mutaties	-	-	-	9.928	9.928
Waardemutaties	-	37.137	20.128	-	57.265
Stand per 31 december 2019	653	181.414	323.653	10.052	515.772

	Vastgoed beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2018	599	158.283	235.396	67	394.345
Aankopen	-	410	96.693	-	97.103
Verkopen	-	-4.887	-50.971	-	-55.858
Overige mutaties	-	-	-	57	57
Waardemutaties	-	-15.647	-5.916	-	-21.563
Stand per 31 december 2018	599	138.159	275.202	124	414.084

Reële waarde

De waardering van de beleggingen vindt plaats tegen reële waarde. Afgezien van de beleggingsvorderingen en -schulden zijn de beleggingen van het pensioenfonds gewaardeerd tegen reële waarde per balansdatum. Het is over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de reële waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. De boekwaarde van alle activa en de financiële verplichtingen op balansdatum benadert de reële waarde. Zie voor waar dat niet van toepassing is de waarderingsgrondslag van de betreffende activa.

Voor de meerderheid van de beleggingen van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde beleggingen zijn gewaardeerd door middel van gebruikmaking van waarderingsmodellen en - technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten:

- Beleggingen met genoteerde marktprijzen worden verhandeld aan een effectenbeurs of betreffen liquide middelen. Hieronder vallen aandelen, obligaties, onderpanden en banktegoeden. Onder de genoteerde marktprijzen vallen ook beursgenoteerde fondsen met NAV-koers opgenomen, waarbij de waardering gebaseerd is op de intrinsieke waarde (ontleent aan de meest recente rapportages van de fundmanagers en de fund-to-fund managers).

¹⁴ Voor de beleggingswaarden en specificaties is aangesloten bij het vermogensbeheerverslag van Caceis.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

- Onafhankelijke taxaties worden toegepast voor de waardering van onroerend goed in bezit van het pensioenfonds. Alle vastgoedobjecten worden jaarlijks getaxeerd, met uitzondering van het kantoorpand voor eigen gebruik (taxatie eens in de 3 jaar). De taxaties gebeuren door externe taxateurs waarvan de onafhankelijkheid ten opzichte van de waardering onbetwist is. De juistheid en volledigheid van de gebruikte informatie voor de taxatie wordt gecontroleerd.
- Andere methode: marktwaardebepaling niet gebaseerd op marktdata, maar gebaseerd op aannames en schattingen die de prijs significant beïnvloeden. Onder deze methode vallen de lokale beleggingen in de vorm van onderhandse leningen.

Gehanteerde waarderingssystematiek op basis van de Richtlijn 290

Per 31 december 2019	Genoteerde marktprijzen	Taxaties	Andere methode	Totaal
Vastgoedbeleggingen	-	599	54	653
Aandelen	181.414	-	-	181.414
Vastrentende waarden	318.042	-	5.611	323.653
Overige beleggingen	9.977	-	-	9.977
Totaal	509.433	599	5.665	515.697

Per 31 december 2018	Genoteerde marktprijzen	Taxaties	Andere methode	Totaal
Vastgoedbeleggingen	-	599	-	599
Aandelen	138.159	-	-	138.159
Vastrentende waarden	270.170	-	4.875	275.045
Overige beleggingen	281	-	-	281
Totaal	408.610	599	4.875	414.084

Vastgoedbeleggingen

Specificatie vastgoedbeleggingen naar soort

	31-12-2019	31-12-2018
Direct vastgoed	653	599
Totaal	653	599

Het direct vastgoed wordt eens in de 3 jaar getaxeerd. In 2018 is het vastgoed op Bonaire getaxeerd. De waarde ultimo 2019 is gelijk gesteld aan de waarde ultimo 2018. In 2019 is gestart met de bouw van het tweede kantoorpand. Deze investering is meegenomen in de waarde direct vastgoed. Per balansdatum zijn geen vastgoedbeleggingen uitgeleend.

Aandelen

De aandelen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

		31-12-2019		31-12-2018
		%		%
Aandelenbeleggingsfondsen	181.414	100,0	138.159	100,0
Totaal	181.414	100,0	138.159	100,0

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

Vastrentende waarden

De vastrentende waarden kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Specificatie vastrentende waarden naar soort

	31-12-2019		31-12-2018	
		%		%
Staatsobligaties	209.457	64,7	172.993	62,9
Obligatiebeleggingfondsen	108.585	33,5	97.177	35,3
Lening	5.611	1,7	4.875	1,8
Totaal	323.653	100	275.045	100,0

Overige beleggingen

De overige beleggingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31-12-2019	31-12-2018
Liquide middelen	9.977	101
Overige	-	180
Totaal	9.977	281

2. Vorderingen en overlopende activa

	31-12-2019	31-12-2018
Vordering uit hoofde van de vaststellingsovereenkomst met BZK	4.000	5.000
Vordering op APC en APS uit hoofde van de boedelscheiding APNA	584	584
Premievorderingen op sponsors	3.057	1.753
Overige vorderingen	104	231
Totaal	7.745	7.568

Vordering uit hoofde van de vaststellingsovereenkomst met BZK

Het bestuur van PCN heeft in 2015 een claim ingediend bij de Nederlandse Staat. In het tweede kwartaal van 2018 is het bestuur van PCN tot overeenstemming gekomen met BZK over een eenmalige extra koopsom in 2018 van USD 25 miljoen (x USD 1,00) en een jaarlijkse extra premie van USD 1 miljoen (x USD 1,00) voor een periode van zes jaar (2018 tot en met 2023). De nog te ontvangen premie is opgenomen onder "vordering uit hoofde van de vaststellingsovereenkomst".

Vordering op APC uit hoofde van de boedelscheiding APNA

In 2016 is de boedelscheiding definitief afgerond. Echter uit onderzoek bleek dat diverse deelnemers door diverse oorzaken niet correct naar hun laatste standplaats zijn toebedeeld. De toedeling is vervolgens opnieuw vastgesteld en er is een nieuwe afrekening opgesteld. Daaruit blijkt dat APC en APS tezamen nog USD 6.903 verschuldigd waren aan PCN. APS en APC hebben een groot deel van deze vordering in 2018 inmiddels voldaan. In 2019 staat net als in 2018 nog een vordering van USD 584 op APC open.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

Premievorderingen op sponsors

De post premievordering op sponsors betreft de vordering van de reguliere pensioenpremies.

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

3. Overige activa

	31-12-2019	31-12-2018
ABN Amro	145	42
MCB Bank	6.005	13.366
Geactiveerde kosten zelfadministratie	2.009	321
Overige	60	174
Totaal	8.219	13.903

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn. Bankrekeningen die beheerd worden door de vermogensbeheerder zijn onder de overige beleggingen opgenomen.

Sinds 2018 worden de kosten die betrekking hebben op de zelfadministratie ("ZAF") geactiveerd. In de overige post wordt ook de geactiveerde waarde van inventaris en vervoermiddelen opgenomen. Hieronder volgt de afschrijvingsstaat van alle geactiveerde posten.

	ZAF	Inventaris en inrichting	Vervoermiddelen	Totaal
<i>Stand per 1 januari 2019</i>				
Aanschaffingswaarde	321	-	-	321
Cumulatieve afschrijving	-	-	-	-
Boekwaarde	321	-	-	321
<i>Mutaties in boekwaarde</i>				
Investerings	1.925	1	15	1.941
Desinvesteringen	-	-	-	-
Afschrijvingen	237	-	1	238
Saldo	1.688	1	14	1.703
<i>Stand per 31 december 2019</i>				
Aanschaffingswaarde	2.246	1	15	2.262
Cumulatieve afschrijving	237	-	1	238
Boekwaarde	2.009	1	14	2.024

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

PASSIVA

4. Groepsvermogen

Mutatieoverzicht groepsvermogen

	2019	2018
Stand per 1 januari	44.637	13.953
Uit bestemming saldo van baten en lasten	7.536	30.684
Stand per 31 december	52.173	44.637

Bestemming saldo van baten en lasten

Het resultaat over 2019 is volledig toegevoegd aan de algemene reserve van het pensioenfonds.

Solvabiliteit

	31-12-2019			31-12-2018	
		%			%
Aanwezig pensioenvermogen	520.102	111,1	433.201		111,5
Af: technische voorziening	467.929	100,0	388.564		100,0
Eigen vermogen	52.173	11,1	44.637		11,5
Af: vereist eigen vermogen	72.578	15,5	62.126		16,0
Vrij vermogen	-20.405	-4,4	-17.489		-4,5
Dekkingsgraad		111,1			111,5

Sinds 10 oktober 2013 dient het pensioenfonds een vereist eigen vermogen aan te houden. Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het pensioenfonds gebruik van het standaardmodel en is uitgegaan van de strategische asset mix in de evenwichtssituatie. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het pensioenfonds. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen onder de toelichting Risicobeheer en derivaten. De dekkingsgraad geeft aan in hoeverre een pensioenfonds in staat is om aan haar (toekomstige) pensioenverplichtingen te voldoen.

PCN hanteert voor het vaststellen van de verplichtingen ultimo 2019 een rekenrente (voortschrijdend gemiddelde) van 2,20%. De dekkingsgraad is als volgt berekend: (totale activa -/- kortlopende schulden) / technische voorzieningen * 100%.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

Het verloop van de aanwezige dekkingsgraad kan als volgt worden gespecificeerd.

	2019	2018
	%	%
Beginstand	111,5	103,5
Premie	1,5	1,6
Uitkeringen	0,2	-0,1
Toeslagen	-0,7	-2,0
Wijziging rentetermijnstructuur	-12,8	8,0
Rendement	13,7	-8,2
Actuariële grondslagen	0,1	0,6
Andere oorzaken	-2,4	8,1
Eindstand	111,1	111,5

Als het eigen vermogen lager is dan het minimale vereiste eigen vermogen bevindt het pensioenfonds zich in een situatie van dekkingstekort. Indien het eigen vermogen lager is dan het vereiste eigen vermogen, maar wel tenminste gelijk is aan het minimale vereiste eigen vermogen, bevindt het pensioenfonds zich in een situatie van reservetekort.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op balansdatum hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen en lager dan het vereist eigen vermogen. Hierdoor is geen sprake van een dekkingstekort en wel sprake van een reservetekort.

Herstelplan

PCN heeft gezien de verslechtering van de financiële positie een nieuw langetermijnherstelplan opgesteld per 31 december 2019 en op 30 april 2020 ingediend bij DNB.

5. Technische voorzieningen

Mutatie technische voorzieningen

	Voorziening pensioenverplichting
Stand per 1 januari 2019	388.564
Mutatie technische voorzieningen	79.365
Stand per 31 december 2019	467.929

De mutatie technische voorzieningen wordt nader toegelicht onder de toelichting op de staat van baten en lasten.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

De voorziening voor pensioenverplichtingen is naar categorie van deelnemers (in aantal en bedrag) als volgt samengesteld:

	31-12-2019		31-12-2018	
	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
Deelnemers (incl. AO-ers)	3.194	230.240	2.918	167.343
Gewezen deelnemers	1.680	60.034	1.811	59.162
Pensioentrekkenden	860	177.655	799	162.059
Totaal	5.734	467.929	5.528	388.564

De methode voor de berekening van de pensioenverplichtingen is zodanig toegepast dat er geen sprake is van een financieringsachterstand. Dit betekent dat alle opgebouwde aanspraken zijn opgenomen in de technische voorzieningen. Naar hun aard hebben de technische voorzieningen in het algemeen een langlopend karakter.

De voorzieningen per status zijn inclusief opslagen en indexatie.

Korte beschrijving van de pensioenregeling en toeslagverlening

De pensioenregeling behelst de uitvoering van de tussen de Minister van Binnenlandse Zaken, sectorwerkgever BES met de bonden overheidspersoneel overeengekomen pensioenovereenkomst. De hoogten van de pensioenen zijn afhankelijk van de diensttijd en de pensioengrondslag, waarbij de pensioengrondslag gelijk is aan het ambtelijk inkomen verminderd met de franchise.

Het jaarlijkse ouderdomspensioen is gelijk aan 1,75% van de pensioengrondslag op de datum van opname in de regeling vermenigvuldigd met de diensttijd. Bij wijziging van de pensioengrondslag wordt het jaarlijkse ouderdomspensioen verhoogd of verlaagd met 1,75% maal de toekomstige diensttijd. Er is derhalve sprake van een middelloonregeling.

Het nabestaandenpensioen bedraagt 70% van het ouderdomspensioen.

Het wezenpensioen bedraagt voor pensioengerechtigde kinderen 14% van het ouderdomspensioen, waarbij een verdubbeling geldt voor volle wezen.

Het invaliditeitspensioen bedraagt het ouderdomspensioen dat de betrokken deelnemer zou hebben opgebouwd indien deze tot de AOV-gerechtigde leeftijd zijn of haar betrekking had kunnen vervullen indien deze niet was ontslagen wegens arbeidsongeschiktheid.

Het pensioenfonds kent een voorwaardelijke toeslagregeling. Uitgangspunt hierbij is dat de pensioenaanspraken en pensioenrechten in principe jaarlijks per 1 januari worden aangepast aan de prijsontwikkeling. Onder prijsontwikkeling wordt verstaan het gemiddelde van de prijsontwikkelingen van Saba, Sint Eustatius en Bonaire gewogen naar het aantal inwoners per eiland. Hierbij geldt de prijsontwikkeling ultimo november volgens de publicatie van het CBS.

Verdere details over de pensioenregeling en toeslagverlening zijn opgenomen in het bestuursverslag.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

6. Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva	31-12-2019	31-12-2018
Crediteuren	200	487
Uitkeringen	498	267
Afdracht loonheffing en premies	905	778
Afdracht belastingen	208	169
Herverzekeringsmaatschappij ¹⁵	-	255
Te betalen kosten	474	240
Overige schulden	9.349	42
Correctie aansluiting RC PMCN en PCN	-	116
Totaal	11.634	2.354

De post uitkeringen bevat een reservering voor uitkeringen aan pensioengerechtigden die zich niet hebben gemeld voor een uitkering dan wel onvindbaar zijn. Het bestuur van het pensioenfonds heeft besloten om voor deze groep uitkeringsgerechtigden een reservering van 5 uitkeringsjaren aan te houden totdat de uitkeringsgerechtigde zich meldt dan wel de leeftijd van 80 jaar heeft bereikt. Vanaf dat moment zal de reservering vrijvallen.

In 2018 wordt een post van 116 meegenomen omdat de RC van PMCN in 2018 niet aan sloot bij de RC van PCN welke in de geconsolideerde balans van 2018 in dit jaarverslag wel wordt meegenomen.

De post overige schulden bestaat hoofdzakelijk uit een post voor nog af te wikkelen beleggingen (USD 9.312K).

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Risicobeheer en derivaten

Solvabiliteitsrisico

Het pensioenfonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het pensioenfonds is het nakomen van de nominale pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de actuariële waarde van de pensioenverplichtingen. Het belangrijkste risico voor het pensioenfonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd.

Indien de solvabiliteit van het pensioenfonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het pensioenfonds de premie voor de werkgevers en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslagverlening van opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het pensioenfonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen. In 2019 is er sprake geweest van een licht negatieve ontwikkeling

¹⁵ In 2019 is nog geen eindafrekening opgesteld in verband met het inrichten van de pensioenadministratie. In 2018 betreft de schuld aan de herverzekeraar van 255 de factuur van Ennia met betrekking tot 13 oktober 2018. De hoogte van de nog te ontvangen factuur van Guardian Group voor de herverzekering van overlijdensrisico's vanaf 14 oktober 2018 tot het einde van het boekjaar is nog niet bekend.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

van de solvabiliteit. Omdat de dekkingsgraad nog voldoende op niveau was, kon er wel een toeslag kon worden toegekend.

	31-12-2019	31-12-2018
Het tekort op FTK grondslagen is als volgt:		
Technische voorziening (FTK-waardering)	467.929	388.564
Buffers:		
S1 Renterisico	24.401	26.447
S2 Risico zakelijke waarden	48.573	39.097
S3 Valutarisico	21.224	15.952
S4 Grondstoffenrisico	0	
S5 Kredietrisico	8.795	5.546
S6 Verzekeringstechnisch risico	15.424	13.748
S10 Actief beheer		
Diversificatie effect	-45.839	-38.626
Totaal S (vereiste buffers)	72.578	62.126
Vereist pensioenvermogen (art. 13c Pensioenwet BES)	540.507	450.690
Aanwezig pensioenvermogen	520.102	433.139
Overschot/(Tekort)	-20.405	-17.551

Bij de berekening van de buffers past het pensioenfonds de standaardmethode toe. Voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de asset mix in de evenwichtssituatie. De afname van het renterisico wordt veroorzaakt door het feit dat de rente in 2019 is gedaald.

In 2019 is het vereist eigen vermogen hoger indien deze wordt bepaald op basis van de feitelijke beleggingsmix. Bovenstaand worden daarom de buffers opgenomen op basis van de feitelijke beleggingsmix.

Beleid en risicobeheer

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- beleggingsbeleid;
- premiebeleid;
- herverzekeringsbeleid;
- toeslagenbeleid.

De keuze en toepassing van beleidsinstrumenten vindt plaats na uitvoerige analyses ten aanzien van te verwachte ontwikkelingen van de verplichtingen en de financiële markten. Daarbij wordt onder meer gebruikgemaakt van ALM-studies, portefeuilleconstructiestudies en continuïteitsanalyses. Een ALM-studie en portefeuilleconstructiestudies zijn een analyse van de structuur van de pensioenverplichtingen en van verschillende beleggingsstrategieën en de ontwikkeling daarvan in diverse economische scenario's. De uitkomsten van deze analyses vinden hun weerslag in jaarlijks door het bestuur vast te stellen beleggingsrichtlijnen als basis voor het uit te voeren beleggingsbeleid. De beleggingsrichtlijnen geven normen en limieten aan waarbinnen de uitvoering van het

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

beleggingsbeleid moet plaatsvinden. Ze zijn gericht op het beheersen van de volgende belangrijkste (beleggings-)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid mag vanaf 2020 gebruik gemaakt van rentederivaten.

Marktrisico's (S1 - S4)

Het marktrisico omvat het matching-/renterisico (S1), prijs(koers)risico (S2 en S4) en het valutarisico (S3). Marktrisico omvat de mogelijkheden voor winst of verlies en door een verandering van marktfactoren. Marktfactoren kunnen bijvoorbeeld marktprijzen zijn van aandelen, obligaties, vastgoed en private equity (prijsrisico), maar ook valutakoersen (valutarisico) of rentes (renterisico).

De strategie van het pensioenfonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen en risicohouding. Het marktrisico wordt op dagelijkse basis beheerst in overeenstemming met de aanwezige beleidskaders en richtlijnen. De overallmarktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

De mate waarin de beleggingsportefeuille van het pensioenfonds gevoelig is voor het prijs- en renterisico is in de volgende alinea weergegeven, vervolgens worden de overige risico's die het pensioenfonds loopt nader toegelicht.

S1 Matching-/renterisico

Het matching-/renterisico is het risico dat activa en passiva (inclusief off-balanceposten) dan wel inkomsten en uitgaven, op langere termijn niet volledig gematcht zijn. De verplichtingen van het pensioenfonds worden ultimo 2019 gewaardeerd tegen een (maandelijks vastgestelde) rekenrente (voortschrijdend gemiddelde) van 2,20% (ultimo 2018: 2,98%). De waarde van de verplichtingen is binnen het boekjaar niet onderhevig aan rentebewegingen. Het renterisico van de beleggingen werd in 2019 voor 50% afgedekt.

De samenstelling van de vastrentende waarden naar looptijd op basis van het 'look through'-principe is als volgt:

	31-12-2019		31-12-2018	
		%		%
Resterende looptijd < 1 jaar	42.106	13,0	0	0,0
Resterende looptijd > 1 en < 5 jaar	17.421	5,4	45.294	16,6
Resterende looptijd > 5 jaar	263.651	81,6	227.226	83,4
Totaal	323.178	100,0	272.520	100,0

S2 en S4 Prijsrisico

Het prijsrisico is het risico van wijzigingen in de waarde van de beleggingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij waardewijzigingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijsrisico wordt in bepaalde mate bewust gelopen en kan worden gemitigeerd door diversificatie. In aanvulling hierop kan het prijsrisico worden gehedged door het gebruik van afgeleide financiële instrumenten (derivaten). Het pensioenfonds kan vanaf 2020 gebruik maken van rentederivaten.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

Specificatie vastgoed beleggingen naar aard

	31-12-2019		31-12-2018	
		%		%
Kantoren	653	100,0	599	100,0
Totaal	653	100,0	599	100,0

Specificatie aandelen naar sector

	31-12-2019		31-12-2018	
		%		%
Financiële instellingen (w.o. banken en verzekeraars)	31.454	17,8	24.530	18,6
Nijverheid en industrie	32.815	18,6	26.054	19,8
Handel	36.117	20,4	28.446	21,6
Overige dienstverlening	68.017	38,5	45.168	34,3
Overige	8.419	4,7	7.642	5,8
Totaal	176.822	100,0	131.839	100,0

Specificatie aandelen naar regio

	31-12-2019		31-12-2018	
		%		%
Europa	41,045	23,2	30.088	22,8
Noord-Amerika	91,971	52,0	70.359	53,4
Oceanië	18,675	10,6	14.510	11,0
Emerging markets	23,799	13,5	15.830	12,0
Overig	1,332	0,7	1.052	0,8
Totaal	176.822	100,0	131.839	100,0

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

S3 Valutarisico

Het valutarisico is het risico dat wisselkoersschommelingen de waarde van een belegging beïnvloeden. De vreemde valutapositie is op basis van het 'look through'-principe als volgt weer te geven.

Beleggingen uitgesplitst naar vreemde valuta	31-12-2019	31-12-2018
AUD	3.376	2.771
CAD	4.975	3.882
CHF	5.275	3.655
DKK	1.027	745
EUR	18.651	13.441
GBP	9.306	7.061
HKD	8.547	6.782
JPY	13.287	9.858
NOK	348	316
NZD	136	92
SEK	1.507	1.151
SGD	635	547
Other	34.728	25.565
Totaal niet USD	101.798	75.866
USD	413.844	337.597
Totaal	515.642	413.463

S5 Kredietrisico

Het kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het pensioenfonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het pensioenfonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het pensioenfonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het pensioenfonds financiële verliezen lijdt.

Ter afdekking van het settlementrisico wordt door het pensioenfonds in de internationale portefeuille enkel belegd in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementsysteem functioneert. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied. Het pensioenfonds kan vanaf 2020 beleggen in rentederivaten (via central clearing).

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

Specificatie beleggingsportefeuille naar regio:

	31-12-2019		31-12-2018	
		%		%
Mature markets	460.366	89,3	371.441	89,9
Emerging markets	55.402	10,7	41.769	10,1
Totaal	515.768	100,0	413.210	100,0

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille op basis van het 'look through'-principe kan het volgende overzicht worden gegeven.

	31-12-2019		31-12-2018	
		%		%
AAA	2.665	0,8	186	0,1
AA	218.565	67,6	184.915	67,9
A	16.696	5,2	28.834	10,6
BBB	15.747	4,9	12.433	4,6
< BBB	51.939	16,1	27.778	10,2
Geen rating	17.566	5,4	18.374	6,7
Totaal	323.178	100,0	272.520	100,0

S6 Verzekeringstechnisch risico

De belangrijkste verzekeringstechnische risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden, arbeidsongeschiktheid en het toeslagrisico.

Langlevensrisico

Het langlevensrisico is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van sterftetafels met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Overlijdensrisico

Het overlijdensrisico betekent dat het pensioenfonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het pensioenfonds geen voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen. De financiële risico's van overlijden zijn verzekerd bij Guardian Group.

Arbeidsongeschiktheidsrisico

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het pensioenfonds voorzieningen moet treffen voor het toekennen van een arbeidsongeschiktheidspensioen ("schadereserve"). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie bepaald. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

Toeslagrisico

Het bestuur beslist jaarlijks of en in hoeverre pensioenrechten en pensioenaanspraken kunnen worden aangepast. Hierbij wordt als uitgangspunt de prijsontwikkeling genomen. Voor deze voorwaardelijke toeslagverlening is geen reserve gevormd en wordt geen premie betaald. De toeslagverlening wordt uit beleggingsrendement en/of aanwezige middelen van het pensioenfonds gefinancierd. Per 1 januari 2020 is een toeslag toegekend van 0,75%.

S7 Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen. Hierdoor kan het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico wordt beheerst door in het strategische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor liquide beleggingen. Er wordt eveneens rekening gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies. Inzake het liquiditeitsrisico wordt vermeld dat het pensioenfonds in haar beleggingsportefeuille over voldoende obligaties en beleggingsfondsen beschikt die onmiddellijk zonder waardeverlies verkocht kunnen worden gemaakt om eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren.

S8 Concentratierisico

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen, moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Concentratierisico is gemeten naar concentratie van een land of bij een tegenpartij.

In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren, bedrijven of tegenpartijen. Een portefeuille van beleggingen die sterk sector gebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen.

Bij de bepaling van het vereist vermogen past het pensioenfonds het standaardmodel van de DNB toe. In dat model wordt het concentratierisico vooralsnog op nihil gesteld.

S9 Operationeel risico

Het operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het pensioenfonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur. Het bestuur heeft de activiteiten uitbesteed aan meerdere uitvoeringsorganisaties, zoals een administrateur, een verzekeraar en een vermogensbeheerder:

- De pensioenuitvoering was tot 31 december 2018 uitbesteed aan Stichting Administratie Groep Holland (AGH). Tot 1 januari 2016 was de pensioenuitvoering uitbesteed aan Syntrus Achmea Pensioenbeheer N.V. Sinds 2019 voert PCN zelf de administratie uit.
- De financiële risico's van overlijden zijn vanaf 14 oktober 2018 ondergebracht bij Guardian Group.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

- Het pensioenfonds heeft Fiduciair Beheer van de internationale portefeuille en het vermogensbeheer uitbesteed aan BlackRock. Het pensioenfonds heeft Fiduciair Beheer van de lokale portefeuille uitbesteed aan The Curaçao Financial Group.
- Caceis Investor Services is de custodian van het pensioenfonds. Caceis Investor Services verzorgt in dit kader de reguliere bewaarneming van effecten/beleggingsfondsen, als ook de uitvoering van effectentransacties. De performancemeting wordt door de Fiduciair managers gedaan.
- Het fonds heeft de bestuursondersteuning uitbesteed aan Montae Bestuurscentrum B.V. (Montae).

Met deze partijen zijn overeenkomsten en/of service level agreements (SLA) gesloten. Het bestuur beoordeelt jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering van de vermogensbeheerder en pensioenuitvoerder door middel van performancerapportages (alleen vermogensbeheerders), SLA-rapportages en onafhankelijk getoetste interne beheersingsrapportages (ISAE 3402- rapportages).

Aangezien hiermee sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's worden door het fonds hiervoor geen buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

Systeemrisico

Het systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert waardoor beleggingen van het pensioenfonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het pensioenfonds niet beheersbaar.

Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen het pensioenfonds, de aangesloten werkgevers en hun bestuurders.

Transacties met bestuurders, leden van de Raad van Toezicht en leden van het Advies- en Verantwoordingsorgaan

De bestuurders, leden van de Raad van Toezicht en leden van het Advies- en Verantwoordingsorgaan ontvangen een beloning van het pensioenfonds. De vaste maandelijkse vergoedingen worden in de tabel weergegeven.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

Bedragen x USD 1,00	2019	2018
Bestuursvoorzitter	3.570	3.500
Bestuursleden	1.785	1.750
Bestuursleden met een bijzondere portefeuille	2.678	2.625
Raadsvoorzitter	555	528
Raadsleden	555	528
Voorzitter AVO	230	230
AVO leden	230	230

Er zijn geen leningen verstrekt aan en er zijn geen vorderingen op (voormalige) bestuurders, leden van de Raad van Toezicht en leden van het Advies- en Verantwoordingsorgaan. Genoemde bedragen zijn hier in USD opgenomen.

Overige transacties met verbonden partijen

Betreffende het uitvoeringsreglement tussen pensioenfondsen en werkgevers met betrekking tot de financiering van de aanspraken en de uitvoering van de regeling is het volgende relevant:

- Elke werkgever is een pensioenbijdrage aan het pensioenfonds verschuldigd voor iedere in zijn dienst zijnde werknemer. De pensioenpremie wordt vanaf 1 januari 2011 geheven over de pensioengrondslag, waarbij de pensioengrondslag gelijk is aan het ambtelijk inkomen verminderd met de franchise. De premie is een percentage van de pensioengrondslag tot een maximum van 22% van het ambtelijk inkomen. De premie wordt jaarlijks vastgesteld.
- De werkgever is de premie die vastgesteld wordt voor zijn werknemers verschuldigd aan het pensioenfonds. De werknemer is een eigen bijdrage verschuldigd die door de werkgever ingehouden wordt op zijn salaris. Indien de werkgever de pensioenbijdragen niet of niet volledig betaalt, zal het pensioenfonds de betrokken werkgever uiterlijk een maand na het verstrijken van de betalingstermijn een eerste aanmaning sturen. Indien daarop binnen een maand niet of niet volledig is betaald, zal het pensioenfonds de werknemers hierover informeren. Gelijktijdig zal het pensioenfonds de premie, wettelijke of reglementaire boeten en aanmaningskosten invorderen per dwangbevel.
- Indien 3 maanden daarna nog steeds niet of niet volledig is betaald, zal het pensioenfonds de opbouw van pensioenaanspraken van de betrokken werknemers beëindigen, onderscheidenlijk beperken en de pensioenaanspraken op risicobasis geheel of gedeeltelijk doen vervallen.
- Indien de maximale pensioenpremie niet toereikend blijkt te zijn, worden de toekomstige pensioenaanspraken door het bestuur van het pensioenfonds (eventueel tijdelijk) naar beneden bijgesteld. Een wijziging van de pensioenaanspraken gaat in op de eerste dag van het kalenderjaar volgend op het kalenderjaar waarbinnen het besluit tot het naar beneden bijstellen van de pensioenrechten is genomen.

NIET IN DE BALANS OPGENOMEN ACTIVA EN VERPLICHTINGEN

Beëindiging contract pensioenadministrateur

Per 1 januari 2016 was de uitvoering ondergebracht bij Administratie Groep Holland (AGH). De einddatum van de uitbestedingsovereenkomst met AGH was 31 december 2020. De jaarlijks te betalen vaste vergoeding bedroeg ongeveer USD 0,5 miljoen (x USD 1,00). PCN heeft de

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE BALANS

overeenkomst per 31 december 2018 opgezegd omdat PCN door de uitbesteding geen beheerste en integere bedrijfsvoering kon waarborgen. Er is in 2020 overeenstemming bereikt met AGH over de beëindiging en PCN heeft in mei 2020 een bedrag van 120.000 (x EURO 1,00) betaald aan AGH (wat neer komt op ca USD 134.000 (x USD 1,00) en PCN zal de archieven over de periode 2016 tot en met 2018 zo snel mogelijk ontvangen van AGH. Dit bedrag is niet opgenomen in de schulden in boekjaar 2019.

Claims uit het verleden

Het komt voor dat werknemers zich melden met een mogelijk recht op pensioen over de jaren voor 10 oktober 2010, terwijl zij niet zijn opgenomen in het deelnemersbestand bij APNA. Als indirecte rechtsopvolger is PCN gehouden aan een correcte uitvoering van de pensioenregeling, ook als het betrekking heeft op de periode voor 10 oktober 2010 terwijl PCN geen inzicht heeft noch kan hebben in de eventuele omvang hiervan. Met het verstrijken van de tijd neemt naar verwachting de omvang af. In 2019 zijn enkele verzoeken tot herberekening van het pensioen met betrekking tot de periode voor 10 oktober 2010 door PCN ontvangen. De impact op de financiële positie is nog niet bekend maar ingeschat wordt dat de impact beperkt is doordat de correcties veelal een financieel en een actuair effect tot gevolg hebben.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten

7. Pensioenpremiebijdragen van werkgevers en werknemers

Elke werkgever is een pensioenbijdrage aan het pensioenfonds verschuldigd voor iedere in zijn dienst zijnde werknemer. De pensioenpremie wordt geheven over de pensioengrondslag, waarbij de pensioengrondslag gelijk is aan het ambtelijk inkomen verminderd met de franchise. De premie is een percentage van de pensioengrondslag tot een maximum van 22% van de salarissom. De premie wordt jaarlijks vastgesteld.

De premie voor 2019 is door het bestuur vastgesteld op 35,1% van de pensioengrondslag, waarbij 1/3e van de premie (11,7%) door de werkgever wordt ingehouden op het salaris van de deelnemer, en 2/3e (23,4%) ten laste van de werkgever komt.

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord. De feitelijk ontvangen premie dient ten minste gelijk te zijn aan de kostendeekkende premie. De feitelijke en de kostendeekkende premie zijn als volgt:

	2019	2018
Actuarieel benodigde koopsom	15.748	15.769
Opslag voor uitvoeringskosten	1.670	1.710
Solvabiliteitsopslag	2.442	2.665
Kostendeekkende premie	19.860	20.144
Feitelijke premie	26.221	24.188

In de feitelijke premie is USD 176K opgenomen voor premiefacturen met betrekking tot de periode voor 10-10-2010. In voorgaande jaren werd dit opgenomen bij overige baten.

8. Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

De beleggingsresultaten worden gesplitst voor de directe en de indirecte beleggingsopbrengsten. De kosten voor vermogensbeheer worden hieraan onttrokken.

De kosten van vermogensbeheer omvatten de kosten die door de custodian en vermogensbeheerder(s) direct bij het fonds in rekening zijn gebracht. De kosten bestaan uit beheervergoedingen (exclusief vergoeding voor fiduciar management en inclusief de indirecte kosten die binnen de beleggingsfondsen worden ingehouden) en overige vermogensbeheerkosten (o.a. bewaarloon en vergoeding voor fiduciair management).

Transactiekosten zijn onderdeel van de aan- en verkooptransacties van beleggingen. Deze zijn eveneens onderdeel van de indirecte beleggingsopbrengsten en worden in de tabel niet zichtbaar gemaakt en zijn verwerkt in de directe en indirecte beleggingsopbrengsten.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Het beleggingsresultaat in deze opstelling wijkt af van het beleggingsresultaat in de staat van baten en lasten. Het verschil wordt veroorzaakt doordat de kosten voor vermogensbeheer in de staat van baten en lasten gebaseerd zijn op de betalingen in het boekjaar met betrekking tot vermogensbeheer en de kosten in deze opstelling gebaseerd zijn op de kosten die betrekking hebben op boekjaar.

2019	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogensbeheer	Totaal
Aandelen	3	38.055	-197	37.861
Vastrentende waarden	1.448	37.398	-180	38.666
Overige beleggingen	16	-	-822	-806
Totaal	1.467	75.453	-1.199	75.721

2018	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogensbeheer	Totaal
Aandelen	-	-15.647	-216	-15.863
Vastrentende waarden	629	-6.073	-165	-5.610
Overige beleggingen	-20	-2	-564	-585
Totaal	609	-21.722	-945	-22.058

9. Overige baten

	2019	2018
Baten uit hoofde van de vaststellingsovereenkomst met BZK	-	31.000
Overige baten	3	-
Totaal	3	31.000

De overige baten betreffen in 2019 huurinkomsten voor een werkplek.

10. Pensioenuitkeringen

	2019	2018
Ouderdomspensioen	9.292	N/A
Partnerpensioen	1.305	N/A
Wezenpensioen	56	N/A
Arbeidsongeschiktheid	748	N/A
Afkopen	494	65
Overige	26	10.895
Totaal	11.921	10.960

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

De overige uitkeringen betreffen uitkeringen die op basis van afspraken uit de periode voor 10-10-2010 op basis van een vaste koers worden uitbetaald en correcties die gemaakt zijn in de financiële administratie.

In 2018 had PCN onvoldoende documentatie beschikbaar om een precieze opsplitsing te maken van de uitkeringen, waardoor het totaalbedrag onder overige is gepresenteerd.

11. Uitvoeringskosten pensioenregeling

Uitvoeringskosten	2019	2017
Administratiekosten	748	720
Adviseurs- en controlekosten	952	1.025
Bestuurskosten	278	291
Afschrijvingskosten	238	-
Overige kosten	177	99
Totaal	2.393	2.135

De kosten die gemaakt zijn voor het opzetten van het administratiekantoor en de implementatie van systemen worden in 5 jaar afgeschreven.

Honoraria onafhankelijke accountant

Ernst & Young Dutch Caribbean, Curaçao is de onafhankelijke account van het fonds. In het boekjaar en voorgaand jaar zijn de volgende accountants-honoraria ten laste van het resultaat gebracht:

2019	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal
Controle van de jaarrekening	68	-	68
Andere controlewerkzaamheden	18	-	18
Totaal	86	-	86

2018	Onafhankelijke accountant	Overig netwerk	Totaal
Controle van de jaarrekening	60	-	60
Andere controlewerkzaamheden	-	-	-
Totaal	60	-	60

Deze werkzaamheden met betrekking tot boekjaar 2019 als 2018 zijn uitgevoerd door Ernst & Young Dutch Caribbean. In bovenstaande opstelling is de methode gehanteerd waarbij wordt opgegeven de in het boekjaar ten laste gebrachte totale honoraria voor onderzoek van de jaarrekening en verslagstaten en de totale honoraria voor andere controleopdrachten, uitgevoerd door de onafhankelijke accountant.

Personeelsleden

Per 1 januari 2019 zijn de 3 vaste medewerkers van PCN die op de loonlijst van Montae stonden in dienst getreden van PCN. Op 15 maart 2019 is één medewerker bij PCN in dienst gekomen. Per 1 april 2019 zijn vervolgens nog 6 medewerkers in dienst getreden van PCN. De personeelskosten (lonen en pensioen) bedragen USD 353. De werknemers bouwen pensioen op bij PCN.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Bezoldiging bestuurders

De transacties met bestuurders, leden van de Raad van Toezicht en leden van het Advies- en Verantwoordingsorgaan hebben betrekking op de vergoedingen voor de werkzaamheden verband houdende met vergaderingen. De vergoedingen bestaan uit vacatiegeld, vergoeding van reis- en verblijfkosten en overige bestuurskosten. Afgezien hiervan zijn geen bezoldigingen toegekend.

12. Mutatie technische voorzieningen voor risico pensioenfonds

	2019	2018
Pensioenopbouw	15.748	15.769
Toeslagen	3.462	7.619
Rentetoevoeging	11.714	9.744
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-11.552	-10.229
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	-347	-305
Wijziging marktrente	60.002	-31.241
Wijziging actuariële grondslagen en methoden	-288	-2.343
Wijziging uit hoofde van waardeoverdrachten	0	-523
Overige mutaties	626	31
Totaal	79.365	-11.479

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariële berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Toeslagen/Korting

Het bestuur beslist jaarlijks of en in hoeverre pensioenrechten en pensioenaanspraken kunnen worden aangepast. Hierbij wordt als uitgangspunt de prijsontwikkeling genomen. Voor deze voorwaardelijke toeslagverlening is geen reserve gevormd en wordt geen premie betaald. De toeslagverlening wordt uit beleggingsrendement en/of aanwezige middelen van het pensioenfonds gefinancierd.

Het bestuur heeft besloten de pensioenaanspraken voor actieven, slapers en pensioengerechtigden per 1 januari te verhogen met 0,75%. Deze indexatie is verwerkt in de technische voorziening per 31 december 2019.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn in 2019 opgerent met 2,98% (2018: 2,53%).

Onttrekking voor pensioenuitkeringen

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuariële berekend en opgenomen in de technische voorziening. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen in de verslagperiode.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten

Toekomstige uitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuariael berekend en opgenomen in de technische voorziening. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de kosten van de verslagperiode.

Wijziging marktrente

De rekenrente is gebaseerd op het 12-maands voortschrijdend rekenkundig gemiddelde van de interne rente. Om maandelijks de interne rente te berekenen is de voorziening pensioenverplichtingen bepaald op basis van de verwachte PCN-specifieke kasstromen en de USD-swapcurve. Daarbij is een vaste rekenrente (interne rente) bepaald.

Het gemiddelde van de interne renten van de laatste 12 maanden is per 31 december 2019 gelijk aan 2,20%. De overgang op deze rekenrente van 2,98% naar 2,20% per 31 december 2019 heeft geleid tot een stijging van de voorziening pensioenverplichting per 31 december 2019.

Wijziging overige actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen voor de gehele bevolking als voor de populatie van het pensioenfonds.

De vaststelling van de toereikendheid van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het pensioenfonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële grondslagen worden herzien.

Overige mutaties

	2019	2018
Resultaat op sterfte	362	1.135
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	-1.019	322
Resultaat op mutaties	1.702	-1.081
Overig mutaties technische voorzieningen	-419	-346
Eindstand	626	30

Eind 2017 is een extracomptabele voorziening voor de hertoedeling en 10-10-2010 correcties opgenomen. Een groot deel daarvan is in 2018 en 2019 verwerkt. Dit is verwerkt in de analyse als een resultaat overige mutaties technische voorzieningen.

13. Saldo overdrachten van rechten risico pensioenfonds

In 2019 heeft het fonds voor een totaal bedrag van 71 USD aan waardeoverdrachten uitgevoerd. Deze waardeoverdrachten hadden betrekking op 2018 en zijn actuariael nog niet uitgevoerd.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

14. Herverzekeringen

	2019	2018
Premies voor overlijdensrisico	335	199
Uitkeringen van herverzekerd nabestaandepensioen	-	-
Totaal	335	199

Het overlijdensrisico is herverzekerd bij Guardian Group.

15. Overige lasten

	2019	2018
Overige lasten	242	-
Totaal	242	-

De overige lasten betreft de verhoging van de reserve voor onvindbare deelnemers.

16. Gebeurtenissen na balansdatum

De Coronacrisis die begin 2020 de wereld trof heeft een aanzienlijke impact op de financiële markten. Het bestuur van PCN volgt de ontwikkelingen nauwgezet. Op de datum van dit verslag is het te vroeg om de structurele impact van het coronavirus op de langere termijn te bepalen. PCN heeft onderstaande stappen ondernomen naar aanleiding van de Coronacrisis.

Business continuity

Het bestuur van PCN beschikt over een business continuity plan (hierna: BCP). Hierin staat beschreven hoe PCN dient te handelen in geval van een crisis. PCN heeft dit BCP direct toegepast aan het begin van de Coronacrisis. Het crisisteam is bijeengekomen en heeft maatregelen getroffen om a. de veiligheid van de medewerkers zo goed mogelijk te waarborgen en b. om de pensioenuitkeringen te kunnen blijven uitbetalen. Voorbeelden van maatregelen zijn het realiseren van de mogelijkheid om thuis te werken, het tijdelijk niet op kantoor ontvangen van deelnemers en werkgevers en het implementeren van het hygiëne protocol zoals door het RIVM opgesteld. Ook heeft PCN gezorgd voor spreiding van de liquiditeiten over meerdere bankrekeningen zodat te allen tijde de uitkeringen aan de pensioengerechtigden gestand kan worden gedaan. Bestuursvergaderingen vinden sinds de crisis telefonisch of via videoconferencing plaats.

Financieel crisisplan

Het bestuur beschikt naast het BCP ook over een financieel crisisplan. Dit crisisplan is niet in werking getreden, daar de dekkingsgraad op moment van schrijven ver boven het kritische niveau van 88% lag.

Vanaf het moment van het uitbreken van het Coronavirus begin maart 2020 heeft het bestuur de beleggingsportefeuille wekelijks gemonitord en is er wekelijks overleg geweest met beide fiduciair managers over zowel de lokale als internationale ontwikkelingen en portefeuilles. De afzonderlijke beleggingscategorieën zijn gedurende de meest volatiele periode in maart en april binnen de door het bestuur vastgestelde bandbreedtes gebleven. Herbalanceringsacties hoefde daarom niet plaats te vinden.

TOELICHTING OP DE GECONSOLIDEERDE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Internationale portefeuille

Er is een scenario-analyse uitgevoerd, welke inzicht geeft in de ontwikkeling van de dekkingsgraad van diverse Corona-schok scenario's. Er zijn drie schokscenario's doorgerekend: gematigd herstel, wereldwijde recessie en angst voor economische depressie. Uitgangspunt voor elk scenario waren de standen van eind april. De impact op de marktrente-dekkingsgraad in de drie scenario's ten opzichte van eind april was respectievelijk +6,8%, -8,3% en -20,9%. Deze analyse heeft geen aanleiding gegeven tot het doorvoeren van wijzigingen in het strategisch beleid en de portefeuille.

Lokale portefeuille

Een tweetal lokale debiteuren heeft een verzoek tot uitstel van betaling van rente en/of aflossing ingediend. In goed overleg met de beheerder (The Curaçao Financial Group) en bestuur is tijdelijk uitstel verleend. Het uitstel is aanvankelijk voor drie maanden. Het betreft in totaal een maandelijks bedrag aan rente en aflossing van USD 59. PCN heeft periodiek overleg met PMCN hierover.

Enkelvoudige jaarrekening

Enkelvoudige balans per 31 december 2019

Na bestemming van het saldo van baten en lasten.
(In USD 1.000)

Activa		2019	2018
Beleggingen voor risico pensioenfonds		510.086	408.871
Deelneming PMCN	17	129	158
Vorderingen en overlopende activa		7.745	7.517
Rekening-courant groepsmaatschappij	18	5.601	5.084
Overige activa ¹⁶		8.175	13.747
Totaal		531.736	435.377

Passiva		2019	2018
Stichtingskapitaal en reserves	19	52.173	44.575
Technische voorzieningen		467.929	388.564
Overige schulden en overlopende passiva		11.634	2.238
Totaal		531.736	435.377

Dekkingsgraad (in%)		2019	2018
Aanwezige dekkingsgraad		111,1%	111,5%

¹⁶ Verschil met de geconsolideerde balans betreft een vordering in de jaarrekening van PMCN inzake een vooruitbetaling van USD 44K.

ENKELVOUDIGE STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2019

Enkelvoudige staat van Baten en Lasten over 2019

(In USD 1.000)

Baten		2019	2018
Pensioenpremiebijdragen van werkgevers en werknemers		26.221	24.188
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	20	75.849	-22.228
Resultaat deelneming PMCN	21	-148	-
Overige baten		3	31.000
Totaal Baten		101.925	32.960

Lasten		2019	2018
Pensioenuitkeringen		11.921	10.960
Uitvoeringskosten pensioenregeling		2.393	2.135
Mutatie technische voorzieningen voor risico pensioenfonds:			
Pensioenopbouw		15.748	15.769
Toeslagen		3.462	7.619
Rentetoevoeging		11.714	9.744
Onttrekking voor pensioenuitkeringen		-11.552	-10.229
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten		-347	-305
Wijziging marktrente		-60.002	-31.241
Wijziging actuariële grondslagen en methoden		-288	-2.343
Wijziging uit hoofde van waardeoverdrachten		-	-523
Overige mutaties		626	31
Saldo overdrachten van rechten risico pensioenfonds		71	523
Herverzekeringen		335	199
Overige lasten		242	-
Totaal lasten		94.327	2.338

		2019	2018
Saldo van baten en lasten	22	7.598	30.622

		2019	2018
Bestemming van het saldo van baten en lasten			
Mutatie algemene reserve		7.598	30.622

TOELICHTEN OP DE GRONDSLAGEN ENKELVOUDIGE JAARREKENING

Toelichting op de grondslagen enkelvoudige jaarrekening

Voor een toelichting op de grondslagen van de enkelvoudige jaarrekening verwijzen wij naar de grondslagen van de geconsolideerde jaarrekening. Aanvullend hierop gelden de onderstaande grondslagen voor de enkelvoudige jaarrekening.

Deelneming

De deelneming in PMCN wordt gewaardeerd tegen netto-vermogenswaarde.

Uitgegeven leningen PMCN

De beleggingen van het pensioenfonds worden gewaardeerd tegen de marktwaarde per balansdatum. Dit is ook van toepassing op de uitgegeven lening aan PMCN. De marktwaarde van de leningen wordt maandelijks vastgesteld op basis van de risicovrije rente plus een risico opslag.

TOELICHTEN OP DE ENKELVOUDIGE BALANS

Toelichting op enkelvoudige balans

In de toelichting op de enkelvoudige balans worden de afwijkingen verklaard ten opzichte van de geconsolideerde balans indien dit voor het beeld van de jaarrekening noodzakelijk is.

17. Deelneming PMCN

PCN heeft sinds 2018 een 100% deelneming in de Participatiemaatschappij Caribisch Nederland B.V. (PMCN). In de enkelvoudige balans per 31 december 2018 en 2019 van PCN is een vordering opgenomen vanwege een uitgegeven lening aan PMCN, evenals de deelneming. De lening is opgenomen onder de Beleggingen voor risico pensioenfondsen. De deelneming wordt gewaardeerd tegen netto-vermogenswaarde. De vordering als gevolg van de uitgegeven leningen is gewaardeerd tegen marktwaarde. De marktwaarde van de lening wordt maandelijks vastgesteld op basis van de risicovrije rente plus een risico opslag.

18. Overige activa

Verschil met de geconsolideerde balans betreft een vordering in de jaarrekening van PMCN inzake een vooruitbetaling van USD 44K.

19. Stichtingskapitaal en reserves

Mutatieoverzicht eigen vermogen

	2019	2018
Stand per 1 januari	44.575	13.953
Correctie resultaat PMCN uit 2018 ¹⁷	62	-
Uit bestemming saldo van baten en lasten	7.536	30.622
Stand per 31 december	52.173	44.575

¹⁷ In de jaarrekening van PCN van 2018 is het resultaat van de deelneming in PMCN nog niet meegenomen omdat de jaarrekening van PMCN pas opgesteld is na afronding van de jaarrekening van PCN. Het resultaat uit 2018 van PMCN van 62 wordt in 2019 meegenomen in de ontwikkeling van het eigen vermogen van PCN.

TOELICHTEN OP DE ENKELVOUDIGE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

Toelichting op enkelvoudige staat van baten en lasten

In de toelichting op de enkelvoudige staat van baten en lasten worden de belangrijkste verschillen verklaard ten opzichte van de geconsolideerde staat van baten en lasten indien dit voor het beeld van de jaarrekening noodzakelijk is.

20. Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Het beleggingsresultaat voor risico pensioenfonds is exclusief het resultaat op PMCN.

21. Resultaat deelneming PMCN

Per 31 december 2019 heeft PMCN een negatief eigen vermogen van USD 148 als gevolg het gerealiseerde verlies in 2019 van USD 211. In het resultaat op de deelneming in PMCN is tevens het resultaat van 2018 meegenomen omdat de jaarrekening 2018 van PMCN opgesteld is na afronding van de jaarrekening 2018 van PCN. Het resultaat in 2018 had 62 positief moeten zijn.

Ter waarborging van de continuïteit is de directie van PMCN in gesprek getreden met de aandeelhouder om de mogelijkheden te onderzoeken de bestaande rekening-courant positie om te zetten naar eigen vermogen. De vennootschap heeft de aandeelhouder vervolgens verzocht het op basis van een "Overdraft facility" geleende bedrag om te zetten in eigen vermogen in 2020. Het bestuur van PCN heeft op 7 juli 2020 formeel besloten om met terugwerkende kracht per 1 januari 2020 de rekening-courant positie om te zetten naar eigen vermogen. De jaarrekening 2019 van PMCN is rekening houdend met het voorgaande opgesteld op basis van de continuïteitsveronderstelling.

22. Saldo van baten en lasten

Het resultaat in 2019 in de enkelvoudige staat van baten en lasten wijkt af van het resultaat in de geconsolideerde staat van baten en lasten. Dit wordt veroorzaakt doordat in de enkelvoudige staat van baten en lasten ook het resultaat op de deelneming in PMCN van 2018 wordt meegenomen van 62.

VASTSTELLING VAN DE JAARREKENING DOOR HET BESTUUR

Vaststelling van de jaarrekening door het bestuur

Het bestuur van PCN heeft de jaarrekening 2019 vastgesteld in de vergadering van 6 juli 2020.

Bonaire, 6 juli 2020

Pensioenfonds Caribisch Nederland

Het bestuur

H.W .T. Linkels

Voorzitter

V.F. Marcha

Plaatsvervangend voorzitter

G.H. Bergsma

Secretaris

R.J. Hooker

Plaatsvervangend secretaris

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Caribisch Nederland (PCN) te Kralendijk, Bonaire is aan Phenox Consultants de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet BES over het boekjaar 2019.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de fondsmiddelen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening. In overeenstemming met de richtlijn "Samenwerking tussen accountant en actuaris ter zake van de controle van verantwoordingen van verzekeringsinstellingen" heeft de accountant van het pensioenfonds mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid en de volledigheid van de administratieve basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeelsvorming van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter overtuiging van de opdracht heb ik onderzocht of is voldaan aan de artikelen 13 tot en met 16b van de Pensioenwet BES.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht:

- heb ik onder meer onderzocht of de technische voorzieningen toereikend zijn vastgesteld, en
- heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten. Ik heb mij een oordeel gevormd over de waarschijnlijkheid waarmee het pensioenfonds de tot balansdatum aangegeven verplichtingen kan nakomen, mede in aanmerking nemend het financieel beleid van het pensioenfonds.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

De vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Caribisch Nederland is niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereiste eigen vermogen.

Willemstad, Curaçao, 6 juli 2020
verbonden aan Phenox Consultants

Glennfor Hellement AAG Msc
Senior Consulting Actuary

CONTROLEVERKLARING ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur en de raad van toezicht van
Stichting Pensioenfonds Caribisch Nederland
Bonaire

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2019

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2019 van Stichting Pensioenfonds Caribisch Nederland te Bonaire gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Caribisch Nederland op 31 december 2019 en van het resultaat over 2019, in overeenstemming met artikel 10 lid 3 van de Pensioenwet BES en de voor Stichting Pensioenfonds Caribisch Nederland relevante bepalingen van de Nederlandse Richtlijn voor de Jaarverslaggeving 610 'Pensioenfondsen'.

De jaarrekening bestaat uit:

- De geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2019;
- de geconsolideerde en enkelvoudige staat van baten en lasten over 2019;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met de Internationale Controlestandaarden (ISAs). Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Caribisch Nederland (hierna: PCN) zoals vereist in de International Code of Ethics for Professional Accountants (including International Independence Standards) van de International Ethics Standards Board for Accountants (IESBA Code) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	USD 3.900.000
Toegepaste benchmark	0,75% van het pensioenvermogen per 31 december 2019, zijnde het totaal van de technische voorzieningen en het groepsvermogen.
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de dekkingsgraad. Voor het bepalen van het percentage hebben wij gelet op de financiële positie van PCN en de mate waarin de dekkingsgraad zich rondom een kritieke grens bevindt. Gelet op het reservetekort hebben wij de materialiteit gesteld op 0,75% van het pensioenvermogen. De wijze waarop wij de materialiteit hebben bepaald, is niet gewijzigd ten opzichte van voorgaand boekjaar.

CONTROLEVERKLARING

ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het Bestuur en de Raad van Toezicht overeengekomen dat wij aan het Bestuur en de Raad van Toezicht tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de USD 190.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Stichting Pensioenfonds Caribisch Nederland kent een aantal activiteiten, welke gedeeltelijk zijn uitbesteed aan een externe serviceorganisatie of worden uitgevoerd door externe partijen. De financiële informatie van het geheel van deze activiteiten is opgenomen in de jaarrekening van Stichting Pensioenfonds Caribisch Nederland.

Onze controle heeft zich met name gericht op de significante activiteiten:

- vermogensbeheer;
- pensioenbeheer;
- actuaariaat;
- financiële administratie;
- bestuur en toezicht.

Wij hebben gebruikgemaakt van een andere accountant bij de controle van de activiteiten inzake vermogensbeheer en de daaruit voortkomende financiële informatie, welke is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening van Stichting Pensioenfonds Caribisch Nederland. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden, rekening houdend met omvang en risicoprofiel van deze activiteiten, en deze vastgelegd in instructies. Daarnaast hebben wij een kwaliteitsreview uitgevoerd met betrekking tot de uitgevoerde werkzaamheden en de uitkomsten daarvan.

Door bovengenoemde werkzaamheden bij de significante activiteiten, gecombineerd met zelfstandig verrichte werkzaamheden op het totaalniveau, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de financiële informatie van het geheel verkregen om een oordeel te geven over de jaarrekening.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het Bestuur en de Raad van Toezicht gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben in vergelijking met voorgaand jaar geen wijzigingen in de kernpunten van onze controle aangebracht.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

CONTROLEVERKLARING

ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Ontwikkeling van de dekkingsgraad

Risico	De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. De financiële positie van PCN per 31 december 2019 is beschreven in de toelichting op de geconsolideerde balans onder 4. <i>Groepsvermogen</i>. Per 31 December 2019 bedraagt de dekkingsgraad van PCN 111,1%. Dit betekent dat PCN ultimo 2019 een reservetekort kent. In verband met het reservetekort heeft het fonds per 31 december een lange termijnherstelplan opgesteld en op 30 april 2020 ingediend bij de toezichthouder. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.
Onze controleaanpak	Door controle van de balans onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2019 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certificerend actuaris gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van PCN beoordeeld op basis van het actuariel rapport van de certificerend actuaris en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de beleggingen voor risico pensioenfonds en de waardering van de technische voorzieningen. De werkzaamheden die wij in dit kader hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven.
Belangrijke observaties	Middels de door ons uitgevoerde werkzaamheden hebben wij vastgesteld dat het risico dat de dekkingsgraad niet juist is vastgesteld, zich niet heeft voorgedaan per 31 december 2019. We kunnen ons vinden in de berekeningsmethodiek van PCN ten aanzien van de dekkingsgraad.

Waardering en toelichting van beleggingen voor risico pensioenfonds

Risico	De beleggingen voor risico pensioenfonds zijn een significante post op de balans van PCN. Alle beleggingen dienen te worden gewaardeerd op reële waarde. Voor het grootste deel van deze beleggingen is deze reële waarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van onafhankelijke taxaties of een andere geschikte methode. De waarderingsonzekerheid neemt inherent toe bij (onafhankelijke) taxaties en andere geschikte methoden en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. Bij PCN betreffen dit met name de posities in direct vastgoed en de aan derden uitgegeven onderhandse leningen. Voor de posities in aandelenbeleggingsfondsen, staatsobligaties en in obligatiebeleggingsfondsen schatten wij het risico op een materiële fout lager in, mede omdat de beleggingen bestaan uit effecten en deelnemingsrechten waarvoor
--------	--

CONTROLEVERKLARING

ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

	een genoteerde prijs op een actieve markt beschikbaar is en derhalve een schattingselement ontbreekt. PCN heeft de waarderingsgrondslagen voor de beleggingen voor risico pensioenfonds beschreven in de Toelichting op de grondslagen geconsolideerde jaarrekening onder <i>Specifieke grondslagen</i> en een nadere toelichting opgenomen in de Toelichting op de geconsolideerde balans onder 1. <i>Beleggingen voor risico pensioenfonds</i>. Uit deze toelichtingen blijkt dat per 31 december 2019 USD 653 duizend belegd in direct vastgoed, USD 181,4 miljoen in aandelenbeleggingsfondsen, USD 209,5 miljoen in staatsobligaties USD 108,6 miljoen in obligatiebeleggingsfondsen. Daarnaast is een onderhandse lening uitgegeven van USD 5,6 miljoen en wordt voor USD 10 miljoen aan liquide middelen aangehouden op beleggingsrekeningen. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de beleggingen voor risico pensioenfonds niet juist gewaardeerd of toegelicht zijn.
Onze controleaanpak	Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen voor risico pensioenfonds per 31 december 2019. • Voor het direct vastgoed hebben wij de juiste waardering getoetst aan de hand van een taxatierapport van een onafhankelijke taxateur. • Voor de posities in (beurs)genoteerde aandelenbeleggingsfondsen, staatsobligaties en obligatiebeleggingsfondsen, hebben wij de waardering zelfstandig afgestemd met minimaal één onafhankelijke prijsbron. • De uitgegeven leningen hebben wij afgestemd met de leningovereenkomsten en het aflossingsschema voor de stand van de lening per 31 december 2019 en de aflossingen en interestbetalingen zijn afgestemd met de bankontvangsten. Daarnaast hebben wij beoordeeld of er objectieve aanwijzingen zijn voor bijzondere waardeverminderingen en vastgesteld dat de actuele waarde correct bepaald is. Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de beleggingen voor risico pensioenfonds onderzocht.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering van de beleggingen voor risico pensioenfonds per 31 december 2019 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.

Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen

Risico	De technische voorzieningen waaronder de voorziening voor pensioenverplichtingen, betreffen een significante post in de balans van PCN. De technische voorzieningen dienen te worden gewaardeerd op reële waarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering ultimo 2019 uitgegaan wordt van een vaste rekenrente van 2,20% die wordt bepaald als het 12-maands voortschrijdend rekenkundig gemiddelde van de interne rente op basis van de USD-swapcurve, alsmede informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuarieel Genootschap (AG). Er wordt gebruik gemaakt van de
--------	--

CONTROLEVERKLARING

ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

	Prognosetafel AG 2018 onder toepassing van de correctiefactoren van het Verbond van Verzekeraars (ES-P2a) in verband met de zogenaamde verzekerdensterfte. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle. PCN heeft de waarderingsgrondslagen voor de technische voorzieningen beschreven in de Toelichting op de grondslagen geconsolideerde jaarrekening onder <i>Specifieke grondslagen</i> en nadere toelichtingen opgenomen in de Toelichting op de geconsolideerde balans onder 5. <i>Technische voorzieningen</i> en in de Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten onder 12. <i>Mutatie technische voorzieningen voor risico pensioenfonds</i>. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen niet toereikend gewaardeerd en toegelicht zijn.
Onze controleaanpak	Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaire van PCN. De certificerend actuaire onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaire heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaire onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2019. Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de toegepaste prognosetafels, de correctiefactoren, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de bepaling en toepassing van de rekenrente. Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening voor pensioenverplichtingen per 31 december 2019. • Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaire. • Hierbij hebben wij met inachtneming van het oordeel van de certificerend actuaire gelet op de besluitvorming van het bestuur, de bepaling van de vaste rekenrente, de recentheid van beschikbaar grondslagenonderzoek, de toetsing op de onderbouwing van de daarin opgenomen veronderstellingen, de uitkomsten van beschikbare tussentijdse evaluaties, de uitkomsten van de actuariële analyse over meerdere jaren en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn. • Daarnaast hebben wij controlewerkzaamheden uitgevoerd om de gehanteerde basisgegevens te toetsen, zoals beschreven in het kernpunt 'Pensioenuitvoering in eigen beheer'. Tevens hebben wij de toelichtingen ten aanzien van de technische voorzieningen onderzocht.

CONTROLEVERKLARING

ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering per 31 december 2019 of de toelichting van de technische voorzieningen.
-------------------------	---

Pensioenuitvoering in eigen beheer

Risico	De Pensioenuitvoering is door PCN beschreven in de toelichting op de geconsolideerde balans onder 'Risicobeheer en derivaten' (S9 Operationeel risico) en in onderdeel 4 van het bestuursverslag onder 'Pensioenuitvoering'. Hieruit blijkt dat de pensioenuitvoering sinds 1 januari 2019 door PCN in eigen beheer plaatsvindt en dat de overgang van de pensioenadministratie voor de nodige uitdagingen heeft gezorgd ten aanzien van de betrouwbaarheid van het deelnemersbestand. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de gegevens van deelnemers niet juist en/of volledig zijn geadministreerd, doordat PCN zelf onvoldoende inzicht heeft op de verwerking van mutaties van voorgaande jaren. Tevens is er een verhoogd risico aanwezig door het voor het eerst zelf uitvoeren van de pensioenuitvoering.
Onze controleaanpak	Wij hebben inzicht verkregen in de interne beheersing van PCN, inclusief de algemene IT-beheersingsmaatregelen, en voor de belangrijkste processen hebben wij opzet en bestaan vastgesteld van de aanwezige beheersingsmaatregelen, waaronder die voor pensioenpremiebijdragen, pensioenuitkeringen en de deelnemers-mutaties. Verder bestonden onze controlewerkzaamheden onder andere uit gedetailleerde analyses van het deelnemersbestand, deelwaarnemingen op deelnemersniveau voor mutaties gedurende het jaar en voor bijzonderheden die op basis van de analyses zijn geïdentificeerd op basis van onderliggende documentatie. Verder hebben wij gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd ten aanzien van de betaalde uitkeringen en ontvangen premies.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de juistheid en volledigheid van de deelnemersadministratie of in de processen ten aanzien van de pensioenuitvoering die relevant zijn voor de jaarrekening als geheel.

Benadrukking van de gevolgen van de Corona uitbraak voor het pensioenfonds

De ontwikkelingen rondom de Corona (Covid-19) pandemie hebben grote invloed op mensen, onze samenleving en de economie. Dit heeft ook impact op de operationele en financiële prestaties van organisaties en de beoordeling van de mogelijkheid om de continuïteit te handhaven. De jaarrekening en onze controleverklaring daarbij zijn gebaseerd op de condities op het moment dat deze zijn opgemaakt en de situatie kan voortdurend wijzigen. De impact van deze ontwikkelingen op PCN is uiteengezet in het bestuursverslag onder paragraaf 1.6 *Impact van de Coronacrisis* en in de toelichting op de jaarrekening ten aanzien van de gebeurtenissen na balansdatum. Wij vestigen de aandacht op deze uiteenzettingen. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;

CONTROLEVERKLARING

ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

- verantwoording en toezicht;
- de overige gegevens;

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie ²met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten van de Internationale Controlestandaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met artikel 10 lid 3 van de Pensioenwet BES en de voor PCN relevante bepalingen van de Nederlandse Richtlijn voor de Jaarverslaggeving 610 'Pensioenfondsen'. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of PCN in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om PCN te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of PCN zijn activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het besluit van het bestuur tot vaststelling van de jaarrekening wordt ter goedkeuring voorgelegd aan de Raad van Toezicht.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met Internationale Controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

CONTROLEVERKLARING

ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van PCN;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of PCN zijn activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat PCN zijn continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de controle van de jaarrekening als geheel. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de verschillende activiteiten van het pensioenfonds. Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risicoprofiel van de activiteiten. Op grond hiervan hebben wij de activiteiten geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de volledige financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met het bestuur en de Raad van Toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur en de Raad van Toezicht hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Curaçao, 6 juli 2020
11521084 120/

Ernst & Young Accountants
Namens deze

C. Smorenburg RAAA